

ZADRUGA

LIST ZA ZADRUŽNIŠTVO IN KMETIJSTVO
LAST IN GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE V CELJU

Cene inseratom
po dogovoru. —
Interurb. telefon
štev. 3. Poštno-
hranilnični ra-
čun štev. 10.415.
Ponatisi so do-
voljeni le, ako
se navede vir.
— Reklamacije
glede lista so
poštne proste.

Izhaja vsakega
15. v mesecu.
Stane na leto
8 K. Uredništvo
in upravnništvo
Celje, Stross-
majerjeva ul. 3.
Rokopisi se ne
vračajo. — Na-
ročnina se po-
šilja »Zadružni
Zvezi« v Celju.

MILOŠ ŠTIBLER:

Za reorganizacijo jugoslovenskih zadružnih zvez.

V pojasnilo!

Sledeča razprava je bila mišljena kot predavanje za kongres, ki ga je priredil Glavni Zadružni Savez v dneh od 12. do 14. junija 1920 v Zagrebu. Meni neznani razlogi so odločili, da Ministarstvo Poljoprivrede i Voda, i ako sem v istem edini zadružni strokovnjak, mene ni odredilo na kongres. Tako je moje predavanje izostalo. Ker pa smatram vprašanje, o katerem sem nameraval na kongresu razpravljati, za prevažno za daljnji razvoj jugoslovenskega zadrugarstva, radi tega si dovolim sicer negovoreno predavanje ipak tem potom predati javnosti. Storim to z željo, da bi strokovni krogi izvolili posvetiti vprašanju reorganizacije jugoslovenskih zadružnih zvez čim največ pažnje in to skoro. Vsak izgubljeni dan pomenja po mojem mnenju veliko škodo za naše zadrugarstvo!

V Beogradu, dne 12. avgusta 1920.

Miloš Štibler.

Uvod.

Ponovno se je že razpravljalo v sejah Glavnega Zadružnega Saveza v krajevstvu Srbov, Hrvatov in Slovencev o vprašanju, kako bi se izvršila preosnova jugoslovenskih zadružnih zvez v tem smislu, da bi se cela država razdelila po teritorialnem načelu na gotovo število zveznih organizacij. Zadnjokrat se je o tem predmetu razpravljalo v seji upravnega odbora Glavnega Zadružnega Saveza, ki se je vršila v Zagrebu od 14. do 17. februarja t.l. Pri tej priliki se je sicer soglasno povdarjalo, da se sedanje stanje, ko deluje na enem in istem ozemlju po več enakim svrham služečih zadružnih zvez, mora spremeniti. Vendar pa se je mogel doseči kot konkreten zaključek

samo sklep, da se naj o vprašanju razpravlja na prihodnjem kongresu. Ta zagrebški sklep se danes izvršuje in meni je dodeljena naloga, da podam referat, ki naj tvori podlago za Vašo razpravo.

Da se omogoči čim boljše umevanje celega vprašanja, treba je najpoprej ponoviti nekoliko naše zadružne zgodovine.

A. Postanek in razvoj jugoslovenskih zadružnih zvez do svetovne vojske.

Kako je bilo stanje jugoslovenskih zadružnih zvez pred našim osvobojenjem, odnosno: kateri glavni momenti so do svetovne vojne merodajno vplivali na postanek in razvoj jugoslovenskih zadružnih zvez? Na to vprašanje enoten odgovor ni mogoč. Drugačni so bili razvojni pogoji v Srbiji, drugačni v onem delu našega naroda, ki je bil vključen v bivšo avstrijsko monarhijo. A tudi v monarhiji naše zadružništvo ni zavisilo od enotnih vplivov. Razdeljeni smo bili na celo vrsto administrativno docela ločenih pokrajin, in skoraj v vsaki so merodajno vplivale na celi naš kulturni, politični in gospodarski, torej tudi na naš zadružni razvoj drugačne prilike. Vendar pa se data v glavnem konstatirati dva vpliva: ekonomski in politični.

Važnost ekonomskega vpliva leži pred vsem v tem, da se je vsled istega zadružno delo vobče omogočilo. Ako bi gospodarske in socialne prilike ne nudile potrebnih pogojev za zadružni razvoj, tedaj bi sam strankarsko- in nacionalnopolitični moment, ki ga moremo v našem predvojnem zadružništvu konstatirati, vsaj trajnega in dobrega zadružnega razvoja nikakor ne mogel povzročiti. Dalo bi se pač misliti, da bi se nekje iz političnih razlogov započela zadružna

akcija; toda taka akcija bi se izvršila brez uspeha, ako bi je istodobno ne podprli taki gospodarski in socialni pogoji, kakršni so za zadruge potrebni. Glede ekonomskega in političnega vpliva na razvoj našega predvojnega zadružništva bomo videli v naslednjem dva jako zanimiva slučaja, ki dokazujeta: 1. Da je mogoč in uspešen zadružni razvoj mogoč tudi tedaj, ako se isti vrši samo vsled ekonomskega vpliva, odnosno izključno ali vsaj pretežno iz čistih ekonomskih razlogov in 2. da je jak zadružni razvoj mogoč tudi v tem slučaju, ako ekonomski moment sicer deluje, toda se ga zadružni organizatorji ne zavedajo, nego delujejo samo iz političnih (bodisi strankarsko-, bodisi nacionalnopolitičnih) razlogov.

Važnost, odnosno dalekosežnost obeh vplivov — ekonomskega in političnega — na razvoj jugoslovenskega zadrugarstva more se pravilno presoditi le na podlagi samih historičnih podatkov.

a) Slovenija.

Najstarejše sistematično zadružno delo imamo v Sloveniji. Počelo je krog l. 1870. Oče mu je bil Miha Vošnjak. Bil je to nacionalni političar in samo nacionalnopolitični moment je bil merodajen za njegovo zadružno delovanje. Zadrage so se takrat gojile kot bojno sredstvo proti narodnim neprijateljem, Nemcem in Italijanom. Ekonomski pogoji za snovanje zadrug, osobito kreditnih, so bili dani. Osobito vidimo, da je v slovenskem kmetijstvu in obrti zastopan vseskozi mali človek in da je potreba cenega kredita, potreba boja proti denarnemu oderuštvi velika. Toda ti tipični ekonomski pogoji zadružnega gospodarstva niso igrali v načrtih prvega slovenskega za-

drugarja nikake vloge. Vošnjaku in njegovim sodelavcem je bilo samo do tega, da organizirajo narodne denarne zavode, da tem potem ustvarijo organizacijo narodnega kapitala ter na ta način zgradijo trdnjave za boj proti nemštvi in italijanstvu. Ta misel je bila vodilna pri snovanju slovenskih zadrug — bile so to skoraj pretežno kreditne zadruge Šulce-Deličevega sistema — dobrih 25 let, odločevala je torej tudi pri snovanju prve jugoslovanske zadrugne zveze, ki je nastala l. 1883. v Celju.

Tako so se Slovenci navadili staviti zadruge v službo političnega boja. To je imelo za slovensko zadrugarstvo najžalostnejše posledice takrat, ko se je slovensko politično življenje počelo diferencirati in so se v plemenu samem začele razvijati politične stranke. Najprvo je celo pleme rabilo zadruge v političnem boju proti Nemcem in Italijanom, ko pa je sčasoma nastalo več slovenskih strank, se je porabilo zadruge tudi kot borbeno sredstvo v boju med slovenskimi političnimi strankami. Tako se je zgodilo, da je vsaka nova politična stranka v Sloveniji smatrala za potrebno, zagotoviti si pred vsem lastno zadrugno organizacijo. Posledice smo videli: Danes obstoji v Sloveniji — brez okupiranega ozemlja — pet zadrugnih organizacij, a šesta je na poti! Kaj to cepljenje in medsebojno pobijanje zadrugnih moči znači, o tem je odvišno govoriti. Spominjam samo, da so zadrugne organizacije v Sloveniji doslej utrpeli ogromne izgube, za mnogo in mnogo milijonov, kar bi ali popolnoma izostalo ali se omejilo na skrajni minimum, ako bi od početka stalo zadrugarstvo samo v službi gospodarskih interesov naroda.

Prvi slovenski zadrugni delavci se torej niso zavedali važnosti ekonomskega momenta, ki je omogočeval njihovo delo. To je postalo boljše šele v devetdesetih letih, ko je nastopil rajni dr. Krek, ki je bil sicer odličen političar in radikalen strankar, a je med Slovenci bil tudi prvi, ki je začel opozarjati na ekonomsko in moralno stran zadrugnega pokreta ter sistematično vzgajati novi rod v dobrem zadrugnem mišljenju. Toda tudi Krekovo koristno zadrugno delo se je vršilo samo v mejah interesov njegove po-

litične stranke, kar pa njegovih zaslug za zadrugarstvo nikakor ne manjša. Konstatujem samo fakt, da se je vršilo v Sloveniji zadrugno delo pod najjačjim vplivom strankarskopoličnih vidikov in interesov, tudi v Krekovi dobi.

b) Dalmacija.

Zadrugarstvo v Dalmaciji je mnogo mlajše od onega v Sloveniji. Počelo se je razvijati koncem prejšnjega stoletja. Merodajen je bil ekonomski moment. Neugodni ekonomski položaj, v katerem se je nahajalo kmetijsko prebivalstvo Dalmacije, napotil je odlične prijatelje kmetijstva, da so se začeli baviti z mislijo, kako bi se uvedle zadruge. Počelo se je proučevanje zadrugarstva, a razun tega je trojica odšla v tirolski Trident, kjer se je vršil daljši poučni tečaj italijanskih kmetijskih kreditnih zadrug zvanih »cassa rurale«. Tako so se vzgojili praktični delavci, koje je, kakor rečeno, vodila skrb za izboljšanje ekonomskega stanja dalmatinskega kmečkega prebivalstva. Toda kmalu se je počela tudi iz Ljubljane propaganda za osnivanje zadrug v Dalmaciji. Ker se je to zgodilo proti volji dalmatinskih zadrugarjev, zato je kmalu nastala med obema skupinama borba, ki je mestoma imela tudi političnostrankarski značaj. Začasno smo dobili v hrvatskem delu te pokrajine celo dve ostro si nasprotujoči osrednji organizaciji, jedno vsekakor samo kot podružnico Zadrugne zveze v Ljubljani. A da je v Sloveniji političnostrankarska smer v zadrugarstvu bila vedno vrlo jaka, to smo že čuli. Vendar je v Dalmaciji spoznanje o veliki škodljivosti strankarskega cepljenja zadrugarstva kmalu popolnoma zmagalo. Tako obstoji od l. 1913. v hrvatskem delu te pokrajine samo jedna organizacija, Zadrugni Savez v Splitu.

Ali v Dalmaciji je živelo pred vojno izmed 600.000 prebivalcev tudi okroglo 100.000 Srbov, ki so večinoma pravoslavne, deloma pa katoliške vere. V živem spominu nam je še, kako je skušala bivša monarhija povsod, kjer so skupno živeli Hrvatje in Srbi, jedne hujskati na druge. Povsod je na žalost imela znatne uspehe, četudi le začasno, samo v Dalmaciji ne. Tam ni uspela, da zaseje sovražstvo med obe plemeni. Vkljub temu

najdemo v pogledu zadrugarstva, da so Srbi i v Dalmaciji hodili svoja pota ter si osnovali lastno, plemensko organizacijo, ki ima svoje središče v Savezu srbskih privrednih zadruga na Primorju v Dubrovniku. Povod je v veliki meri nacionalnopolitičnega značaja. Pri nobenem našem plemenu stremljenje za osvobojenjem in ujedinjenjem s Srbijo ni bilo tako močno, kakor baš pri naših bratih srbskega imena, kar je povsem prirodno. Vse izvensrbijanske srbske politične, kulturne in gospodarske organizacije služile so v prvi vrsti temu velikemu cilju. Ta misel je soodločevala tudi pri snovanju zadrugnih organizacij. Razun tega pa so v bivši monarhiji naši rojaki srbskega imena tudi radi tega povsod snovali svoje plemenske zadrugne organizacije, ker so osvojili oni tip kmetijske kreditne zadruge, kakor se je z največjim uspehom razvila v Srbiji in ki jo že danes smemo imenovati Avramovičevo kmetijsko kreditno zadruge. Kdor pozna Avramovičevo zadruge, ta ve, da se v isti najde nekaj zelo zanimivih posebnosti, po katerih se ta zadruge razlikuje od Rajfajzenove kmetijske kreditne zadruge. To velja za sam sestav, velja pa tudi za način dela v Avramovičevi zadruge. V gospodarskem, kulturnem in socialnem pogledu bila je Avramovičeva zadruge doslej silno uspešna. V tem tiči jeden glavnih vzrokov, da se je ta zadruge vkljub velikim in največjim oviram tako brzo razvila tudi pri Srbih v bivši monarhiji.

To so zunanji vplivi, ki so delovali na vstvarjanje srbske zadrugne organizacije v Dalmaciji. Kar se tiče notranjega dela, to je treba poudariti, da je bila srbska zadrugna organizacija v Dalmaciji vsikdar enotna in se torej ni nikdar nikjer cepila po političnih strankah. Ze na tem mestu bodi povedano, da velja isto za srbsko zadrugarstvo na vseh ozemljih, kjer Srbi prebivajo.

c) Hrvatska in Slavonija.

V Banovini se je ustanovila prva zadruge l. 1866. Bila je to neka uradna kreditna zadruge Šulce-Deličevega sistema. Tej je sledilo še nekoliko drugih. Večje število zadrug pa se je osnovalo še le po sprejetju trgovskega zakona iz

l. 1875, v katerem se posebno poglavje peča z zadrugami. Vendar je mnogo teh zadrug zopet propadlo. Po nekem poročilu zadrugarja dr. Krunoslava Jande je vzrok propadanja v tem, ker takratno hrvatsko zadrugarstvo ni našlo moča, ki bi umel zadruge enotno organizirati in voditi.

Odločilnega pomena za razvoj zadrugarstva v tej pokrajini je bil madžarski zakon iz l. 1898 »o gospodarskih in obrtnih kreditnih zadrugah« (glasoviti »zakonski članek XXIII«). Sistem kreditnih zadrug, ki je zamišljen v tem zakonu, zaostaja sicer, kar se tiče dobrih, splošno priznanih zadrugnih načel, daleč za Rajfaizenovo kreditno zadrugo, vendar so imeli Madžari z svojo »vjeresijsko udrugo« dosti uspeha in to radi tega, ker so ji stavili na razpolaganje nenavadno velika državna finančna sredstva. — Razum tega so podelili tem »udrugam« velike davčne ugodnosti, oprostili so jih tudi vseh taks in poštarine. Madžari se seveda tudi s tem zakonom mislili pred vsem na to, kako bi nemadžarski element v sami Ogrski, a nadalje posebno tudi v Hrvatski pritegnili na sebe in s tem delali za madžarizacijo. Razume se, da je moral delati za to zadrugo tudi cel upravni aparat. Tako so uspeli, da se je »vjeresijska udruga« v Banovini neobičajno brzo razširila. L. 1906 bilo je tu že 250 teh »udrug«, ki so štejele nad 52.000 članov. V času osvobođenja jih je bilo okoli 300 z približno 56.000 člani. Omenim kot kuriozum, da je bilo v Banovini že okroglo 90 »udrug« z madžarskim poslovnim jezikom. Za Banovino se je ustanovila tudi posebna »Zemljska središnja vjeresijska udruga« z sedežem v Zagrebu.

Narodni krogi v Hrvatski so takoj spoznali opasnost, koja je zapretila v narodnem pogledu od »vjeresijskih udrug«. Moral se je ustvariti protitež. To se je zgodilo l. 1902 z ustanovitvijo »Hrvatske poljedelske banke«. Je to delničarsko društvo, ki pa je imelo poseben zadrugni oddelek, ki si je stavil nalogo ustanavljati narodne hrvatske selajčke zadruge. Zadrugni oddelek te banke se je pozneje pretvoril v današnji Središnji savez hrvatskih zemljoradniških zadruga. Vidimo torej, da je v glavnem narod-

nopolitični moment dal povoda za narodno hrvatsko zadrugno akcijo, ki jo je počela »Hrvatska poljedelska banka«. Da pa so ekonomske prilike takrat v Banovini naravnost kričale po zadrugni samopomoči, o tem je odvisno govoriti.

V Hrvatski in Slavoniji je med prebivalstvom 25% pravoslavni. Prva srbska kmetijska zadruga je v tej kronovim osnovana l. 1897, a Savez srpskih zemljoradniških zadruga v Zagrebu je osnovan l. 1898. Za srbski zadrugni pokret so tu merodajni pred vsem vsi oni razlogi, ki smo jih navedli že pri dubrovniškem Savezu. A razum tega je treba upoštevati, da so se, po zaslugi Dunaja in Budimpešte, v Banovini vršile tudi dokaj ljute borbe med nekaterimi srbskimi in hrvatskimi skupinami. I to je imelo gotovi vpliv na razvoj plemenskih gospodarskih organizacij. V srbskem pleмену samem pa tudi v tej pokrajini nikdar ni prišlo do političnostrankarskega cepljenja v zadrugarstvu.

Toda v Banovini imamo končno dva zanimiva slučaja, kjer je uspelo doseči v zadrugarstvu skupno delo narodnih Hrvatov in Srbov. To sta Hrvatsko-Slavonsko gospodarsko društvo v Zagrebu in Hrvatsko-slavonsko gospodarsko društvo v Osijeku. Prvo je preosnovano v zadrugo l. 1908, drugo pa l. 1911. Ni dvoma, da je tu vplivala tudi ona politična ideja, s katero se je takrat v Banovini z uspehom propagirala misel hrvatskosrbskega narodnega jedinstva.

d) V o j v o d i n a.

V Vojvodini so delovale pred vojsko budimpeštanske madžarske zadrugne organizacije, kojim je bil zadatek, z gospodarskim delom podpirati akcijo madžarizacije. V odpor so ustvarili srbsko lastno zadrugno organizacijo pod okriljem že imenovanega Saveza srpskih zemljoradniških zadruga v Zagrebu. Istotako so imeli Nemci svoje zadruge, ki so bile ujedinjene z nemškim zadrugnim Verbandom v Sibirju (Hermannstadt). Razume se, da se je na teh vročih tleh vršilo vse gospodarsko delo skoraj izključno iz narodnopolitičnih razlogov.

e) B o s n a i n H e r c e g o v i n a.

Rajna Avstrija z hujškanjem Hrvatov na Srbe in obratno nikjer ni imela to-

liko uspehov, kakor v Bosni in Hercegovini. Nikako čudo torej ni, ako imamo tam jedno srbsko in jedno hrvatsko zadrugno organizacijo. Vendar se niti tu v posameznih plemenih zadrugarstvo nikdar ni cepilo po političnih strankah. Kot kuriozitetu navajam, da ima Bosna tudi svojo nemško zadrugno zvezo z sedežem v Banjaluki.

f) S r b i j a.

Najlepši zadrugni pokret imamo do svetovne vojske v svobodni Srbiji. Povod so dale žalostne ekonomske prilike, v katerih se je nahajalo kmečko ljudstvo. Na čelo pokreta stopil je naš Mihajlo Avramović, ki je pred vsem temeljito preštudiral zadrugne pokrete raznih evropskih narodov, a na to je zasnoval poseben tip kmetijskih kreditnih zadrug, tip, ki je v vsakem pogledu upošteval posebnosti kulturnih in socijalnih prilik kmečkega ljudstva v Srbiji. Avramovičeva kmetijska zadruga spada med najboljše v Evropi. Tudi srbski zadrugni zakon iz l. 1898. je Avramovičevo delo. Ta zakon vsebuje med drugim to posebnost, da more v Srbiji obstojati samo jeden Savez kmetijskih zadrug, a vsaka kmetijska zadruga mora biti član tega Saveza. S tem je vnaprej onemogočeno, da bi se snovali konkurenčni Savezi, a istotako je onemogočeno, da bi se zadrugarstvo v Srbiji cepilo strankarski, kar je z ozirom na izredno živahno strankarsko življenje v Srbiji odločilne važnosti za enoten in zdrav razvoj zadrugarstva. Avramovičeva zasluga je, da ima Srbija enotno zadrugno organizacijo, v kateri se vrši zadrugno delo samo iz vidika ekonomskih in kulturnih potreb naroda. Ponovno so se že skušale razne politične skupine zaganjati v to organizacijo, toda srbsko zadrugarstvo je vsikdar vztrajalo pri svojem gospodarskem in kulturnem programu ter se od strankarskih interesov ni dalo zavesti s svojega nestrankarskega pota. V upravi Saveza pa delujejo od početka do danes pristaši raznih političnih strank.

* * *

Že iz teh kratkih podatkov vidimo, da je politični moment na zadrugni razvoj najbolj vplival v Sloveniji, a najmanj v Srbiji. V ostalem je politični mo-

ment igral važno vlogo v vseh onih naših novih kraljih, ki so do ujedinjenja pripadali bivši monarhiji. A istotako moramo konstatovati, da je bil zadružni razvoj najlepši in najuspešnejši v Srbiji, kjer so voditelji v zadružnem delu umeli izločiti strankarski vpliv ter so stavili zadružni pokret samo v službo ekonomskih in kulturnih potreb svojega naroda.

B. Kateri momenti bi smeli v bodoče vplivati na naš zadružni pokret?

Razumljivo je, da je politični moment igral v našem zadružnem razvoju v bivši monarhiji tako važno vlogo. Vemo, da se je morala proti nemštvu in madžarstvu voditi borba na življenje in smrt. Pri slehernem kulturnem delu podjarmljenih Slovanov se je mislilo samo na to, kako bi se narod obvaroval raznarodovanja. Razumljivo je potemtakem, da je temu cilju moralo služiti i naše zadrugarstvo. Danes pa je narodni obstanek zasiguran, doseženo je osvobojenje in ujedinjenje našega troimenega naroda. To nas tudi v zadrugarstvu stavi pred nove zadatke. Pred vsem nas postavlja pred vprašanje, da-li naj dopustimo, da politični moment v bodoče tako odločilno vpliva na naše zadružno delo, kakr se je to vršilo v preteklosti. Ali vobče imamo možnost, v tem pogledu izvršiti kako izpremembo? Kaka bi bila taka možnost, koje sredstvo naj ji služi?

Nove prilike, v katere smo stopili z osvobojenjem in ujedinjenjem, nas pozivajo, da se vobče določi pravec za naše bodoče zadružno delovanje. Ne velja to samo z ozirom na politični moment, ki je doslej tako merodajno vplival na naše zadrugarstvo, nego to velja sploh za vse momente, ki jih mora zadrugar v svojem delu razumeti in uvaževati. Mislimo samo na to, da si želimo dobiti enoten zadružni zakon. Predno moremo pristopiti k izdelovanju zakona, moramo si biti popolnoma na jasnem vsaj o vseh važnih načelih, po katerih naj bi se upravljali v bodoče zadružni posli. Ako hočemo tukaj razpravljati o reorgan. naših zadružnih zvez, tedaj moramo dognati neka načela, ki jih bo moral novi zadružni zakon istotako upoštevati. V svojem nadaljnjem referatu se torej ne morem ozirati samo na politični moment, nego

dolžnost mi je povdariti tudi druge točke, ki so važne za vprašanje reorganizacije našega zadrugarstva.

a) Ekonomski in socijalni moment.

Začnimo z najvažnejšim poglavjem celega zadrugarstva in pokusimo dognati, kakega značaja je razmerje zadruge do današnjega ekonomskega in socijalnega života vobče. Je to obenem poglavje, ki je pri nas teoretično še malo obdelano in vendar je po mojem mišljenju sigurno organizatorno delo na polju zadrugarstva nemogoče, ako si ne damo točnega odgovora na vprašanje, kako ulogo igra zadruga v današnjem življenju v ekonomskem in vobče v kulturnem pogledu.

Vsa zgodovina človeštva, kakor daleč nam je znana, dokazuje, da so bili v človeški družbi vedno izvestni elementi, ki so pokušali na kakoršenkoli način gospodarsko izkoriščati svojega bližnjega. A istotako nam zgodovina priča, da so se izkoriščanci v vseh dobah borili proti izkoriščevalcem, enkrat bolj energično in z večjim uspehom, drugikrat z manjšo silo in z manjšim uspehom: včasih so nastopili z ognjem in mečem, mnogokrat so se zopet zadovoljevali z nekrvavimi protesti in s prostim zahtevanjem svojih človeških pravic. V vrstah teh gospodarsko in socijalno izkoriščanih in teptanih je nastala moderna zadružna ideja. V dobi, ko se je začelo loderno socijalistično gibanje, ki je v poslednjem času doseglo svoj vrhunec v boljševiškem in komunističnem pokretu, v tej dobi vidimo nastopiti tudi zadrugarje. Mirno so šli od človeka do človeka, od hiše do hiše, od sela do sela in kjerkoli so našli izkoriščane trpine, povsod so jih zbirali, poučevali o potrebi združenja in jim snovali razna zadružna podjetja, kojim je zatek, da so na pomoč proti izkoriščevalcem.

Zadruga zbira izkoriščane in jih združuje bodisi kot proizvajalce, bodisi kot potrošače (konzumente). Zadružno podjetje je svojina (last) zadrugarjev kot proizvajalcev oziroma kot potrošačev. Poprej je posel zadruge opravljaj zasebni trgovec, ki je stopil kot posrednik med proizvajalca in potrošača, ali pa zasebni industrijalni podjetnik, ki je od proizvajalca sprejemal surovine, jih predeloval

in gotove izdelke, često zopet s pomočjo raznih posredovalcev, oddajal potrošačem. Član, ki se je vrinil med proizvajalca in potrošača, je posloval samo radi lastne gospodarske koristi, ki je nekda redno bila tem večja, čim manjša je bila konkurenca. A sčasoma tudi konkurenca ni mogla več omiljevati posrednikovega izkoriščavanja, ker se je vedno češče dogajalo, da so se posredniki istotako organizovali in to v nameri, da bi dogovorno tem lažje gospodarsko izkoriščali i proizvajalce i potrošače. O tem nam pričajo razni karteli, trusti, ringi itd. V zadruzi posrednik odpade. Zadruga združuje proizvajalce v tem cilju, da bi proizvajalci sami proizvajali čim boljše proizvode in jih oddajali po možnosti brez vsakega posrednika direktno potrošaču. Ako pa neposredno občevanje s potrošači še ni dosegljivo, potem skušajo zadruge proizvajalcev doseči, da se izločijo vsaj najopasnejši posredniki n. pr. razni zloglasni agenti. Na drugi strani združuje zadruga potrošače (konzumente) v cilju, da potrošači nabavljajo svoje potrebščine neposredno pri proizvajalcu ali pa da za razne industrijske artikle po mogočnosti ustanove tudi svoja lastna zadružna podjetja, kojim je zatek izdelovati za organizirane potrošače potrebne količine robe. Zadruge proizvajalcev in potrošačev se morejo v veliki večini slučajev v svojem poslovanju dopolnjevati. Ali v prvi vrsti delujeta obe skupini na to, da bi se izločili izkoriščevalci posredniki, ki so se doslej navadno s pomočjo zasebnega kapitala vrinjevali med proizvajalca in potrošača ter gospodarsko izrabljali enega in drugega.

Zadruga proizvajalcev se bori proti temu, da bi kapital izkoriščal produktivno delo. Podpira torej produktivno delo, odnosno proizvajalca samega. Korist, ki bi jo sicer imela maloštevilna skupina posrednikov, se s pomočjo zadruge razdeli na vse one, ki s produktivnim delom vstvarjajo proizvode. Zadruga potrošačev zopet svojim članom zmanjšuje izdatke za vsakdanjo potrošnjo, ker istotako izločuje parazit-skega posrednika. Na ta način se tudi potrošač potom svoje zadruge materialno krepi. V enem, kakor v drugem

slučaju — v slučaju zadruga proizvajalcev in zadruga potrošiteljev — nas uči vsakdanja izkušnja, da se združnega podjetja poslužujejo skoraj izključno mali ljudje. Zadruga je gospodarska oblika malega človeka. V tem leži ob enem njen glavni socialni pomen. A zraven čisto računskih gospodarskih koristi, ki jih donša zadruga članom, prinaša tudi velike kulturno-moralne vrednosti. Mali človek začne spoznavati veliko prednost organizovanega skupnega dela. Spoznava koristi združenja za boj proti gospodarskemu izkoriščanju, ki je v preteklosti baš malega človeka najbolj mučilo. Zadruga je zaščitnica boljše gospodarske morale. Ne le, da je izločila izkoriščevalca, temveč ona po svoji naravi vpliva tudi na svoje člane, da postajajo boljši ljudje in da spopolnjujejo svoje gospodarsko mišljenje, svojo gospodarsko moralo. V vsakem človeku je končno izvesna porcija gospodarskega egoizma, to zahteva že najprimitivnejši eksistenčni nagon. Toda osnovno gospodarsko mišljenje združnomoralno vzgojenega človeka je in mora biti, da ostani gospodarski egoizem v zdravih, to je v takih mejah, da se vsled istega sočloveku ne godi gospodarska krivica. K takemu mišljenju vzgaja zadruga, ako je dobro organizovana in ako se pravilno vodi.

Ako se vse to upošteva, tedaj se sme konstatovati, da niti praktično življenje, niti narodnogospodarska teorija doslej ne more pokazati boljše, socialno pravičnejše forme gospodarstva, nego ga nudi zadruga. Radikalni socialist Kautsky ima radi tega prav, ko trdi sledeče: »Ako se more o koji formi dela in gospodarstva trditi, da je človeški naravi najprikladnejša, potem je to združna forma.« Ta forma bi se morala uvaževati osobito danes v dobi socializacijskega pokreta. Na eni strani opazujemo, da hoče socializacijski pokret često podreti vse, dobro in slabo, ter še le na ruševinah dosedanjega društva ustvariti nov gospodarski red. Na drugi strani vidimo posebno v Jugoslaviji, da skušajo neresni elementi zapeljevati gospodarsko izkoriščane mase s frazami o terorju in revoluciji, med tem ko ni nikjer slišati resnih načrtov,

s katerimi bi se mogel zagotoviti miren razvoj v prid izkoriščanim. Tu zadrugarji mnogo greše. Zadruga je sigurno v mnogih slučajih najprimernejše sredstvo za socializacijo gospodarskega življenja. Zakaj se to narodu bolj ne povdarja? Bilo bi to tem koristnejše radi tega, ker igrajo danes ponekod v našem zadrugarstvu preveliko vlogo tudi neekonomski momenti. Posebno velja to za politični moment.

b) Politični moment.

S tem preidemo na vprašanje: kako razmerje sme vladati med združnim pokretom in političnim življenjem? Za zadrugarja, ki je v združnem mišljenju dobro vzgojen, je odgovor na to vprašanje prav lahek in kratek: Politika v zadrugo ne spada. Zadruga je gospodarsko podjetje samo z gospodarskimi nalogami. Vsi člani jedne in iste zadruga, pa bili od katerekoli politične stranke, imajo jednak gospodarski interes. V kreditni zadrugi imajo vsi interes, dobiti čim najpovoljnejši kredit. V nakupni zadrugi imajo interes, da si razne potrebščine nabavijo pod čim najpovoljnejšimi uslovi. V prodajni zadrugi vsi žele, da svoje proizvode čim povoljnejše vnovčijo. V strojni zadrugi imajo interes, da se jim stavijo združni stroji pod čim povoljnejšimi pogoji na razpolaganje. I. t. d. Strankarska pripadnost v tem pogledu ne dela med zadrugarji nikake razlike in tudi zadruga sama je ne sme delati.

Dosledno temu spoznanju nam združna historija dokazuje, da zadruga napreduje najlepše tedaj, ako se združno delo opravlja tako, da bi se gospodarskemu interesu članov najbolj koristilo. Le na tej nestrankarski čisto gospodarski bazi se da v zadrugi vzdržati soglasje, ki je temelj za процvitanje združnega podjetja. Čim pa začne zadruga na kakoršenkoli način upoštevati strankarsko pripadnost članov, nastane med zadrugarji nesoglasje in mirno skupno delo ni več mogoče. Sledi ali slabljenje zadruga ali pa često tudi njen propad. Potemtakem pravi zadrugar nikdar ne more dvomiti, da se zadruga v svojem poslovanju napram zadrugarjem nikdar ne sme dati vladati od političnih, osobito od stran-

karskih vplivov. Za njo sme biti mero-dajen samo gospodarski interes članov brez ozira na njihovo politično mišljenje in strankarsko pripadnost.

V jugoslovenskem zadrugarstvu najdemo slučaje, ko politične stranke same snujejo svoje strankarske zadruga in cele strankarske združne organizacije. Tudi to postopanje pravi zadrugar obsoja, ako se snovanje vrši v ta namen, da bi se z zadrugo koristilo samo pristašem gotove politične stranke in da bi se na ta način z zadrugo delalo propagando za gotovo stranko. Zadruga nikdar ne sme biti agitacijsko sredstvo za strankarska načela in strankarska mišljenja. Izkušnja nas točno uči, da se je delovanje zadrug osnovanih od političnih strank redno pred vsem oziralo na potrebe stranke in še le v drugem redu na gospodarske potrebe članov. Osobito žalostne združne prilike nastanejo, ako začne na enem in istem ozemlju po več političnih strank snovati svoje združne organizacije. Zadrugarstvo v takih slučajih postane suženj političnih strank, ščiti samo interese svojih strank, združni duh se hitro izgubi, ako ga je sploh kaj bilo v taki zadrugi in od zadruga ostane samo še ime in oblika. Med zadrugami pojedinih strank nastane razun tega borba, ne gospodarska, temveč strankarska. O posledicah smo čuli, ko je bil govor o združnem razvoju v Sloveniji. Tako zadrugarstvo združnemu pokretu več škoduje, nego koristi.

c) Plemenski moment.

Odkrito besedo treba spregovoriti tudi o plemenski tendenci v našem zadrugarstvu. Naša plemenska borba, v kolikor se je vršila, je tujega izvora. Toda srečno smo se rešili tujine, ki nas je radi lastnih interesov tirala v plemenske borbe. Danes smo slobodni in ujedinjeni, kakor smo sami želeli. In ako smo se mogli ujediniti v državi, zakaj bi se ne mogli tudi v zadrugi? Zadruga kot najkulturejša ustanova širokih mas naroda ima celo dolžnost, da daje dober vzgled. Ne moremo tajiti, da so plemenske mržnje med nami obstojale in da deloma obstoje še danes. Toda bodimo mišljenja kakoršnegakoli hočemo, eno željo imamo

vsi in sicer, da bi se naj plemenska mržnja med nami popolnoma izgubila. Ta želja se je posebno jasno povdarjala doslej tudi na onih sejah Glavnega Zadrugnega Saveza, na katerih se je razpravljalo o našem današnjem predmetu. Ne ostanimo samo pri želji, nego pristopimo k delu! Mi zadrugarji dajemo narodu lep vzgled s tem, ako se izjavimo proti plemenskemu zadrugarstvu ter vršimo s takim ravnanjem važno narodno patrijotsko delo!

C. Kako izvršiti reorganizacijo našega zadrugarstva?

Videli smo torej, da je zadruga po svoji narodi gospodarska ustanova, ki ima samo škodo, ako na njeno poslovanje upliva politično strankarstvo. Istotako vidimo, da je v današnjih razmerah naša domoljubna dolžnost, izjaviti se proti plemenskemu zadrugarstvu. Nastane torej vprašanje, kako naj se izvrši reorganizacija jugoslovenskega zadrugarstva, da se zadovolje tu izražena načela?

Najlepše bi vsekakor bilo, ako bi mogli vse dosedanje strankarske in plemenske zadrugne organizacije ukiniti in osnovati nove, ki bi odgovarjale poprej označenim načelom. Tako delo bilo bi najradikalnejše! Toda žalibog me izkustvo uči, da taka radikalna solucija danes še ni izvedljiva. Nekaj let že opozarjam na nedostatnost zadrugarstva v Sloveniji in se pri tem opiram baš na škodljivost strankarskega momenta, ki igra v slovenskem zadrugarstvu tako veliko ulogo. Na vseh prizadetih straneh so priznavali pravilnost mojih razlogov, toda do toliko zaželenje koncentracije slovenskega zadrugarstva noče priti. Tekom lanskega in letošnjega leta sem zopet poslušal debate, ki so zadevale naše plemensko zadrugarstvo. Nihče ni maral zagovarjati cepljenja zadrugarstva po plemenih in vendar se je pri vseh debatah čutilo, da se še niso vse grupe resno odločile za združenje zvez, kjer takih na enem in istem ozemlju obstoji po več. To so važni fakti, ki jih moramo danes upoštevati in iskati za rešitev našega vprašanja tak način, s

katerim se bo zadovoljilo tudi one, koji stoje še na odklonljivem stališču.

Življenje je polno kompromisov in tudi mi se bomo morali odločiti za kompromis. Ta kompromis pa si predstavljam tako, da ostanejo današnje zadrugne zveze še nadalje, toda samo kot poslovne centrale svojih zadrug; revizijski, organizatorni, poučni posli in interesno zastopstvo zadrugarstva pa se naj izloči in naj se za te posle ustanove posebne zadrugne zveze po teritorialnem načelu, torej tako, da bi v vsakem ozemlju delovala samo jedna taka zveza. Te nove organizacije bi nazvali kratko »Zadrugni Savez v...« in bi to ime veljalo za celo državo, med tem ko bi se poslovne centrale morale izrecno označiti po predmetu zadatka (kot kreditna centrala, kot nakupna in prodajna centrala itd.) Taka delitev zadrugnih poslov bi ne bila nova v zadrugnem svetu. Ista obstoji v Nemčiji še mnogo desetletij. V Srbiji je obstojala od početka pa do vojske. V Avstriji je ni bilo, toda na Češkem so jo zadrugarji predlagali in zahtevali takoj po osvoboditvi. Predlog je stavljal sam upravni odbor češke zadrugne zveze v Pragi.

Predlagana delitev ima za sebe velike prednosti. Izkušnja nas uči, da je vezanje obeh vrst poslov — idealnih in kupčijskih — v jedni centrali imelo vedno slabe posledice za jedno vrsto in sicer baš za idealne zadatke, za poučevanje, organizatorno delo, propagando, zaščito dobrih zadrugnih načel, interesno zastopstvo. Tudi zadrugarji so ljudje, a vsi ljudje nagibajo k slabostim. Početki zadrugnega dela temelje redno na lepih idealnih razlogih. To velja tudi za začetek zadrugnih central. Govori se o potrebi poučavanja, propagande, čuvanja zadrugnih načel, snovanja novih zdravih zadrug i. t. d. Toda čim so zadrugne centrale videle, da se začnejo njihovi trgovski posli, denarni in blagovni, razvijati in jim nositi lepe dohodke, začne se takoj hladiti navdušenje za poučevanje, zaščito zadrugnih načel in druga idealna dela, pri katerih se ne vidi dobička v obliki gotovega novca. Zvezino glasilo, ki je prvotno pisalo navdušene razprave o raznih zadrugnih vprašanjih,

se začne spreminjati v nekakega agenta za zvezine kupčije. In čim bolj se trgovska stran razvija, tem več pažnje posveča uradništvu in uprava temu delu zvezinih zadatkov, med tem ko se v istem razmerju stopnjuje zane-marjanje idealnih poslov. Opazujemo torej čisto isti razvoj, kakor smo ga tolikokrat videli na kmetijskih družbah. Kmetijske družbe so prvotno osnovane z zadatkom, ščititi interese kmetijstva napram oblastem in napram drugim stanovom in s strokovnim poučevanjem, izločbami itd. vplivati na izboljšanje kmetijskega dela. V početku so bile te organizacije verne svojim zadatkom. Čim pa so se začele baviti s trgovino, se je hitro prvi zadatak izgubil in ostala je končno samo kupčija.

Kdor je dalje časa opazoval delovanje onih zadrugnih zvez, kjer tu predlagana delitev dela še ni izvedena, je mogel videti, kako je kupčijska stran organizacije vedno bolj ubijala zadrugno stran in tirala organizacijo v vedno večje neuvaževanje zadrugnih načel. Začne se poslovati z nezadrugniki, ker se od nezadrugnika sme baje zahtevati večja cena, kakor od člana. Tako se misli, dokler se zadrugno mišljenje še ni popolnoma izgubilo, vendar se organizacija, ki začne poslovati z nečlani, že nahaja na potu, koji vodi tja, kjer se kmalu začne tudi od članov zahtevati nezadrugne cene. Nadaljevanje se vrši s tem, da se začnejo zadrugne organizacije čisto nesmotreno udeleževati s svojim zadrugnim novcem na industrijskih podjetjih, ki nimajo z zadrugnim pokretom prav nikake zveze. To nezadrugno postopanje se končno krona s tem, da začnejo pojedine ličnosti zadrugno organizacijo izkoriščavati v svoje privatne namene. Sporedno s tem se začne zadrugno literarno delo polagoma opuščati, zadrugna glasila se začnejo pretvarjati v nekake liste, ki služijo vsem mogočim gospodarskim razpravam in tendencam, samo ne zadrugarstvu. V te in slične napake se tirajo zadrugne zveze tem očitneje, čim več dobe na razpolaganje kapitala in čim bolj jim rastejo dobički.

Ta in druga slična resna dejstva, opazovana na našem zadrugarstvu, zahtevajo, da se snujejo posebne usta-

nove, kojim bo zadatek, nadgledati delovanje zadružnih poslovnih central in zadrugarstva vobče. Ti revizijski zadružni savezi se z zadružno trgovino ne smejo baviti, nego sme biti njihov zadatek samo čisto moralen in instrukтивен. Za primer nam more služiti član 102. srbskega zadružnega zakona iz l. 1898., ki določa za srbski revizijski savez sledeče zadatke: »1. da združi zadrug v jedno kolo; 2. da skrbi za snovanje novih zadrug in da se brine o pravilnem delu in napredovanju vseh zadrug; 3. da napram vsakomu predstavlja in brani interese posameznih in vseh zadrug; 4. da skrbi za snovanje in upravljanje okrajnih, okrožnih in zemeljskih (to je za celo državo) zvez (namreč poslovnih); 5. da preko svojih nadzornikov (revizorjev) vrši preglede in trajno nadzoruje delo in stanje posameznih zadrug in zvez. Drugih zadatkov razun tu navedenih revizijski savez ne sme imeti.»

Ta član srbskega zadružnega zakona moremo mirno usvojiti, a razun tega bi se dalo zadatke revizijskih zadružnih savezov še nekoliko razširiti. Dosedanje izkušnje nam tu usiljujejo posebno jedno. Po dosedanji zakonodaji pripada sodiščem dolžnost registrirati zadružna pravila. Povsod se to vrši brez sodelovanja zadružnih zvez, torej brez sodelovanja zadružnih strokovnjakov. Ker zakonske določbe, ki urejujejo pravne odnose zadrug, niso popolne in same na sebi niso v stanju zagotoviti res zadružnim načelom odgovarjajočo zadrugo, radi tega je dana možnost, da se pod imenom »zadruga« morejo stvariti in registrirati udruženja, ki nimajo na sebi nič zadružnega, dasi ravno točno odgovarjajo zakonu. Sodišča se ozirajo samo na predpise svojih zakonov, nihče pa pri registriranju novih zadrug in pri spremembah pravil ne preišče predloga za registracijo z zadružnega strokovnega stališča. Posledica je, da najdemo ponekod mnogo pravilno registrovanih zadrug, ki so v

stvari vse prej, samo dobre zadrug niso. Tej okolnosti moramo posvetiti v bodoče nekaj več pažnje in mišljenja sem, da se sprejme v naš novi zadružni zakon določba, da sodišča registracij novih pravil in sprememb starih pravil ne morejo izvršiti, dokler se pristojni zadružni savez ni izjavil o predlogu. To bi bilo načelo; ureditev vprašanja pa, kako daleč bi v tem pogledu šla pravica zadružnih savezov, spada v detajle.

Ravno tako je treba urediti revizijo zadrug. Zadružni zakon, ki velja za Dalmacijo in Slovenijo, predpisuje dvoletno revizijo. Revizorja pošlje zveza, ako je zadruga v isti včlanjena, v nasprotnem slučaju revizorja odredi sodišče, pri katerem je zadruga registrovana. Srbija ima obligatno savezovo revizijo, sodne revizije ne pozna, vendar zakon ne predpisuje nikakih terminov za izvrševanje pregledov. V ostalih krajih države ni zakonitih predpisov za izvrševanje zadružne revizije. V celoti ima danes država tozadevno torej prav raznovrstne zakone, istotako je postopanje dokaj različno. Važnosti revizije za zadrugarstvo noben strokovnjak ne zanika. To delo treba ne le izjednačiti, nego tudi spopolniti. Po dosedanjih izkušnjah treba se izjaviti za obligatno strokovno savezovo revizijo in fiksirati termin. Minimum je dveletna revizija. Sodna revizija se mora odpraviti, kjer obstoji. Izkušnja namreč uči, da so se zatekale pod sodno revizijo obično take zadrug, ki so imele »slabo vest«, ponajveč radi omalovaževanja zdravih zadružnih načel. Sodišča zadružnega revizorja niso imela na razpolago, pa so pošiljala na revizijo obične knjigovodje. Tako so zadrug s »slabo vestjo« vedno dobro prošle pri sodni reviziji. Končno bi glede revizije kazalo še odrediti, da se evidenca o izvršenih revizijah ne vodi pri sodiščih, kakor v Dalmaciji in Sloveniji, nego pri Glavnem zadružnem savezu.

O organizaciji zadružnih savezov bi navedel sledeče: Zadružni savezi so obligatne ustanove. Temelje na teritorialnem načelu. Vsaka zadruga savezovega področja mora biti včlanjena v savez. Da-li treba vse zadrug — kmetijske, obrtne in delavske — združiti v jednom savezu ali pa treba predvideti za vsako vrsto poseben savez, to je pitanje detajla. Po mojem mišljenju se more vse vrste združiti v jeden savez, a napraviti treba za važnejše skupine več sekcij. Vsaka sekcija tvori posebno izbornu skupino. Število mandatov se vsaki sekciji dodeli na temelju števila zadrugarjev dotične sekcije. Uvede se proporcionalni izborni red, da se s tem onemogoči tudi vsaka krivična strankarska majorizacija. Centralna istotako obligatna ustanova vseh zadružnih savezov je Glavni Zadružni Savez v Kraljevini SHS. Režije vseh teh naprav se krijejo deloma iz prispevkov članstva, deloma iz državnih vnaprej z zakonom zagotovljenih podpor. Državne podpore bi morale biti znatne z ozirom na velevažne socijalne in kulturne funkcije savezov.

Konec.

S tem sem kratko očrtal glavne temelje zdravega zadružnega dela in podal ob enem v glavnih potezih sliko o tem, kako si jaz zamišljam preosnovo saveznih organizacij zadrugarstva v Jugoslaviji. Načrt temelji na kompromisu. Poslovne zveze, ki bi po tem načrtu ostale še v bodoče v dosedanji obliki, bi pod vplivom predloženih zadružnih savezov brezdvomno skoraj izgubile one slabe strani, ki jih danes na našem zadrugarstvu grajamo. Načrt ni popoln, ali bi mogel morebiti tvoriti osnovo za daljnji razgovor. Želeti je, da se vsi zadružni krogi bavijo s tem vprašanjem. Čim preje se izvrše potrebne organizatorične spremembe, tem koristnejše bo to za naše zadrugarstvo. A koristiti zadružni misli in zadružnemu delu hočemo gotovo vsi.

XV. redni občni zbor Zadružne Zveze v Celju

dne 11. julija 1920.

Kakor že nekaj poprejšnjih, je pokazal tudi XV. redni občni zbor Zadružne Zveze v Celju, da se naša najstarejša zadružna organizacija — saj je to, všteti zborovanja naše prednice Zveze slovenskih posojilnic v Celju, njen 37. letni občni zbor — pomlaja in neprestano krepi. Poročila tega občnega zbora so pokazala naraščanje naše gospodarske moči, tako da moremo že nuditi svojim članicam težko pričakovane ugodnosti i s popustom članskih prispevkov i s kulantno obrestno mero pri naši denarni centrali. Zastopanih pa je bilo na občnem zboru od 160 članic le 22, kar je sicer vsled slabih prometnih razmer in obče draginje razumljivo, vendar pa s stališča zadružne discipline in interesa na delovanju in napredovanju naše zadružne organizacije neodpušljivo. Upati je, da se to prihodnje leto primerno popravi.

Dnevni red

zborovanja je bil sledeč: 1. Pozdrav predsednika. 2. Čitanje in odobrenje zapisnika zadnjega občnega zbora. 3. Poročilo načelstva in nadzorstva o poslovanju v letu 1919. 4. Sklepanje o računskem zaključku za l. 1919 in o uporabi čistega dobička. 5. Določitev prispevkov za revizijo in v pomožni sklad. 6. Razni predlogi in nasveti.

I. Pozdrav predsednika, otvoritev občnega zbora.

Ob 1/2 10. uri dopoldne je otvoril predsednik Zadružne Zveze dr. Anton Božič občni zbor, konstatiral v smislu § 30 Zvezinih pravil sklepčnost in ugotovil, da je bil občni zbor z navedbo dnevnega reda, ure in lokala za zborovanje v smislu § 27 Zvezinih pravil pravilno razglašen v „Zadrugi“ štev. 4/5 z dne 15. maja 1920; poleg tega so bile v smislu istega paragrafa Zvezinih pravil vse zadruge vabljene k udeležbi s priporočenimi pismi.

Pred prehodom na dnevni red je posvetil predsednik spomenu preminulega „očeta slovenskega zadružništva“ g. inž. Mihaela Vošnjaka sledeče besede:

„Gospodal! Komaj smo preživeli vesele dni poseta našega kraljeviča Nj. Veličanstva regenta Aleksandra Kara-gjorgjeviča, dospela je iz Švice tužna vest, da je umrl najbolj zaslužen delavec na polju slovenskega zadružništva, g. inž. Mihael Vošnjak. Mož, katerega zasluge za slovensko zadružništvo pozna vsakdo med nami, je delal pod avstrijskim režimom z vsemi močmi za ustanovitev in napredek slovenskega zadružništva. Mihael Vošnjak je ustanovil pred 38. leti tudi našo zadružno organizacijo in je ustvaril z njeno pomočjo temelje slovenskega zadružništva v organizatoričnem in administrativnem pogledu. Na tem temelju se je z neumornemu nesebičnim delom razvilo slovensko zadružništvo, katero je naše šibko narodno gospodarstvo vzdržalo v dnevih suženjstva, katero mu bo pa sedaj v svobodni naši domovini pomaglo do popolnega razvitja. Mihaelu Vošnjaku, ki si je s svojim plodonosnim delovanjem zaslužil časten naslov „očeta slovenskega zadružništva“, kličemo iz dna hvaležnega srca „Slava!“

Temu klicu so se zborovalci stoje trikrat odzvali.

Nato je predsednik pozdravil navzoče zastopnike zadrug in še posebej kot gosta g. Evgena Legata, ravnatelja Zadružne Zveze v Ljubljani. Prebral je tudi došle pozdrave, med njimi pozdrav prvega podpredsednika Zadružne Zveze v Celju, ministra za socialno politiko, g. dr. Vekoslava Kukovca, pozdrav Zveze slovenskih zadrug v Ljubljani, Hrv. slav. gospodarskega društva v Osijeku in g. dr. Ljud. Prohaska, tajnika Glavnega zadružnega saveza u Beogradu.

II. Čitanje in odobrenje zapisnika zadnjega občnega zbora.

Na predlog predsednika dr. A. Božiča se zapisnik XIV. rednega občnega zbora, ki je bil v celoti objavljen v „Zadrugi“ in je bil istotako v celoti priklopljen tiskanemu računskemu zaključku za l. 1918, brez čitanja soglasno odobri.

III. Poročilo načelstva in nadzorstva o poslovanju v letu 1919.

Poročilo načelstva o delovanju Zadružne Zveze v l. 1918 poda predsednik dr. A. Božič sledeče:

a) Poročilo načelstva.

Gospoda! Delovanje načelstva v letu 1919 je bilo po časovnih dogodkih ob sebi podano. — Z ustanovitvijo našega kraljestva je postala zveza z Dunajem nemogoča. Zadružna Zveza v Celju je bila poleg vseh drugih osrednjih zadružnih organizacij vključena v Splošni zvezi avstrijskih kmetijskih zadrug na Dunaju. „Splošna zveza“ je bila naša revizijska oblast, poleg tega je oskrbovala „Zvezo“ z blagom, posebno z umetnimi gnojili in galico. — Po prevratu smo članstvo pri Splošni zvezi avstrijskih kmetijskih zadrug na Dunaju odpovedali. Isto so storile vse druge slovanske zadružne zveze. Splošna Zveza je stopila v likvidacijo, ki pa še ni izvršena. V tej likvidaciji se naslanja naša Zveza na češke članice, ki zahtevajo primeren delež iz premoženja Splošne Zveze. — Kakor „Splošna Zveza“, tako je morala likvidirati tudi „Agroterra“, družba za nakup in prodajo kmetijskih potrebščin na Dunaju, ustanovljena od zadružnih zvez vseh avstrijskih narodov. Tudi pri tej organizaciji je Zadružna Zveza članstvo odpovedala in je zahtevala izplačilo deleža. Likvidacija se je pri tej centralni organizaciji izvršila kratkim potom na ta način, da so nemške članice prevzele in izplačale deleže slovanskih članic. — Tretja avstr. osrednja zadružna institucija bi naj bila v zadnjem letu svetovne vojne s posebno naredbo ustanovljena osrednja zadružna denarna izmenjalnica, proti kateri smo pa imeli zelo utemeljene pomisleke, deloma iz narodnostnih, deloma iz političnih in gospodarskih razlogov. Ta zavod je ostal na papirju.

Ko so bile te zveze ukinjene in vse vezi prerusene, je bilo treba pri novi gospodarski orientaciji misliti na

to, da se v našem kraljestvu združijo vse zadružne sile v enoto.

Najvažnejši dogodek preteklega leta na združnem polju je ustanovitev „Glavnega združnega Saveza v Beogradu“. Glavni Savez je ustanovljen od vseh združnih zvez našega kraljestva. Ustroj Gl. Saveza je dograjen, Savez deluje kot osrednja zadružna organizacija in pri tem delu se udeležuje tudi naša Zveza. — Omenim naj glavne točke tega dela. Zadružništvo zastopa malega človeka. Popolnoma v zmislu tega načela je Gl. Savez zavzel stališče v vprašanju agrarne reforme. — Gl. Savez se je v tem vprašanju sporazumno z vsemi sodelujočimi zvezami po dolgih debatah odločil za stališče, ki najbolj odgovarja združni misli: zemlja gre tistim, ki jo obdelujejo; gre tistim v toliki meri, kolikor je morejo sami s svojci obdelati, ne izključivši srednje veliko veleposest; agrarno reformo je pospešiti; pomnožiti ter ojačiti je srednji kmečki stan. — Glavni Savez je svoje stališče pojasnil v posebni vlogi ministerstvu za agrarno reformo. Odgovora od ministerstva ni bilo. Valutno vprašanje je pretresalo lansko leto in letos vso našo javnost. Gl. Savez je tudi v tem vprašanju zavzel docela bravično stališče, ko je po dolgih depatah v posebni, finančnemu ministru ministru predloženi rezoluciji sklenil, da se je pri rešitvi ozirati na jednako kupno vrednost krone in dinarja in da se mora vsled tega zamenjati krona z dinarjem 1:1, povdarjajoč, da ni odločilna notirana vrednost v inozemstvu, ampak da je merodajna kupna vrednost krone in dinarja v lastni državi. To stališče je bilo tem bolj na mestu, ker je z žigosanjem in s kolekovanjem postala krona jugoslovanska novčanica. — Namesto zahvale za zanimanje v tem zelo važnem vprašanju je dobil Gl. Savez v srbskih časopisih brce; podtikalo se je gospodom pri Gl. Savezu protidrjavno mišljenje. Vprašanje o ureditvi izseljevanja in vrnitvi izseljencev v domovino je Gl. Savez že zaradi tega zaposlilo, ker gre za velika premoženja, ki se pri sedanji uredbi stekajo v banke, te pa

zopet uporabljajo to priliko za izkoriščanje izseljencev in njihovih v domovini bivajočih svojcev. — Vkljub memorandumu in vkljub vsem korakom se je to vprašanje uredilo le delno in še ta rešitev, obstoječa v nekakih državnih zastopstvih in agenturah, je popolnoma birokratična. — Za kmetijstvo silne važnosti je carinsko vprašanje. Od pravične ureditve tega vprašanja je odvisna naša kmetijska produkcija. Ni vseeno: ali se producira samo toliko, koliko dotični producent rabi, ali pa toliko, da se pokrije lastna potreba in preostaje pridelka za trg. — Produkcija postane po kakovosti in množini pridelka do neke mere tem večja, čim višji je pridelek producenta. Ne zahtevamo čezmernih dobičkov; kot agrarna korporacija pa moramo zahtevati, da se da kmetu možnost vsaj tolikega zaslužka, da je s tem plačano njegovo delo in njemu dana možnost stanu primernega življenja. — Glavni Savez in zadružne zveze so se vseh carinskih anket z ozirom na njih važnost po odposlancih udeleževale in so stavile primerne predloge. Zastopnik naše zveze je bil tajnik Lesničar, ki se je s to snovjo obširno bavil. Glavni Savez je posvetil veliki del svojega dela ustanovitvi „osrednje nakupovalne in prodajne zadruge.“ Do ustanovitve doslej ni prišlo; gotovo pa je, da do tega v doglednem času pride, ker je ustanovitev take osrednje zadruge velike važnosti za obnovo zemlje in za preskrbovanje našega kmetijstva s preiskušeno dobrimi stroji in drugimi obratnimi sredstvi. Istotako se pripravljajo tla za osnivanje osrednjega združnega kreditnega zavoda, da se otresemo bank in da postane vse naše zadružništvo (kreditno in blagovno) od nezadružnih zavodov neodvisno.

V Beogradu se je lansko leto osnoval „brodarski sindikat“ z namenom oživiti in povzdigniti naše rečno brodarstvo. Naša zveza se je udeležila finančijelno na tem sindikatu, četudi z razmeroma malim zneskom. Zadružna Zveza v Celju je bila pod Avstrijo podvržena reviziji Splošne Zveze avstr. kmet. zadr. na Dunaju. Vsled likvidacije je ta revizija odpadla. Na njeno mesto

naj bi stopil Glavni Savez. Glavni Savez se je pobrigal za ureditev vprašanja revizij naših zvez ter je dobil od ministerstva pravico, izvrševati revizijo tam, kjer je ravno navedeni reviz. zakon v veljavi. — V doglednem času bo torej izvršena revizija tudi pri naši zvezi. Glavni Savez je že sklical konferenco revizorjev, da se ugotovijo enotna načela in ustvari enoten postopek pri revizijah ter raztegne pri nas veljavna revizija na celo kraljevino. Še druga manj važna vprašanja so se obravnavala v sejah načelstva Gl. Saveza: o skupnem glasilu, o izdaji koledarja, o službeni pragmatiki zadružnega uradništva itd.

Da je bilo delo mlade skupne organizacije tako vsestransko in živo, je zasluga ravnatelja Gl. Saveza, gosp. Avramoviča, ki je lansko leto obiskal naš občni zbor in je s svojimi temeljitimi izvajanjem na tem zboru vsem udeležencem gotovo še v živem spominu.

Načelstvo je seveda obravnavalo tudi razne domače zadružne zadeve. Zaradi poenotenja slovenskega zadružništva se je razpravljalo na več skupnih sestankih. Ugotoviti moram, da stoje vse slovenske zadružne zveze na principijelnem stališču skupnega sodelovanja v vseh združnih vprašanjih, ter da niti ena ne odklanja združitve v eno skupno organizacijo. Do uresničenja tega edinstva je pa zaradi velikih zaprek še daleč. Sad skupnega dela slovenskih združnih zvez je bila ustanovitev „Osrednje banke za obnovo Primorja, družbe z o. z.“ Registracija tega zavoda se vsled izpremenjenih političnih razmer ni izvršila. — Vse slov. zadružne zveze so ustanovile zadružni sindikat v namenu, potem tega zavoda varovati skupne zadružne interese in pomagati pri raznih likvidacijah in pomožnih akcijah. Z ustanovitvijo „Zadružne banke“ se je hotelo razpoložljiva denarna sredstva Zvez strniti v močen skupen zavod in napraviti zadružno denarstvo od bank neodvisno. Tozadevna pogajanja z Ilirsko banko in z „deželno banko“ so se razbila. — Namesto skupne zadružne banke se je osnovala v Ljubljani s pretežno udeležbo Zadružne Zveze

v Ljubljani Gospodarska banka. Naša prizadevanja za združitev z Zvezo slovenskih zadrug v Ljubljani dosedaj niso vedla do uspeha, kar je z našega stališča zelo obžalovati, ker za združenje ne more biti nikakih principijelnih zaprek.

V notranjem poslovanju je posvetilo načelstvo glavno skrb razvoju denarnega in blagovnega oddelka in reviziji. O uspehih Vam poroča podrobno naš tajnik Janko Lesničar.

Skrbi nam je napravljala v denarnem oddelku repatriacija v Avstriji naloženega denarja, ne toliko za naš zavod, ker je v Avstriji na naš račun naložena svota malenkostna, ampak bolj za naše na novo pristopivše članice, ki so bile prej včlanjene pri graškem Verbandsu in so imele tam naložen svoj odvišni denar in svoje rezervne zaklade. Upati je, da se posreči izvesti določbe mirovne pogodbe, kar je naloga države. Vprašanje vojnih posojil se sicer ne tiče Zveze, ker Zveza vojnih posojil nima, zanima pa naše članice. V letu 1919 se to vprašanje ni pomaknilo naprej in ni razjasnilo. Naše stališče, da se mora vojna posojila naših zadrug v celem nominalnem znesku kriti, smo opetovano nasproti raznim merodajnim oblastvom v vlogah in s posredovanjem Gl. Saveza povdarjali. Zadrugam pa smo svetovali in svetujemo, da delajo pri vojnem posojilu zadostne odpise in se za vsak slučaj pripravljajo.

Ako še omenim, da je naša Zveza sodelovala pri žigosanju, pri državnem posojilu, pri raznih anketah, sploh povsod, kjer nas je združeno delo klicalo, sem s tem povedal vse važnejše delo našega načelstva ter Vas prosim, da vzamete to poročilo dobrohotno na znanje.

(Vsestransko odobravanje).

b) Poslovno poročilo Zadrugne Zveze v Celju za l. 1918

je podal tajnik Janko Lesničar sledeče:

1. Članstvo.

Zadrugna Zveza v Celju je štela koncem leta 1918 127 članic. Od teh je 1 rajfajznovka (Petrovče) likvidirala in 1 (Žusem) odstopila. Napram temu pa imamo zaznamovati na Štajerskem

jako lep prirastek. Pristopilo je 7 rajfajzenovk, 5 posojilnic mešanega ustroja, 3 obrtniške nakupne in prodajne zadruge, 2 zadrugni elektrarni, 2 kletarski zadrugi, skupaj torej 19 zadrug, tako da je štela Zveza koncem leta 1919 ravno 147 zadrug. Od teh zadrug je 32 na Primorskem in 2 na zasedenem delu Kranjske. Mrtvih ali slabo delujočih zadrug je 12, od teh so 3 rajfajznovke, 1 posojilnica mešanega ustroja, 3 mlekarne in 5 raznih gospodarskih zadrug. Vzrok mrtvila je izvzemši mlekarne in 1 stavbeno zadrugo pomanjkanje združnih delavcev. Kjer oživiljenje zadrug iz centrale ne bode mogoče, bomo nasvetovali likvidacijo, ker suhih vej naša organizacija na svojem živem in zdravem deblu ne potrebuje.

2. Uprava in pisarna.

Načelstvo je imelo v letu 1919 skupaj 9 sej, v katerih se je redno poročalo o Zvezinem delovanju. Nadzorstvo je imelo 1 sejo, skupna seja načelstva in nadzorstva se je vršila tudi 1. Ker imamo člane načelstva in nadzorstva iz vseh slovenskih krajev, tvorijo potovanja k sejam v Celje občutno zamudo časa ter gre gospodom, ki so se mogli sej udeležiti, za njihov trud in požrtvovalnost najlepša zahvala. Podčrtali bi še to zahvalo glede celjskih odbornikov gg. dr. Božiča, dr. Kalana in A. Mirnika, izmed katerih je predsednik dr. Božič stalno nadzoroval pisarno in vodil tekoče posle. Ker kot nesebični zadrugarji ne poznamo kakih posebnih nagrad, prosimo vse gospode iz načelstva, osobito pa še tri zadnje omenjene gg., naj se zadovoljijo z zavestjo, da so opravljali z lepim uspehom v gospodarskem in narodnem oziru plodonosno delo.

V pisarni se je sicer vsled demobilizacije lansko leto osobe za 3 moške uradnike pomnožilo, a pomnožilo se je neprimerno tudi delo in sicer v denarnem in blagovnem oddelku, kakor se slavni občni zbor lahko prepriča iz predloženih števil o denarnem in blagovnem prometu. Poleg knjigovodskega dela so se silno pomnožili potrebni uradni poti in korespondenca. Došlo je v celem 7956 dopisov, odposlali smo

jih 6744. Da se je po možnosti štedilo, kažejo tudi številke o naših uradnih stroških.

3. Računski zaključek za l. 1919.

Denarni promet je znašal v l. 1919 114,502,391'40 K; napram lanskoletu se je torej malodane podvojil. V prvem polletu tekočega leta smo pa že dosegli cca 90,000,000'—denarnega prometa, kar kaže za naše male razmere naravnost krasen razvoj denarne centrale pri naši Zvezi.

Deleži so znašali koncem l. 1918 86,480'—K; v l. 1919 smo izplačali deležev 2540'—K, vplačanih pa jih je bilo za 21,310'—K, tako da je narasla deležna glavnica Zveze na 105,240'—K. Na tem mestu bi priporočali občnemu zboru, da bi sklenil vsaj v principu deležno glavnico dvigniti na najmanj 300,000'—K. Po našem mnenju bi se danes pri zadrugah to zvišanje lahko doseglo, ker deleže za sedanje razmere prav dobro obrestujemo, na drugi strani pa je zvišanje deležne glavnice vočigled velikemu razširjanju naših denarnih poslov in radi ugleda zavoda utemeljeno in potrebno. Pripomnimo, da so bratske češke zadrugne zveze dvignile svoje deležne glavnice v milijone, istotako pa stremijo za čim večjim zvišanjem deležne glavnice tudi skoro vse jugoslovanske zadrugne organizacije.

Vloge v tekočem računu so znašale koncem l. 1918 9,390,331'70 K, koncem l. 1919 pa s pripisanimi obrestmi vred 9,787,817'—K, torej za 397,485'30 kron več ko lansko leto. Promet na tem računu je bil zelo živahen; vloženo je bilo 9,731,585'08 kron, izplačano 9,658,860'67 K. Presežek je neznaten, to pa vsled vsakemu znanih razmer. Vsled obče draginje in vsled lanske slabe žetve so bili ljudje žalibože primorani načeti svoje prihranke. Takozvana visoka konjunktura v trgovini se je pri onih zadrugah, ki so z nami v poslovni zvezi, izvzemši nekatere slučaje, le malo poznala.

Zdrava porazdelitev vlog, ki je znaten del jamstva za sigurnost in likvidnost vlog v tekočem računu, se je obdržala tudi lansko leto kakor na prvi pogled kaže sledeči razpredelnik:

Od 83 vlagateljic je imelo vlogo nad

K 500.000	1
„ 300.000	6
„ 200.000	9
„ 100.000	17
pod „ 100.000	50.

Da pri naši organizaciji še vedno primanjkuje zdrave zadružne discipline tudi pri nalaganju odvišnega denarja, skoro že ni več treba ponavljati, vključ temu, da se nobena zadruga nima povoda pritožiti, da bi ji ne bila na razpolago vsak čas vsaka zahtevana svota. Bilo je letos celo več slučajev, da so bile banke z gotovino vsled spekulacij in velike uporabe v trgovini skoraj popolnoma suhe, dočim je Zadružna Zveza vsak čas lahko z gotovino postregla. Obrestno mero smo držali lani na isti višini kakor banke, dočim smo jo mogli letos za $\frac{1}{2}\%$ pri naložbah proti dnevni dispoziciji izboljšati.

Kredit v tekočem računu so znašali koncem l. 1918 1.006.013,70 K, koncem l. 1919 pa 1.172.534,97 K, torej za 66.521,27 K več ko lansko leto. Kredit je imelo 23 zadrug, med njimi 15 kreditnih zadrug. Prometa je bilo še prav obilo; izplačali smo na kredite v tekočem računu 4.511.632,70 K, vrnilo pa se nam je 4.394.986,83 K. Vidi se že iz teh števil, da Zveza ne daje in ne bode več dajala dolgodobnih kreditov, ker ne mara več priti v take zadrege, kakor se je nahajala v njih pred 10 leti. Za dolgodobne hipotekne in investicijske kredite ne sme imeti niti Zveza niti njene srednje ali male članice denarja, da si ohrani naša organizacija potrebno likvidnost in elastičnost. Ta nauk iz prejšnjih včasih prav bridkih let nam mora ostati kot vodilna misel pri našem kreditnem poslovanju.

Naložen denar. Koncem leta 1918 smo imeli naloženega denarja 8.430.161,69 K, koncem l. 1919 ga imamo še 7.722.533,72 K. Ako prištejemo gotovino, pridemo preko 8.000.000—K, izkazujemo pa napram lanskemu letu upadek. Naložbe se porazdele na 7 raznih sigurnih zavodov, 250.000—K smo imeli v SHS 6% državnih bonih in 1000 K v 1 komadu avstrijske rente. Likviditeta vlog je torej pri Zvezi jako

velika, tako velika, da jo teži, vendar pa bomo skušali pri tem gospodarstvu ravno z ozirom na koristi svojih članic vstrajati.

Rezerva in lastno premoženje. Stanje rezerve koncem leta 1919 je znašalo 77.396,65 K; ako se prišteje k temu še deleže po 105.240—K, znaša premoženje Zadružne Zveze koncem l. 1919 182.636,65 K, kar znači napram l. 1918 povišek za 39.449,90 K. Pri tem pa še ni všteti del čistega dobička za l. 1919, kateri bo pripadel rezervnemu zakladu.

Čisti dobiček za l. 1919 znaša 60.174,69 K.

IV. Blagovni oddelek.

L. 1919 smo skušali razviti tudi svojo blagovno centralo. Kakor smo poročali že lansko leto, se nam je posrečilo v ta namen dobiti primerno skladišče na celjskem kolodvoru; vrhu tega smo uredili v pisarni blagovno knjigovodstvo in dali blagovnemu oddelku 3 uradniške moči. Denarnega prometa je bilo K 4.116.908,25, kar je dovolj veliko za naš majhen aparat. Bavili smo se ponajveč s tiskovinami, z gnojili, galico, žveplom, živinsko soljo, apnom, z raznim semenskim blagom, žitom, deskami in s močnimi krmili. Pomanjkanje vsega navedenega blaga je bilo zelo veliko, tako da ni nikakor bilo mogoče postreči vsem naročnikom. Z nabavo blaga so bile osobito vsled znanih prometnih težkoč precejšnje skrbi in težave; razen pri semenskem krompirju, pri katerem je navzlic vsemu prizadevanju prišlo blago v 3 slučajih prepozno ali pa se je kakor v enem izmed teh treh slučajev zgubilo z vagonom vred, vendar ni bilo kake večje nezgode. V razlago tozadevnih bilančnih postavk bodi omenjeno, da se sestavlja znesek po K 1.022.825,40 na aktivni strani bilance iz zaloge blaga, ki je došlo večinoma neposredno pred Novim letom, iz terjatev do naročnic in iz predplačil za žito pred Novim letom. Terjatve do blagovnega oddelka v znesku po K 76.943,70 so malenkosti.

Razmere kažejo, da bomo morali to panogo svojega poslovanja še

razširiti in izpopolniti, dasi je to delo vsled popolne desorganizacije nabave in prodaje kmetijskih potrebščin kakor pridelkov zelo težavno. Pri nas opravljajo ta posel poleg dveh zadružnih organizacij Slovenska kmetijska družba in še dve družbi z omejeno zavezo v Ljubljani. S tem trpi enotnost in velikopoteznost v teh poslih. Primerno bi bilo, da bi se s poštenim dogovorom med imenovanimi korporacijami delo razdelilo in poenotilo, kar bi bilo našim kmetovalcem le v korist. Isto velja, da tukaj omenim, tudi glede konzumnih zadrug in njihovih nabav.

Kakor gori omenjeno, smo napravili z organizacijo blagovne centrale v večjem stilu prvi poskus. Izvežbali smo si sedaj nekaj uradništva in si pridobili nekaj skušenj, tako da nam bo mogoče, ako bodo to dokazale ali zahtevale razmere, graditi na tem temelju naprej. Organizacija za razdeljevanje blaga po deželi nam pa še manjka. Večje posojilnice se s temi posli sploh ne bavijo, med rafajznovkami jih je pa zopet malo, ki bi imele za ta trudapolni posel dovolj sposobnih ljudi. Kajti take organizacije ne kaže ustvarjati samo za danes in jutri, ampak postaviti jo je treba na solidno podlago. Zadružna organizacija kupovanja in oddajanja kmetijskih pridelkov ima, kakor nas učijo vzgledi doma in pri sosedih, veliko bodočnost. Zgraditi pa se mora samo na močni in delazmožni centrali, brez katere vse vse nakupovalne in prodajne zadruge po deželi v zraku. Ne gre tu samo za kreditiranje — pri katerem bodo pri nas in so povsod drugod težave in pomisleki — gre tu za stalen in soliden vir za blagovne nabave in prodaje. Ako takega vira ni, so navezane male zadruge po deželi na dostikrat nesigurne in nesolidne dobavitelje to — in onostran mej. Zveza gre, kakor smo že zgoraj omenili, tukaj svojo mirno in pravilno pot; ko se bode čutila dovolj močno in urejeno, bode začela v večjem in večjem obsegu tudi tukaj z organizacijo po deželi tam, kjer bo kazalo ustanoviti poleg že obstoječih rafajznovk še kako zadrugo za oddajo in nakup blaga. Koristnega dela bo tukaj vedno dovolj.

V. Organizatorično delo. Revizije.

Neugodna obrestna mera pri naših bančnih zavodih in velika draginja je lani silno oškodovala osobito naše srednje in male denarne zadrug. Povrh tega so še ostale pri nekaterih zadrugah posledice vojne in državnega prevrata, kakor n. pr. vojna posojila in naložbe onstran naših državnih mej. Slednji dve okolščini ste povzročili nove obrestne zgube. Vse našete razmere še trajajo naprej in treba je resno misliti na odpomoč. Vprašanja vojnih posojil in naložbe v Nemški Avstriji se je že dotaknilo načelstveno poročilo; tukaj bomo skušali dati nekaj nasvetov glede novih virov za dohodke v poslovanju posojilnic samih.

Ne mora biti dvoma, da dobro pojмимо namen in bistvo poslovanja naših zadrug, ne moramo pa prezreti dejstva, da je treba našim srednjim in malim zadrugam olajšati poslovanje in jim pripomoči vsaj do malih prihrankov deloma za reparacije vojnih škod, deloma za okrepitev rezervnih zakladov za slučaje neprevidnih zgub. Z eno besedo, treba na novo urediti vprašanje računanja uradnih stroškov pri naših denarnih zadrugah. Kolikor mi je znano, se to vprašanje na Slovenskem doslej še ni načelo. Velike naše denarne zadrug se ga rešile po vzgledu bančnih zavodov, za srednje in male zadrug ga bo treba še rešiti. Ako danes pridemo do kakega tozadevnega rezultata, bomo skušali stopiti tozadevno v stik z ostalim slovenskim združništvom, kjer gotovo niso na boljsem kakor smo mi pri svojih članicah. Nasvetovali bi glede računanja uradnih stroškov sledeč nastavek:

Vloge: hranilne knjižice K 6.—, vinkulacije K 2.—, devinkulacije K 1.—, uradni izpisek vloge K 2.—, izpisek v zapuščinskem postopanju K 5.— do 10.—, uračunavanje rentnine, popolno izplačilo vloge $\frac{1}{100}$, prenos vloge na drug zavod $2\frac{0}{100}$, najmanj pa K 1.—, oziroma K 2.—, inkaso tujih hranilnih knjižic $1-2\frac{0}{100}$ po visokosti zneska brez drugih izdatkov, poštne hranilnične položnice začasno 12 vinarjev.

Posojila: a) menična: združne knjižice K 6.—, informacije K 5.—, izplačilo menice $2\frac{0}{100}$, najmanj K 10.—, opomin K 3.—; b) osebni kredit in vknjižba: knjižice in informacije kot zgoraj, dolžno pismo K 2.— brez kol-kovine, uradni stroški pri oskrbi legalizacij, vknjižb etc. K 5.— brez fak-tičnih izdatkov, evidenčni stroški glede požarnih in življenskih polic K 10.— za komad in leto, izplačila kakor zgoraj.

Tekoči račun: pogodba in ot-voritev K 10.—, pismo K 2.—, provi-zija od prometa $2\frac{0}{100}$, izvlečki K 5.— poleg drugih izdatkov, informacije kakor zgoraj.

Poročevalec pripomni, da je to le nasvet. Nastavki niso visoki in bi se dali s primernimi dopolnitvami splošno upeljati.

Lani smo mogli pričeti zopet z revizijskim delom v večjem obsegu. Izvršili smo redne temeljite revizije pri 22 zadrugah, sestavili pa računske zaključke in izvršili kratke revizije pri 49 zadrugah. Letos revizije ener-gično nadaljujemo in upamo, da bo-demo s takozvanimi vojnimi revizijami do letošnjega Novega leta gotovi.

Revizije so nam pokazale eno: manjka nam izvežbanih ljudi na vseh koncih in krajih. Zato smo se odlo-čili prirediti letošnjo jesen — najbrže meseca novembra — v Celju vsaj 14 dnevni združni tečaj in prosimo vse svoje cenjene zadrug, osobito one po deželi, da določijo može, ki bi jih na tečaj poslale. K stroškom bode go-tovo tudi prispevala Zveza, deloma naj prispevajo zadrug — sklicujemo se tu na predlog načelstva glede Vošnjakovega sklada — deloma bi pa trpeli stroške tudi obiskovalci. Tečaj bi imel v prvi vrsti namen uvesti obiskovalce v združno prakso in de-loma tudi v teorijo. Tak tečaj nam je silno potreben in ga je treba na vsak način prirediti. Naj bi zadrug pričele čim prej s prijavi!

6. Sklep.

V predidčem smo na kratko opi-sali delo, katerega je opravila Zadruga Zveza za se in za svoje članice v mi-nulem letu. Zastavili smo vse svoje

skromne moči, da ojačimo i po naši strani slovensko združno organizacijo in po možnosti koristimo našemu, prav-lepo se razvijajočemu narodnemu go-spodarstvu. Graditelji smo narodove sreče in blagostanja. To prepričanje naj nam služi za geslo tudi v bodoče, potem bomo ostali vedno na pravi poti in narodova hvaležnost nam bode za naše truda in požrtvovalnosti polno delo najlepše plačilo.

C.) Poročilo nadzorstva.

V imenu nadzorstva poroča nad-učitelj F. Kocbek (Gornjigrad) da je v svoji seji dne 17. junija 1920 pre-gledalo poslovanje Zveze, primerjalo posamezne postavke računskega za-ključka s knjigami in prilogami ter jih je našlo v redu. O tem je nadzor-stvo poročalo tudi v skupni seji na-čelstva in nadzorstva istega dne 17. junija 1920 popoldne.

IV. Sklepanje o računskem zaključku za l. 1919 in o uporabi čistega dobička.

K tej točki stavi nadučitelj F. Koc-bek v imenu nadzorstva sledeče pred-loge:

1. Računski zaključek za l. 1919 se odobri in podeli načelstvu abso-lutorij.

2. Čisti dobiček za l. 1919 v zne-sku po K 60.164'60 se po odbitku $5\frac{0}{100}$ obresti za deleže pripiše rezerv-nemu fondu.

Oba predloga se soglasno sprej-meta.

V. Določitev prispevkov za revizijo in v pomožni sklad.

Predsednik dr. Božič sporoči k tej točki predlog skupne seje načel-stva in nadzorstva z dne 17. junija 1920, ki se glasi:

1. Letni članski prispevek za leto 1919 se članicam z ozirom na njihove povprečno slabe poslovne uspehe od-pusti.

2. Občni zbor nasvetuje članicam, da po možnosti prispevajo v Mihael Vošnjakov sklad (stanje koncem l. 1919 K 1.422.66, služi za podpore onim, ki se žele v združništvu izobraziti) in v združni podporni sklad (stanje kon-cem leta 1919 K 8.382'11).

Oba predloga se soglasno sprejmeta.

VI. Razni predlogi in nasveti.

V debati, ki se je vnela po opravljenih sklepih točke 4. in 5. dnevnega reda vpraša dr. Radoslav Pipuš, (Maribor), kakšno je stanje zaloge pri blagovnem oddelku. Tržni položaj je radi splošnega padanja cen zelo težaven, vsled česar zanima zborovalce, ali ima tudi Zveza pričakovati vsled zalog starega blaga kake zgube. Tajnik Lešničar odgovarja, da je sedajna zaloga Zveze neznatna; obsega le 2 vagona prekasno došlega žita, 3 vagone pšeničnih otrobov, nekaj ovsa in drugih malenkosti. Dasi je pri žitu trenutno računati na malo zgubo, vendar ne bo imela ta zguba vsled precejšnjega blagovnega obrata Zveze posebnih posledic na poslovni uspeh, dočim gredo otrobi hitro v denar in je računati do konca tekočega meseca na popolno razprodajo brez vsake zgube. Ker znači polletje za zvezino blagovno poslovanje vedno mrtvo sezijo, je tudi zaloga blaga malenkostna. Pač pa opozarja govornik na jesensko sezijo. Treba takoj Zvezi prijaviti potrebo za semensko žito, za gnojila, kolikor jih je na razpolago (apneni dušik, superfosfat) in za krušno žito, ki se bode sedaj najugodnejše kupilo, dočim bodo cene proti spomladi zopet nedvomno narastle. Železo za popravilo orodja je le težko dobiti, glede poljedelskih strojev se pripravlja posebna akcija, katere uspeh se članicam pravočasno naznani. K temu predmetu se oglasi še k besedi dr. Božič, ki graja nerazumljivo brezbržnost vlade glede dobave surovin za naše železarnice. Ali naj tudi v bodoče raje kupujemo drage tovarniške izdelke iz inozemstva mesto da bi z vsemi silami delali na povzdigo domače produkcije? Tudi glede produkcije galice se bode najbrže vse zamudilo. Državna cinkarna v Gaberju pri Celju je popolnoma urejena za izdelovanje galice, a ima težavo z dobavo domačega bakra iz Srbije. Zdi se, da francoska družba, ki ima tamošnji rudokop za baker, bolj skrbi za inozemske tovarne kakor za domače, ne da bi se ji to energično preprečilo.

Dalje vpraša dr. Radoslav Pipuš (Maribor) je-li opaziti pri Zvezi upadek vlog, na kar odgovarja tajnik Lešničar, da pomenja leto 1919 doslej veliko naraščanje vlog. Osebito je doliv denarja zadnje tedne zelo velik, ker stagnira vsa trgovina.

Nadaljna debata se je tikala deležev pri Zadrugi Zvezi. Tajnik Lešničar ponovno utemeljuje potrebo zvišanja. Fr. Kocbek (Gornjigrad) je mnenja, naj se predpisujejo deleži po visokosti zaprosenega kredita, članice pa, ki imajo majhne kredite, naj plačajo prostovoljno več deležev, kar posebno sedaj ne bode nobene zadrugue oviralo. Dr. Pipuš (Maribor) stavi predlog, naj plačajo članice splošno podvojene deleže; one pa, ki uživajo visoke kredite, naj plačajo v smislu Kocbekovih izjavanj še več deležev. Konečno da predsednik kombinirani predlog Kocbek-Dr. Pipušev na glasovanje kakor sledi:

Članice plačajo splošno podvojene deleže; onim članicam, ki uživajo visoke kredite, se deleži še posebej odmerijo; izjeme lahko v obzira vrednih slučajih dovoli načelstvo.

Daljša debata se je vnela glede zvišanja uradnih stroškov pri zadrugah. Dr. Pipuš je mnenja, naj se sklepanje prepusti načelstvu; zaenkrat se naj sklene, da se naj razpošlje tarif za računanje uradnih stroškov vsem članicam kot direktiva in se jim naj prepusti odločitev. Temu mnenju se tudi pridružuje Fr. Kocbek, kateremu se zde nekatere postavke previsoke. Tajnik Lešničar omenja, da so češke posojilnice celo sklenile, da začasno z ozirom na visoke uradne stroške ne sprejemajo novih vlog pod K 10.—. Premisliti je, ali bi se tudi pri nas, kjer povzroča še povrh drobiž tolike sitnosti, začasno taka uredba ne upejljala. Proti temu se izrečeta Fr. Kocbek in dr. Kalan (Celje). Slednji stavi končno predlog:

Naj se izdela v smislu tajniškega poročila tarif za računanje uradnih stroškov in se naj razpošlje posojilnicam v direktivo; obenem naj stopi Zadruga Zveza v Celju v dotiko z drugimi Zvezami glede tega vprašanja ter se naj tam dožene, ali se naj upe-

lje za vse slovenske zadrugre novi tarif za računanje uradnih stroškov ali ne.

Predlog se na to brez nadaljne debate sprejme.

Šolski ravnatelj A. Gnus (Dol) predlaga, naj se Zveza obrne na poklicane vladne činitelje, da se tudi slovensko zadrugištvo oprosti poštnine za svojo korespondenco, kakor je bilo srbsko zadrugištvo oproščeno že pred vojno in kakor je oprostilo Narodno vijeće v Zagrebu hrvatsko-slavonsko zadrugištvo poštnine v mesecu novembru l. 1918. Ni prav razumljivo, zakaj bi tudi slovensko zadrugištvo ne bilo deležno te ugodnosti, ker je vendar veliko in dobro organizirano, konečno pa smo tudi vsi v isti kraljevini in zahtevamo enako pravico za vse. Po kratki debati se soglasno sprejme predlog šolskega ravnatelja Gnusa.

Zveza se naj takoj obrne z energično vlogo na ministrstvo za pošto in brzojav, da se naj oprosti tudi slovensko zadrugištvo poštnih pristojbin za pošiljanje pisem in spisov.

Zvezin tajnik Lešničar opozori na nedostatek, da se ne dobi goličnih menic niti v večjih mestih kamokoli se po manjših krajih na deželi. Istotako ni dobiti kolekov. Ta brezbržnost finančne uprave povzroča tudi zadrugam veliko sitnosti, potov in stroškov. Nasvetuje, da naj Zveza po sklepu današnjega občnega zbora pri finančnem deželnem ravnateljstvu v Ljubljani v tem oziru posreduje. V debati nasvetuje g. Fr. Kocbek, naj bi zveza založila lastne menične golice, na katere se potem itak lahko prilepijo potrebni koleki. Dr. Božič je proti založbi menic v lastni režiji, ker je to dolžnost državne finančne uprave. Konečno se sprejme predlog dr. E. Kalana:

Zveza naj opozori finančno ravnateljstvo, ozir. finančno ministrstvo, da je izdaja meničnih golic in dovoljnega števila kolkov nujna potreba.

Zvezin tajnik Lešničar opozori še na visoko obdačenje slovenskega zadrugištva in priporoča poziv na Glavni zadrugiški savez, da naj posreduje pri vladi za olajšanje davčnih bremen slovenskega zadrugištva in

Bilanca Zadružne Zveze v Celju za leto 1919.

I m e t j e:

		K	v	K	v
1	Gotovina 31. decembra 1919			303.047	98
2	Kredit v tekočem računu			1,172.534	97
3	Naložen denar			7,607.813	32
4	Poštna hranilnica			114.720	40
5	Dolžniki blagovnega oddelka in vrednost zaloge			1,022.825	40
6	Inventar			3.600	—
				10,224.542	07

D o l g o v i:

		K	v	K	v
1	Deleži			105.240	—
2	Nevzdignjene obresti deležev			148	—
3	Vloge v tekočem računu	9,787.817	—		
	„ na hranilne knjižice	116.822	03	9,904.639	03
4	Upniki blagovnega oddelka			76.943	70
5	Rezerve: stanje koncem l. 1919			77.396	65
6	Čisti dobiček l. 1919			60.174	69
				10,224.542	07

V Celju, dne 31. decembra 1919.

NAČELSTVO,
podpisi.

NADZORSTVO,
podpisi.

v bodoče vobče skrbi za popolno oproščenje davčnih bremen pri celotnem jugoslovanskem združništvu. Tudi v tem oziru je namreč slovensko združništvo zapostavljeno za hrvatskim in še bolj za srbskim. Zakaj se sili naše slovensko združništvo, da dela zgolj za poštno in druge pristojbine in za davkarijo? Izgovor, da naj „začasno“ ostane še pri dosedanjem avstrijskem izmozgovalnem sistemu, ne velja. Če se je moglo toliko novih davkov na novo naložiti, bi se lahko tudi davčne krivice odpravile. Dr. Josip Sernec (Celje) se strinja z zahtevo po davčnih olajšavah za slov. združništvo in pravi, da naj veljajo tudi v praksi enake pravice za slovensko, hrvatsko in srbsko združništvo. Predsednikov predlog:

Zveza se naj obrne na Glavni združni savez, da posreduje pri finančni upravi za odpravo davkov ali vsaj za začasno olajšanje davčnih bremen slovenskega združništva, v bodoče pa naj skrbi za zakonito odpravo vseh davkov pri zadrugah.

Ker se ni oglasil k zadnji točki nikdo več k besedi, je predsednik dr. A. Božič ob 1/2 12. uri lepo uspeli občni zbor zaključil s prisrčno zahvalo vsem zborovalcem.

† Mihael Vošnjak.

Začetkom julija tek. leta je došla iz Švice tužna vest, da je umrl tam g. inž. Mihael Vošnjak, bivši dolgoletni predsednik in ustanovnik naše Zveze, »oče slovenskega združništva.«

Ranjki si ni pridobil tega častnega naslova zastonj. Kajti Mihael Vošnjak nam je ustanovil in ustvaril ono našo ponosno in veliko združno organizacijo, ki nam je bila v stari državi glavna opora za vse gospodarsko, politično in kulturno delo — in ki služi v novi kraljevini za vzor našim južnim bratom, kaj se da za gospodarsko povzdigo naroda z neumornim delom doseči. Da, še višjo nalogo ima ta združna organizacija: ona bo služila za solidno podlago dalekosežnim socialnim reformam, katere zahteva od nas

kategorično tok časa in razvoj naroda. Iz gorčičnega zrna je vzrastlo tu ogromno drevo, ki vabi vse pomoči in podpore potrebne v svojo blagodejno senco.

Misel samopomoči, misel združnje malih in gospodarsko slabih eksistenc v gospodarsko enoto je, prišla kakor veliko družega dobrega med nas Slovence preko Čehov. Brat sedaj umrlega Mihaela Vošnjaka, znani taborit slovenski, dr. Josip Vošnjak je potoval l. 1868 po Češkem in je bil tam opozorjen na »záložne«, na posojilnice, ki so jih začeli Čehi pod vplivom Schulze-Delitzschevih idej ustanavljati v 60. letih po mestih in trgih za trgovce in rokodelce. Dr. Vošnjak je takoj mislil na male naše slovenske razmere, iz katerih bi se dalo s takimi zavodi začeti uspešen boj za gospodarsko osamosvoje naroda. Hranilnice po mestih so bile takrat in še do državnega prevrata, kar jih je bilo, skoraj vse v nemških rokah, bank si kot reven narod nismo mogli snovati. Preostajala je torej edino ta pot, da se nabere potom društev denar v male zavode, ki nabran denar zopet uporabijo v svojem ožjem delokrogu v pomoč onim, ki so kredit za svojo obrt ali za svoje kmečko gospodarstvo potrebovali. To svojo misel je skušal dr. Josip Vošnjak popularizirati v »Slov. Narodu« in v knjigah Družbe sv. Mohorja. Tu leže v glavnem začetki slovenskega posojilništva.

Česar pa ni mogel doseči v velikem stilu idealistični politik dr. Josip Vošnjak, tega se je z vso energijo lotil njegov mlajši brat inženir Mihael Vošnjak. Izvrstno ga karakterizira ravnatelj Ivan Lapajne v »Dvajsetletnici Zveze slovenskih posojilnic« l. 1902: »Ni se brigal mnogo za abstraktne ideje in pojme, ampak ogreval se je za realne zahteve in potrebe slovenskega naroda; gospodarska samostojnost in neodvisnost je bila njegovo geslo.« L. 1879 je zapustil Mihael Vošnjak radi bolezní službo pri Južni železnici in se je preselil jeseni istega leta v Celje. Tu se je lotil z vso vnemo posojilništva in v kratkem dosegel lepe uspehe.

L. 1881 je ustanovil Posojilnico v Celju in že l. 1883 »Zvezo sloven-

skih posojilnic v Celju«, ki se je preosnovala l. 1905 v sedanjo »Združno Zvezo v Celju«. V 80. in 90. letih se je potem osnovala večina slovenskih posojilnic, zlasti večjih po trgih in mestih. Na čelu »Zveze slovenskih posojilnic« in kasneje »Združne Zveze v Celju« je ostal Mihael Vošnjak do l. 1910, torej dolg čas 27 let.

Ne more biti namen teh vrstic, da bi se Vošnjakovo delo v obeh »Zvezah« do podrobnosti opisalo. Bilo je v istini ogromno. Od pravil do knjig in poslovnikov je bilo treba vse na novo in vse kolikor možno praktično urediti. Snujočim se slovenskim zadrugam je nasprotovala vlada, so z vso silo nasprotovali Nemci in Italijani, pa tudi mnogi domači oduhuhi. Koliko bojov se je bilo za registracijo raznih zadrug! Koliko težav je bilo z uradnim, z ugotovitvijo primernih strokovnih izrazov v knjigovodstvu, s sestavo tiskovin! Hitro in krepko ste se sicer precej spočetka razvijali Posojilnici v Celju in Mariboru — drugim zadrugam je bilo treba pomagati s kreditom. Ali Mihael Vošnjak je delal sam in si je znal pridobiti lepo vrsto zmognih sodelavnikov: premagane so bile sčasoma vse težkoče.

Razumljivo je, da se je v našem združništvu idejno in organizatorično od prvih začetkov Mihael Vošnjakovega dela marsikaj korenito spremenilo. Ali temelj, na katerega je Mihael Vošnjak združništvo postavil, je ostal: solidnost in nesebičnost. Ni polja v našem javnem življenju, na katerem bi se opravilo toliko solidnega in nesebičnega dela, kakor ravno v združništvu.

Imamo znanstvenike, imamo pesnike, imamo politike slavnih imen: najboljšim med najboljšimi, kar jih je izšlo iz našega naroda, prištevamo zadrugarji Mihaela Vošnjaka. Slava njegovemu spominu! Janko Lešničar.

Urejenje naše valute.

Letos so se vršila dne 25. in 26. avgusta v beograjski borzi posvetovanja glede ureditve naše valute. Teh posvetovanj se je udeležil tudi tajnik Glavnog Združnog Saveza v Beogradu g. dr.

Ljudevit Prohaska, ki je tolmačil finančnemu ministru naziranje Glavnog Zadrugnog Saveza o ureditvi naše valute sledeče:

Vrijednost naše novčanice na svjetskom tržištu ovisi o temeljnom gospodarskom zakonu ponude i tražnje te novčanice. Na ponudu i potražnju utječu ovi **gospodarski** momenti: jakost naših potraživanja u inozemstvu za izvoz i količina naših plaćanja za uvoz. Sem toga djeluju na ponudu i potražnju naše novčanice **negospodarski** momenti, a to su spekulacije, neshodne tehničke i finansijske mjere i političke prilike.

U sadašnjoj našoj situaciji su gospodarski momenti za povećanje vrijednosti naše novčanice vanredno povoljni. Posjedujemo velike količine poljoprivrednih proizvoda, koji su na svjetskim tržištima veoma traženi. Pokraj toga je evropska konkurencija i ponuda poljoprivrednih proizvoda vrlo ograničena i slaba. Prema tome naš izvoz ima sticajem okolnosti privilegovani položaj.

Nasuprot tome je sticaj okolnosti za inozemne proizvođače industrijskih proizvoda manje povoljan. Njihova je proizvodnja nerazmjerno prevelika prema potražnji. Zato ćemo jefto nije doći do potrebnih nam industrijskih dobara za našu obnovu.

Razumje se po sebi, da će ova naša povoljna gospodarska situacija biti tim povoljnija, čim se oštrije provede načelo, da se izvozu svih suvišci poljoprivredne proizvodnje i da se izvoz strogo ograniči na najpotrebnije stvari, koje služe za obnovu i povećanje proizvodnje.

Obzirom na što potpuniji izvoz naših suvišaka naglašujemo, da je neophodno potrebno, da se što prije oživotvori točna i valjana godišnja i sezonska statistika naše proizvodnje. Bez takove statistike biti će merodavni faktori i u buduću u istoj takovoj nezvjestnosti kao dosada i prijeći će neumjестnim zabranama izvoz suvišaka, koji su suvišci onda izvršeni posvemašnjem propadanju ili smanjivanju vrijednosti, kako je to dosad bivalo.

Za podizanje našega najglavnijega izvoza, t. j. zrnate hrane neophodno je potrebno, da država pripomogne što prije osnutku žitarskih spremišta, bez kojih

ne može biti postignut niti kvantitativno niti kvalitativno maximum izvoza suvišaka, niti se može bez njih uhvatiti najbolja cijena na tržištu.

Pokraj ovih gospodarskih momenata utječu na žalost na našu valutu i posve negospodarski momenti.

Medju negospodarske momente, koji zlo uplivaju na našu valutu, ubiramo: previsoke carine na poljoprivredne proizvode, previsoke transportne takse i spekulacije na valutama i neshodne finansijske mjere.

Sadašnje previsoke carine su ne samo nepravda, jer terete samo poljoprivrednika proizvođača tako da mu se oduzimlje i samu naplatu rada i mogućnost obnovljene proizvodnje, nego se tim previsokim carinama guši eksport u tolikoj mjeri, da nam mogu konkurirati na svjetskim tržištima i države u mnogo lošijem gospodarskom položaju.

Te previsoke carine treba posve odstraniti, ako ne posve a ono barem za zemljoradničke zadruge, koje se bave izvozom proizvoda svojih članova.

Isto vrijedi i za previsoke transportne takse, koje treba sniziti na podnošljivu mjeru.

Smatramo da je dužnost države, da u interesu poboljšanja naše valute najstrožije kontrolira trgovinu sa valutama i da spekulacije najstrožije proganja i kazni.

Tehnička provedba kontrole nad upotrebom valute treba da ide za tim, da se sporošću aparata ne priječi izvoz i uvoz.

Država treba da nastoji, da stranka što brže dodje do potrebnih valuta i da se valute faktično upotrijebe za trgovinu sa proizvodima a ne za spekulaciju.

Vlastitu potrebu stranih valuta treba da država traži na način, kojim se ne tereti samo proizvođač nego oni redovi, koji najviše zaslužuju od sticaja sadašnjih abnormalnih prilika.

Glavni Zadrugni Savez je vprašal pred sestavo tozadevnega memoranduma na finansično ministarstvo tudi našo Zvezo za mnenje o stvari. Na to smo odgovorili sledeče:

Strinjamo se z izvajanjem Glavnega zadrugnega Saveza o ureditvi valute in pozdravljamo, da je Glavni zadr. Savez

ponovno nasproti ministarstvu financ zavzel stališče. Želimo, da se doda še to:

Na dviganje in padanje naše valute vplivajo tudi sledeči momenti:

a) Neurejenost našega denarstva, krona še ni izgnila, relacija se je sicer deloma dejansko, ne pa z zakonom ustavila. Ne kaže se v tem vprašanju skrivati, ampak odkrito nastopati in vprašanje definitivno z zakonom rešiti.

b) Gospodarska neurejenost z ozirom na vojna posojila prejšnje Avstrije in Ogrske. Dokler se tudi to vprašanje ne reši, ne more pričakovati država nemajdanega zaupanja. Škodljivost zamude pri rešitvi se je pokazala pri državnem posojilu.

c) Gospodarska neurejenost z Avstrijo in Ogrsko, pomanjkanje trdnih dogovorov o repatriaciji premoženj naših državljanov v Avstriji in Ogrski.

d) Nesigurnost in vedno se ponavljajoče izpremembe v določilih glede uvoza, izvoza in carine, pomanjkljivo ščitenje interesov produkcije, industrije in trgovine.

e) Zahteva po izvozu proti tuji valuti, iz česar sledi, da je na denarnem trgu vedno in mnogo vprašanja po tuji valuti; tuja valuta vedno raste. Država si naj sama oskrbi valuto za svoje potrebe, ne da bi ji valuto preskrbovali izvozniki.

f) Zelo neugodno vplivajo na valuto neurejene razmere glede državnega proračuna enotnih davkov. Ni enotnega obdačenja v vseh pokrajinah, vsled tega imamo nezadovoljnost naroda. Davčne določbe se vedno spreminjajo, ni stalnosti. Iz taks in carin država ne more živeti.

g) Tarifi železnice in pošte so neverjetno visoki; ovirajo gospodarski polet v državi ob času, ko bi se moralo najbolj delati na uspešni in mirni razvoj našega gospodarskega življenja.

Opozorili bi še na notranje politične momente, katere morajo državni upoštevati in vse, ki so škodljivi, hitro odpraviti, ker vplivajo mnogo bolj na gospodarstvo, posebno na valuto, kakor se splošno sodi. Valutno vprašanje je v veliki meri vprašanje, kak kredit uživa država na znotraj pri državljanih in na zunaj pri tujih državah. Kakor posamez-

nik pri svojih neurejenih razmerah ne dobi kredita, tudi če je kredita zmožen, tako ne država, ki ni na znotraj in zunaj urejena. Čas bi že bil, da se prilike v državi uredijo, ker so nas sosedne države v ureditvi svojih notranjih in zunanjih razmer že preletjele.

Ne odrekamo dobre volje našim vladnim krogom v Beogradu, dvomimo pa, da bi se baš pri tem najvažnejšem našem državnem vprašanju — to je pri ureditvi valutnega vprašanja — poslušalo naše gospodarske kroge. In te nam dela ogromne škode.

Kongres Saveza srpskih zemljoradničkih zadruga.

Dne 19. in 20. septembra se je vršil v Palanki (smederevski) občn. zbor Saveza srpskih zemljoradničkih zadruga, ali kakor pravijo naši srbski zadrugarji, kongres. Tega kongresa sta se udeležila imenom Zadrugne Zveze v Celju predsednik dr. Anton Božič in tajnik Janko Lešničar.

O srbskem Savezu smo vedeli pred vojno bore malo; znano je bilo le zadrugnim strokovnjakom, da so imeli Srbi že tedaj moderno, krepko se razvijajoče zadrugništvo. To zadrugništvo je sicer utrpelo med vojno veliko škodo, a se bo nedvomno brzo popravilo.

Zdi se nam vredno ponatisniti i v »Zadrugi« utise tajnika naše Zveze Lešničarja, kakor so bili priobčeni v celjski »Novi Dobi«, ker morda nekateri naši zadrugarji ne dobe tega lista v roko. Lešničar piše:

»Imel sem se na lubeznivo vabito Saveza srpskih zemljoradničkih zadruga v Beogradu priliko udeležiti kongresa srpskih zemljoradničkih zadruga v Palanki 19. in 20. septembra t.l. Poročilo o mojih utisih na tem kongresu spada sicer bolj v strokoven zadrugni list; nekaj okoliščin pa me vseeno nagiba k temu, da ga priobčim v listu, ki je dostopen širšemu krogu čitateljev.

Kongres se je vršil na »Kiseli vodi« pri Palanki v parku pod milim nebom. Udeležencev je bilo kakih 4—500; natanč-

no se to ni dalo konstatirati, ker je došlo poslušat razprav tudi veliko občinstva iz Palanke, mesteca s kakimi 5000 prebivalci. Došli so na kongres odposlanci zemljoradničkih (kmetijskih) zadrug iz cele Srbije, kakor je obstojala pred balkansko vojno 1912/13; v takrat osvojenih in sedaj nanovo osvobojenih pokrajinah se delo za širjenje zadrugništva še le pričinja. Med odposlanci je bilo štiri petine kmetov, ostanek svečeniki in učitelji. Med ostalimi udeleženci je bilo nekaj članov upravnega odbora iz Beograda ter gostje iz Hrvatske, Bosne in Slovenije.

Nisem še nikoli bil izven Beograda in zlasti ne med srbskimi kmeti, zato me je naravno vsaka stvar izvanredno zanimala. Motril sem pazljivo kmečke zborovalce; inteligentni obrazi, povprečno krepke postave v domači noši z opankami. Nošam se pozna vojna, se pozna ona siromaščina, katero je prinesla vojna Srbije v naravnost strahoviti meri. Za nas, ki nismo neposredno čutili vojnih strahot, so pripovedi o ropanju sovražnih armad po Srbiji skoraj bajke. Bral in slišal sem sam o tem mnogo med vojno in po vojni; ali da je tako grozno, nisem verjel. Stanoval sem v Palanki pri trgovcu z železino, ki je bil pred vojno premožen človek. Oktobra 1915 je bežala njegova, doma osamljena žena s sedemletnim sinčkom pred Avstriji in Nemci z doma; ko se je rodila jeseni l. 1919 vrnila, je našla le štiri stene brez pohištva, celo brez vrat, z razbitimi okni. Da ni ostalo v trgovini prav ničesar, ni treba skoro dostaviti. Ropanje pa se ni vršilo samo po mestih, temveč tudi po selih; šlo je še tisto borno pohištvo, perilo, živina, vozovi, plugi, zaloge živl. Cela Srbija, ki je bila pred vojno dosti premožna dežela, je tonila po vojni v neizrečni siromaščini. Ljudje še danes nimajo ne pohištva, ne orodja, ne živine, najmanj pa človekavredne obleke. To si moramo držati Slovenci premnogokrat pred očmi, ko govorimo radi svojih neprimerno manjših in manj bolečih težkoč ogorčeno in z gnevom ne samo o vladji v Beogradu, temveč tudi o srbskem narodu.

Po otvoritvi zadrugnega kongresa se je vršil cerkveni obred za padle zadrugarje. Jagodinski proto se je ob tej priliki spominjal dolge vrste žrtev, padla je sko-

raj polovica članov kmetijskih zadrug na bojnem polju samem, padli in umrli so žalostne smrti v avstrijskih in madžarskih taboriščih člani uprave in nadzorstva Saveza samega; od 9 članov Savezovega nadzorstva so ostali samo trije; dva so ubile avstrijske okupacijske oblasti, enega so mučili do smrti Bolgari (svečenika Todorja Popoviča), eden je zginil v Albaniji. Grozna svedočba žrtev srbskega naroda. Ko so peli svečeniki in učitelji »vječnajo pamjat«, smo se osobito gostje s trudom branili solz.

Predsednik naše Zveze g. dr. Božič je pozdravil kongres v daljšem slovenskem nagovoru. In moram reči, da me je nemalo presenetilo, ko se je kasneje oglašil k besedi kmet iz južne Srbije (iz leskovaškega okraja) ter se je posebej zahvalil za ta pozdrav, češ, da niti on, niti mnogo drugih njegovih tovarišev še ni slišalo slovenski govoriti. Po povratku domov da bodo mogli pripovedovati svojim zadrugarjem, da slovenski jezik ni mnogo drugačen od srbskega, da smo torej v istini eden narod, bratje po krvi in jeziku. Sicer priproš, za razumništvo samoobsebi umeven pojav, ako pa pride iz ust seljaka iz globoke Srbije, je to značilen znak, ki nam kaže, da se bode mo morali drugače začeti spoznavati s srbskim narodom kot se je to zgodilo doslej. Misleksturizij srbskih rojakov k nam in narobe se podaja tu skoraj sama od sebe. Beograd in obojestransko prizadevanje za »zarado« preko Beograda, pa tudi dostikrat zgolj osebne in pre malo stvarno utemeljene kritike nas ne bodo združile in poedinile, da niti ne govorim o banketih in slavih, na katerih še straši tradicionalni avstrijski patrijotizem brez prave odkritosrčnosti in globlje vsebine.

Mislim, da ne bo škodilo nekoliko besed o predvojnem in sedanem stanju Saveza srpskih zemljoradničkih zadruga. Pred vojno je bilo v Srbiji na teritoriju ca. 50.000 kvadratnih kilometrov 829 kmetijskih zadrug, med njimi 648 kreditnih (same rajfajznovke), 116 nakupnih, 2 strojni, 7 vinorejskih, 14 mlekarških, 2 čebelarški in 4 razne zadrug. Zadrugništvo je bilo torej prav dobro razvito. Ne samo po številu, temveč tudi po notranjem delu. Zadrugna izobraževalno delo je stalo povprečno vsekakor višje nego

pri nas Slovencih. Odtod tudi prikazen, da se je na zadružnem kongresu na Palanki razpravljalo ob živi udeležbi kmečkih zadrugarjev o zadružnih strokovnih vprašanjih tako temeljito, da smo se gostje naravnost divili. Kot zapisnikarji so n. pr. fungirali na kongresu trije kmetovalci zadrugarji. Tako nehoti ti pride kot Slovencu na um, da se je te seljake v obnošeni raševini in v opankah posadilo pro forma k zapisnikarski mizi. Pa preprčal sem se sam, da temu ni tako. Videl sem, da so menjaje se vodili zapisnik tako dobro kakor vsak inteligent. Morda je šlo nekaj moje slovenske domišljavosti i tu po vodi.

Poslušajmo, kako in kaj je bilo s srbskim zadrugništvom ob času tuje okupacije! Poročilo pravi: »Ob času okupacije ni mogla biti jedna zadruga poslovati. — Sovražnik je zabranil vsako združevanje, vzel je vsaki zadrugi, za katero je zvedel, knjige, blagajno, pohoštvo in spise. Zadrugarje je smatral za svoje neposredne nasprotnike; stavil jih je pod posebno nadzorstvo, zapiral ali interniral jih je, obešal ali streljal Navdala ga je blazna misel, da mora uničiti temelje srbskega gospodarstva in kulture. In glede zadrug se mu je to posrečilo: uničil jih je. Trebalo bode veliko let, da oživijo vse kmetijske zadruge in da pridejo na isto stopinjo, na kateri so stale pred vojno.«

Vkljub temu srbski zadrugarji niso obupali. Šli so znova na delo; v prično poldrugem letu so obnovili 410 starih zadrug in ustanovili 570 novih, med njimi 104 kreditne in 464 nakupnih, tako da je štel Savez do 30. junja 1920 že 980 delujočih zadrug. In dela se neumorno naprejš. Znani »ima vremena« ne velja torej prav nič za srbsko kmetijstvo in njegove organizacije; zdi se mi, da bi se mogli pri njem celo marsikaj naučiti.

Zanimivo je poglavje, kako stališče je zavzel »Beograd« po vojni napram srbskemu kmetijskemu zadrugništvu. Savezovo poročilo pravi, da so l. 1919 in 1920 ponovno pisali beograjski časopisi, da je država otvorila Savezu toliko in tolik kredit za obnovo poljedelstva in za pomoč zadrugnikom. Občinstvo je mislilo, da ima Savez na razpolago milijone in milijone državnega denarja. No, istina

je, da je poljedelsko ministrstvo sicer otvorilo Savezu kredita D 400.000 za nabavo plugov, ministrstvo prehrane in obnove D 7.000.000 za nabavo semen in živine — ali od vseh teh svot se ni Savezu niti ene pare izplačalo! Moramo reči, da je to trdo in neopravičeno postopanje proti edini resni in delujoči srbski kmečki organizaciji, ki je poleg že gori navedenih škod pri članicah utrpela še sama okrog osem milijonov kron škode!

In ne le da država ni dala Savezu kredita, gotovi krogi, ki jih poročilo točno označuje za »pljačkare« in »liferante«, so znali preprečiti in otežkočiti Savezu preskrbovanje srbskega kmetijstva z najpotrebnejšim na njegov račun. Tozadevna poglavja Savezovega poročila so značilna za »Beograd«, a so predolga za moj spis. Samo eno skoro tragikomično zgodbo je vsekakor še vredno povedati. V Savezovi hiši v Beogradu je bila za okupacije nekaj časa nameščena avstrijska okrožna komanda. Med okupacijo se je ta komanda preselila v poslopje finančnega ministrstva ter je vzela seboj vse Savezovo pohoštvo. Ko se je po odhodu Avstrijcev finančno ministrstvo vrnilo v Beograd, je zopet zasedlo svoje poslopje in tudi — Savezovo pohoštvo. Savezu se do danes vkljub ustmenim in pismenim urgencam ni posrečilo priti do svojega pohoštva.

Kaj čuda, da se je o tem »Beogradu« govorilo prav mnogo tudi na Savezovem zborovanju! Ostro in neprikrito, da smo se čudili! In mislili smo še sami pri sebi, koliko krivic delajo tem revežem tisti ljudje, ki istotako sovražno kakor beograjska saraška glasila pišejo, da imajo srbski kmetovalci ter njihove organizacije na naš račun od države, kar hočejo! Ako bi tudi kaj imeli, bi jim v sedajnem stanju Srbije ne smeli ni malo zameriti; ker pa ne dobé nič in jih tlačí slaba državna administracija še hujše nego — ti nas, je pisanje in govorenje o protežiranju pač pojav, da se ga človek — sramuje.

V boljše razumevanje kreditnih razmer v Srbiji treba povedati, da bijejo srbske kmetijske zadruge že več ko dve desetletji hud boj proti bankarstvu v najslabšem pomenu besede, ki se je v Srbiji razpaslo do neznosnosti. V malem mestu

Palanka je 12 »bankarskih radnja«; te pijavke z denarjem od velikih bank in zasebnikov pijejo kmetu in malemu obrtniku kri. Denarja je že sedaj v Srbiji malo in stane danes kredit z vsem skupaj 20—25%. Zadruge še se niso mogle prebiti do povoljnega lastnega denarja, temveč so same vezane na kredit; zato še njihovo delo oderuštva takozvanih »zelenošev« doslej ni moglo ubiti. A boj zadrug proti bankarjem, sarašom, gre naprej, z drugimi besedami boj kmetovalcev in malih ljudi proti izkoriščevalcem, ki pa imajo danes še vedno najuplívnejšo besedo na odločilnih vladnih mestih. Gre jim za »zarado«, gre jim za obstoj, zato ovirajo Savez celo v današnjih težkih priklakah pri njegovem delovanju.

O vseh teh razmerah smo slišali iz ust srbskih kmetovalcev pikre besede. — Ali razlike je bilo morda med kmečkimi kritiki v Palanki in med marsikaterim kritikom razmer v Sloveniji: obtožbe niso letele na državo — država smo mi — je dejal zemljoradnik iz valjevskega okrožja — temveč na beograjske ministre — pred katerimi, zdi se mi, nimajo naši srbski bratje zadrugarji posebnega respektja — in državno administracijo. Želeti bi bilo, da bi bilo tudi pri nas tako; svoje administratorje mi, ki smo država, vsak čas lahko odpravimo, ako smo resni, politično zreli možje; države pa, ki smo si jo z nečloveškimi žrtvami revnega srbskega seljaka tako težko priborili, ne smemo rušiti, ji ne smemo ugleda jemati, ker si s tem dajemo najtežje moralne zausnice sami. To bi naj imeli pred očmi vsi slovenski inteligenti, ki včasih v tem oziru več greše, kakor naši kmetovalci, katere še le moramo vzgojiti do zavesti onega seljaka iz valjevskega okraja, ker smo bili žal doslej ne državljani, temveč sužnji tujega, sovražnega režima.

Naj se mi to kratko premišljevanje o domačih grehah in nalogah oprostí; zapisal sem ga z najboljšim namenom in v želji, da bi se prav pogosto ponavljalo.

O celem zborovanju, o sprejemu nas slovenskih gostov, o pogovorih z zadrugnimi delavci iz kmečkih in gosposkih vrst smo dobili prijeten utis, da smo našli Slovenci v njih ne le brate in Slovane,

temyeč izborne sotrudičke v delu za ekonomsko in kulturno povzdigo našega naroda. Odnegli smo si pa trajen utis, da nas bode najbolje ujedinilo in rešilo pravično razumevanje drug drugega in skupno delo.*

Preskrba Štajerske z elektriko.

Z gradnjo ogromne vodne elektrarne na Fali pri Mariboru je stopil tudi na Štajerskem problem preskrbe celih okrajev, da, malodane cele dežele z električnim tokom v tak stadij, da je upati v najkrajšem času na ugodno rešitev.

Za izvršitev projekta se dela z dveh strani: iz Ptujja, kjer se je lotil dela poseben zasebni odbor z gg. dr. I. Fermevcem in Fr. Čučkom na čelu in iz Celja, kjer je sklicala dne 29. julija tek. leta Zadruga Zveza zborovanje interesentov.

V informacijo našim zadrugnikom in da se ohrani vsekakor zanimivi material razprave, priobčimo v naslednjem poročilu o celjskem zborovanju.

Zborovanju, katerega se je udeležilo izvanredno veliko število zastopnikov zadrug, bank, občin, okrajnih zastopov, obrti in industrije, je predsedoval predsednik Zadrugne Zveze v Celju g. dr. A. Božič.

Po predsedniškem pozdravu in kratkem orisu vprašanj, ki pridejo v poštev, je razpravljal o projektu ravnatelj falske elektrarne g. inženir Droschl.

Omenil je, da se je začelo z gradnjo falske elektrarne v l. 1913; stavba je bila vsled velikih težkoč v vojnem času dovršena še le l. 1918.

Falska vodna elektrarna je imela postati ena največjih v bivši monarhiji, a je nesporno danes največja v Jugoslaviji. Vzidanih 5 turbin proizvaja ca. 30.000 konjskih sil. Pripravljen pa je prostor še za dve turbini, s čemur bi se lahko doseglo velikansko število 45.000 konjskih sil.

Če bi to ne zadostovalo, je mogoča na Dravi višje od Fale še nova električna naprava. Električnega toka nam torej v Jugoslaviji ne bo manjkalo. Najprej se napelje tok v Maribor, kamor se odga 10.000 konjskih sil in ostane še za ostale pokrajine, ki spadajo v območje falske

elektrarne (Ptujsko polje z Medjimurjem in Prekmurjem, zveza skozi konjski okraj s celjsko kotlino z odcepitvami v šoštanjski in šmarnski okraj ter z nadaljevanjem v Zagreb in Ljubljano), 20—35 tisoč konj. sil. Maribor dobi električno silo koncem avgusta. Potem prideta napeljavi čez Celje—Št. Pavel—Ljubljano in Zidanimost—Zagreb. Celje postane centrum za južno Štajersko. Če pojde vse normalno, bo napeljava čez Celje gotova do konca jeseni 1921. Seveda morajo biti istočasno z glavno progo gotove že tudi stranske napeljave. Delo za napeljavo glavnega toka mora iti sporedno z delom v posameznih stranskih občinah. Male obstoječe elektrarne, kar jih ni na vodi, ne bodo mogle konkurirati in se bodo morale priklopiti glavni družbi ter v njo prenesti svoje naprave. V Celju, Trbovljah in Ljubljani bodo transformatorske postaje. Proga proti Celju se že trasa. Trasiranje bo do jeseni gotovo in potem se prične pogajanja s posestniki, ki v interesu splošnosti pač ne smejo delati težav. Elektrarna ne bo dajala toka vsakemu posamezniku na celi progi direktno, ker je to upravno nemogoče, ampak se bodo morala za posamezne dele dežele napraviti združenja (bodisi zadruge, družbe z omejeno zavezo ali delniške družbe), ki bodo direktne odjemalke toka pri falski elektrarni in ki bodo tok naprej oddajale. On je mnenja, da so najboljše delniške družbe. Za družbo, ki bi prevzela celjsko kotlino, t. j. ozemlje med Frankolovim—Šoštanjem—Št. Pavlom—Laškim—Šmarjem, bi bila potrebna delniška glavniča najmanj 20 milijonov kron. Za priprave teh del naj se voli poseben 10—15-članski komite ali pripravljajni odbor, ki ima nalogo, da napravi predpogodbo, izvrši vse potrebne korake glede oddaje toka, proračuna potrebo za posamezne kraje in v celoti, ter ustvari družbo, ki bo pogodnik nasproti Fali. V pripravljajnem odboru naj bodo zastopane mestna in okoliške občine, okr. zastopi, industrija, obrti, zadrugništvo, banke itd.

O tem referatu se je razvila živahna debata, iz katere omenjamo osobito izvajanja ravnatelja Droschla glede nacionalizacije falske elektrarne. Elektrarna je last švicarskega konzorcija, ki je kapi-

talno udeležen tudi pri nemškoštajerski električni družbi v Gradcu. Že spomladi l. 1919 so se pričela pogajanja glede nacionalizacije falske elektrarne. Ta pogajanja so bila končno zaključena leta 1920 s posredovanjem deželne vlade v Ljubljani. Osobito se je za zaključek trudil tedajni predsednik deželne vlade g. dr. Gregor Žerjav. Akt se je pa v Beogradu — zgubil ter še le po dolgem času bil zopet najden in še le koncem julija je sklenil gori omenjeni konzorcij kot lastnik falske elektrarne z Ljublj. kreditno banko in Jadransko banko pogodbo, ki zagotavlja nacionalizacijo družbe na ta način, da prevzamejo 50% kapitala jugoslovanski interesi in dobi 1 glas v družbi tudi vlada. Nova družba bo tok oddajala za jugoslovanske krone.

Konečno se je izvolil za predpriprave poseben odbor, v katerem zastopa zadrugništvo predsednik Zadrugne Zveze g. dr. Božič. Ali se odbor končno odloči za ustanovitev družbe, ki bo prevzela instalacijo kakor razdelitev toka v celjskem okrožju ali pa se bode naslonila na lokalno zadrugništvo, še ni gotovo.

Nedvomno bi bila ureditev s pomočjo zadrug bolj demokratična in bi tudi bolj ustrezala interesu odjemalcev električnega toka.

MILOŠ ŠTIBLER:

Produktivne (proizvodne zadrug.*)

Produktivnih zadrug imamo razne skupine in to: Produktivne zadrug a) kmetovalcev, b) rokodelcev, c) konzumentov ali potrošačev in d) trgovcev. V posameznih skupinah vidimo zopet razne vrste zadrug, a nas zanima samo prva skupina, skupina kmetijskih produktivnih zadrug. V tej skupini so najbolj znane sledeče vrste: Mlekarske, vinogradarske, oljarske zadrug, zadrug za kuhanje špirta, zadrugni mlinci itd.

V Jugoslaviji so od kmetijskih produktivnih zadrug najbolj zastopane mlekarske zadrug. V celem jih je okoli 50, večina v Sloveniji, nekoliko tudi v Srbiji.

* Ta članek g. Miloša Štiblerja je izšel v »Zadrugarskem kalendarju« za leto 1921. Članek radi njegove instruktivnosti priobčimo tudi tukaj.

V ostalih krajih države so te zadrug, na žalost, redke, i ako je živinoreja dobro razvita. Korist mlekarških zadrug je v tem: Mleko se skupno predeluje, delo se torej izvrši mnogo bolje, nego bi se moglo izvršiti pri posameznem posestniku, ker zadruga lahko nabavi najboljše stroje, česar posameznik, oseb. mali seljak, ne bi mogel storiti. Zadruga more tudi nastaviti posebnega mlekarškega strokovnjaka. Z boljšimi stroji in z večjim strokovnim znanjem se mleko osobito pri izdelovanju surovega masla popolneje izkoristi in dobe se bolj mlečni izdelki. Temu zopet sledi boljše cene, kakoršnih posameznik kmet ne more doseči. Kjer obstoji mlekarška zadruga, tam se posameznemu kmetu ni treba truditi in mučiti, kako bo prodal svoje mleko in mlečne izdelke; vse to napravi zadruga. Posebno važno je tudi to, da mlekarška zadruga kmetu zagotovi stalni dnevni dohodek in to edini kmetov stalni dnevni dohodek. Razum tega koristi, kojo ima kmet od mlekarške zadruge, posredno povoljno upliva na izboljšanje vsega, kar je v zvezi z mlekarstvom.

Druga v naših prilikah zelo koristna vrsta kmetijskih produktivnih zadrug so **vinogradarske** zadrug. Na žalost jih je v celi Jugoslaviji, v tej na vinu tako bogati državi, samo okoli 20. Najbolje so urejene te zadrug v Srbiji, kjer jih je bilo do svetovne vojske že 7. Srbske vinogradarske zadrug se ne bavijo samo s prodajo vina, nego član, zadrugar mora oddati zadrugi grozdje, da se predela v zadrugi preši. Na drobno je naloga srbskih vinogradarskih zadrug sledeča: 1. Podpirati zadrugarje pri obnovi vinogradov na podlagi ameriške trte; 2. širiti potrebno znanje, da se vsa vinogradarska dela pravilno in pravočasno izvrše; 3. podpirati člane v borbi proti trsnim boleznim; 4. nabavljati za člane vse vinogradniške potrebščine; 5. posojati članom vinogradniško orodje proti gotovi taksi; 6. prejemati od svojih članov grozdje radi zadrugnega prešanja in prodaje vina; 7. graditi in vzdrževati zadrugno klet in prešo. Vinogradarske zadrug zelo upkvajo na poboljšanje kvalitete vina in na cene istega.

Posebnost Dalmacije so **oljarske** zadrug. Vsega jih je okoli 20. Njihova na-

loga je, predelovanje maslin ali oliv v zadrugi oljarni in zadrugi prodaja. Poslovanje teh zadrug je torej v glavnem slično onemu srbskih vinogradarskih zadrug. Zadruga more nabaviti najboljše masline in drugo orodje, more nastaviti izvežbanega strokovnjaka in more na ta način proizvajati najboljše olje, česar posameznik z svojimi primitivnejšimi sredstvi ne more.

V Hrvatski in Slavoniji je večje število zadrug za proizvodnjo špirta (**zadrugne pecare žeste**). Razum tega imamo v državi še neke druge produktivne zadrug, a to le v posameznih redkih slučajih. Glavne so one, koje sem zgoraj navedel. Skupno jih je okoli 110. Na prvi pogled se vidi, da je to za naše prilike mnogo premalo. Naše kmetijstvo potrebuje mnogo več produktivnih zadrug. Mlekarške in vinogradarske zadrug treba razširiti po celi zemlji povsod tam, kjer se kmetovalci bavijo z živinorejo in vinogradarstvom. V Dalmaciji se mora delo za oljarske zadrug nadaljevati, istotako zahteva korist poljedelcev v Banovini, Vojvodini in Srbiji snovanje zadrug za proizvodnjo špirta. Nadalje moramo pri nas udomaćiti neke dosedaj nepoznane vrste n. pr. zadrug za predelovanje volne, za proizvodnjo sadnih konzerv, za proizvodnjo pekmeza iz sliv (produkcija sliv je osobito v Bosni in Srbiji ogromna), za predelovanje mesa. Potrebni so nam zadrugi mlini. Istotako treba organizirati seljake, ki proizvajajo sladkorno repo v zadrug za izdelovanje sladkorja. Treba bo misliti na kmetijske posestnike gozdov ali šum, da se začne les zadrugno predelovati. In še mnogo drugih slučajev je, kjer bi se mogle in v interesu kmetovalcev tudi morale snovati produktivne zadrug.

Za ureditev kmetijskih produktivnih zadrug navedem samo nekoliko glavnih načel:

Produktivne zadrug so vobče najtežavnejše izmed vseh zadrug. Radi tega je treba pri snovanju največje opreznosti. Produktivna zadruga se ne sme osnovati, dokler kmetovalci, za katere je namenjena, niso prav dobro poučeni o svojih dolžnostih napram zadrugi in o koristih zadruge. To je prvi pogoj za uspeh. Kmetovalce treba točno opozoriti na vse

opasnosti in jih vnaprej pripraviti tudi na eventualne kritične momente, ki morejo v zadrugi nastati.

Drugi uslov je, da se zadrugi zagotovi dobro strokovno vodstvo. Dobiti treba najboljšega strokovnjaka. Dobri strokovnjaki so dragi kakor je draga dobra roba, ali razumen gospodar raje kupi dobro robo, nego ceno, slabo. Čim težji posel si stavi zadruga, toliko važnejše je vprašanje dobrega strokovnega vodstva.

Tretji uslov: Zadrugi se mora zagotoviti potreben kapital. V tej točki se pri produktivnih zadrugah delajo največje pogreške. Ustanovitelji obično mislijo, da je za produktivne zadrug pred vsem potrebna velika podpora iz državnih finančnih sredstev. To je pogrešno. Iskustvo nas uči, da je vsaka zadruga, koja je v prvi vrsti čakala na državno pomoč, propala. Kapital za produktivne zadrug morajo dati zadrugarji sami. Zadrugarji so lastniki, gospodarji zadrug in zadrugnega podjetja in oni so dolžni, da si svoje podjetje sami plačajo. Gotovo je pri važnejših zadrugah tudi državna pomoč potrebna, ali nikakor ni dobro, ako je državna pomoč večja, nego so prinosi samih zadrugarjev. Državna pomoč sme biti samo dopolnitev onega, kar so zadrugarji sami zgradili, namreč ona državna pomoč, koja se zadrugi daje kot poklon. Osnova zadrugnega kapitala morajo biti zadrugi deleži. Deleži morajo biti dovoljno visoki, odgovornost pak bodi pri produktivnih zadrugah omejena. Pravično je tudi, da se zahteva od zadrugarja, koji bo mnogo rabil zadrugi, vplačanje po več deležev. Tako naj vplača zadrugar pri mlekarški zadrugi za vsako kravo en delež, pri vinogradarskih zadrugah za vsake 1000 trsov en delež itd. V zvezi s vprašanjem kapitala je nadalje, kedaj sme zadrugar iz zadruge izstopiti. Pri produktivnih zadrugah se priporoča, da zadrugar najmanj deset let ne sme odpovedati članstva. To je potrebno radi tega, ker so investicije velike, pa je dolžnost zadrugarjev, da vztrajajo v zadrugi toliko časa, da se vsaj znaten del investicij amortizira. Končno je treba opozoriti še na izposojila, koja bi zadruga eventualno potrebovala za svoje obratovanje. Vrlo opasno je, ako dobi zadruga kredit

od privatnega kapitalista ali od banke, odnosno vobče od kapitalističnega zavoda. To bi ji moglo uničiti življenje! Produktivna zadruga naj se služi samo z zadružnim kreditom. Dob, naj ga ali od kreditne zadruge, ali od zadružne zveze ali pa od svojih lastnih zadrugarjev.

Četrty uslov se tiče potrebe zasigurati zadrugi dovoljno materiala za poslovanje. Mlekarski zadrugi treba zasigurati dovoljno mleka, vinogradarski dovoljno grozdja, oljarski dovoljno maslin, mlinarski dovoljno žita, volnarski dovoljno volne itd. Zadrugar mora celi svoj proizvod, s kojim se bavi zadruga, prodati zadrugi. Ne sme biti dovoljeno, da bi mogli zadrugarji prodajati tudi drugam. Treba uvesti nemški zadružni »Lieferungszwang«, to je dolžnost, da mora zadrugar dajati svoje proizvode samo zadrugi. Za slučaj, ako ne da, morajo se predvideti posebne stroge denarne kazni. Vse to se vrši samo na korist zadrugarja. Zadruga je njegova last. Ako zadruga ne more poslovati, ker nima dovoljno surovin, tedaj ima škodo zadrugar sam. Treba pa se z vsemi sredstvi boriti proti temu, da bi si zadrugar sam povzročal škodo vsled svoje nepoučenosti ali vsled sebičnosti, tega največjega neprijatelja zadrugarstva, ker je morebiti trenutno dobil drugod nekoliko boljše cene.

Peti uslov: Zadrugar ne zahtevaj od svoje zadruge pretirane cene! Vsaka zadruga je propadla, ako so zadrugarji bili v tej točki nespametni. Najbolje je, ako zadruga tekom leta izplačuje zadrugarjem samo predjume na predane proizvode, a končni obračun se izvrši na koncu poslovnega leta. Takrat se ugotovi čisti dobiček. En del čistega dobička ide za rezervni fond, en del za obresti zadružnih deležev, a ostanek se razdeli med zadrugarje sorazmerno s količino surovin, koje so zadrugarji tekom leta predali zadrugi. Kdor je predal največ, ta je tudi največ pripomogel k dobičku zadruge, pa je samo pravično, ako potemtakem dobi tudi največji del dobička.

S tem sem na kratko označil samo nekatere najvažnejše momente, na katere je treba paziti pri snovanju in poslovanju kmetijskih produktivnih zadrug. Vidi pa se iz kratke razprave, da je mnogo zanimivih podrobnosti, od kojih zavisi

uspeh zadruge. Za snovanje produktivnih zadrug so potrebne izredno temeljite priprave. Ako podlaga ni od početka dobra, tedaj uspeh ni mogoč in zadružni misli se s tako površnostjo povzročijo večja škoda, nego jo more povzročiti največji neprijatelj zadrugarstva.

JANKO LEŠNIČAR:

Stanje jugoslovanskih zadružnih zvez koncem leta 1919.

»Glavni zadružni savez« v Beogradu je izdal za l. 1921 »Zadrugarski kalendar«, katerega je uredil strokovni ravnatelj »Hrvatsko-slavonskega gospodarskega društva« v Zagrebu g. dr. Oton pl. Frangeš. Koledar vsebuje članke v srbohrvatskem in slovenskem jeziku, dalje običajni kalendar, navodila za poslovanje v zadrugah, navodila za pripravo kmetjsko knjigovodstvo in gospodarstvo, nekaj člankov od prvih zadružnih strokovnjakov v naši državi in končno — naravno da še nepopolno — statistiko jugoslovanskih zadružnih organizacij po stanju koncem l. 1919. Predno to statistiko za naše čitatelje kratko ekscerpiram, bi članicam Zadružne Zveze v Celju in vsem prijateljem našega zadružništva priporočal nabavo tega koledarja. Saj pomenja že dejstvo, da se je izdal za celokupno jugoslovansko zadružništvo enoten koledar, korak več za naše narodno zbližanje in ujedinjenje. Kako resno se trudi zadružništvo za tem velikim političnim in naravno tudi gospodarskim ciljem, pravi baš v tem koledarja ravnatelj Glavnega zadružnega saveza in gotovo najzaslužnejši organizator zadružništva v kraljevini Srbiji, g. Mihajlo Avramović: »Zadruge su prve dale primer svima drugim ustanovama o pokretima u našoj zemlji: kako treba utirati put za stvarno narodno zbliženje. One su već u prvoj godini po oslobodženju pružile jedne drugima ruke i stoje, tako pripojene jedne na druge, stale izradživati jedan jedinstveni zadružni — a to će reći privredni, nekapitalistički, kulturni — plan za podizanje narodnih masa na celoj liniji k boljoj i naprednijoj budućnosti.«

Sedaj pa k zgoraj omenjeni statistiki! K Glavnomu zadružnemu savezu je pristopilo vseh delujočih 12 jugoslovanskih zadružnih zvez. O posameznih zvezah navajam sledeče:

1. Savez srpskih zemljoradničkih (poljedelskih) zadruga v Beogradu je štel 30. jun. tl. 970 zadrug. Predsednik tega saveza je Simon Lozanič, profesor beograjskega vseučilišča, ravnatelj pa Mihajlo Avramović. O tem savezu poročam več na drugem mestu.

2. Zadružna Zveza v Celju. Glej statistične podatke v mojem letnem poročilu na drugem mestu »Zadruge«.

3. Savez privrednih zadruga na Primorju u Dubrovniku. Ta savez obsega srbske zadruge v Dalmaciji. Obsega 60 zadrug s 5.300 član. Predsednik je Luko Bona, prokurist Auguštín Minček. Med članicami je 46 nakupnih zadrug, 7 kreditnih, 3 oljarske, 2 ribarske in 2 posojilnice.

4. Zadružna Zveza v Ljubljani. Ta je štela koncem l. 1918 na Kranjskem 91 rajfajznovk, 14 nakupnih, 19 stropnih, 25 mlekarskih, 1 vinarsko, 3 stavbinske, 7 obrtnih produktivnih, 8 raznih in 2 osrednji zadrugi; na Štajerskem 103 rajfajznovke, 8 nakupnih, 11 raznih zadrug; na Koroškem 42 raznih zadrug; na Goriškem in v Trstu 10 zadrug; v Istri 79 zadrug ter v Dalmaciji 4 zadruge. Vseh članic je štela ta zveza koncem l. 1918 462. Predsednik Zveze je minister dr. A. Korošec, ravnatelj Evg. Legat in tajnik A. Kralj.

5. Zveza slovenskih zadrug v Ljubljani je štela koncem l. 1918 117 zadrug, med njimi 70 kreditnih in 47 raznih gospodarskih in produktivnih zadrug. Predsednik te Zveze je Ivan Knez, veletržec v Ljubljani, ravnatelj pa Miško Reicher.

6. Hrvatsko-slavonsko gospodarsko društvo v Osijeku. Ta Zveza je štela koncem l. 1919 173 članic. Predsednik je Ivan Čefuta, ravnatelj škofovskih posestev v Djakovem, ravnatelj Stjepan Jurič. To društvo, kakor tudi pozneje navedeno Hrv. slav. gosp. dr. v Zagrebu je bilo izvirno organizirano na isti način kakor naša Slovenska kmetijska družba v Ljubljani. Pred več leti pa so se podružnice preuredile v nakupne zadruge in društvo je postalo zveza zadrug. Obse

društvi ste de facto veliki zadružni nakupni in prodajni centrali, ki pa še z veliko vnemo izvršujeta tudi izobraževalno delo med narodom.

7. Savez hrvatskih seljačkih zadruga za Bosno i Hercegovinu u Sarajevu je štel koncem l. 1919 76 zadrug, samih rajfajznovk. Predsednik tega Saveza je dr. Stjepan Kukrić, zdravnik v Sarajevu, ravnatelj Juraj Soča.

8. Savez srpskih zemljoradničkih zadruga v Sarajevu je štel koncem l. 1919 110 članic, samih rajfajznovk. Predsednik te Zveze je Stjepan Grdžić, ravnatelj Gjoko Perier.

9. Zadružni Savez v Splitu je štel koncem l. 1919 256 zadrug, med njimi 165 rajfajznovk, 17 posojilnic, 29 konzumnih, 14 ribarskih, 11 oljarskih, 2 vinarski in 18 raznih zadrug. Predsednik tega Saveza je dr. J. Bervaldi, ravnatelj Ivo Antčević.

10. Hrvatsko-slavonsko gospodarsko društvo v Zagrebu šteje sedaj 294 zadrug. Predsednik je grof Miroslav Kulmer, veleposestnik v Zagrebu, strokovni ravnatelj dr. Oton pl. Frangeš. O ustroju tega društva glej pojasnilo pod točko 6.

11. Savez srpskih zemljoradničkih zadruga u Zagrebu je štel koncem l. 1919 326 zadrug. O vrsti zadrug ni nobenih podatkov. Predsednik je Vladimir Matijević v Zagrebu, tajnik Laza Horvat.

12. Središnji savez hrvatskih seljačkih zadruga u Zagrebu je štel koncem leta 1919 371 zadrug, mislim, da samih rajfajznovk. Predsednik je Milan pl. Kiepač, ravnatelj Rudolf Galjer.

Kakor že zgoraj omenjeno, je ta statistika še nepopolna. Med vojno se je vsled pomanjkanja uradništva statistika precej zanemarjala in še le sedaj se trudijo posamezne zveze — med njimi tudi celjska —, da to vrzel izpolnijo. Stvar je radi tega zelo važna, ker moramo dobiti natančen pregled, kako in v koliko je organizirano naše kreditno, naše nabavno in prodajno, naše strojno in naše produktivno kmetijsko zadružništvo. Ta pregled bo potem služil Glavnemu savezu kot navodilo za nadaljne smernice organizacije, služil bo pa tudi postavodaj, ki ima prevažno nalogo izjednačiti in izpopolniti dosedajno zadružno zakonodajo tako, da bode za celo kraljevino enotna.

Revizor JANKO SMODIŠ:

Nekaj navodil za sestavljanje bilančnih pripomočkov.

Članice, katere je ustanovila naša Zveza, rabijo blagajniški dnevnik s samo dvema kolonama. Da morajo dognati skupna vplačila in izposojila na posamezne poslovne panoge, se morajo poslužiti razdelnikov za izdatke in prejeme. Slednji se morajo voditi sprosti, ker le takrat zadostijo popolnoma svojemu namenu. V resnici pa največ zadrug spše razdelnik še le koncem leta. Končni svoti v razdelnikih se morata natančno strinjati z dnevnikom v dokaz, da je prepis pravilen. Razdelnik so glavna kontrola glavnih knjig. Zato je treba pri prepisovanju iz dnevnika zelo paziti, da se kak znesek ne prenese v napačno rubriko.

Kakor hitro sta razdelnika gotova, je treba svote v posameznih rubrikah primerjati z dotično glavno knjigo. Ravnati se je pri tem po označbi folija, zabeleženega v drugi rubriki razdelnika. Za primerjanje sta potrebni vedno dve osebi, ker se sicer zelo lahko kaka postavka prezre. Eden gleda v razdelniku, drugi pa v glavni knjigi, vsak pa začrta z barvanim svinčnikom narekovani znesek. Kakor hitro ste se prepričali, da so prenosili v glavni knjigi pravilni, zaključite posamezna konta ter napravite izvleček (inventuro) iz njih. Ne pozabite pa pri tem vzeti za podlago inventure predidóčega leta. Iz te inventure prepisite najprej folijo in stanje koncem leta na novo (letošnjo) tiskovino in seštejte prepisane svote, ki morajo dati enako svoto kakor v starem izvlečku. Še le potem izpišite iz glavne knjige po folijah v prvi rubriki izvlečka, skupna vplačila in izplačila v letošnjem bilančnem letu. Izpolniti morate sproti tudi rubriki »skupaj« in »stanje koncem leta«, ne smete pa končnih svot kratkoma prepisati iz glavne knjige, temveč se morate s prištevanjem vplačil k saldu iz prejšnjega leta in odštejem izplačil od rezultata prepričati, če je končna svota v glavni knjigi pravilna, odnosno če ste pravilno izvlekli vplačila in izplačila iz konta. V izvlečku hranilnih vlog in naloženega de-

narja ali izposojil je prišteti skupni svoti tudi še kapitalizovane obresti. Ko ste izpisovanje dogotovili in posamezne rubrike seštel, primerjajte predvsem izplačila z razdelnikom izdatkov, vplačila pa z razdelnikom prejemkov. Če pokažeta razdelnika v odgovarjajoči rubriki iste končne svote kakor izvlečki, je dokaz, da ste izvleček sestavili pravilno. V slučaju kake difference je treba primerjati razdelnik z glavno knjigo. Ako je pa promet majhen, se lahko seštejejo spremembe posameznega folija v razdelniku in primerjajo z izvlečkom. Na ta način je najlažje najti pogrešek. Ko ste torej dognali, da so izplačila in vplačila pravilna, napravite še na že opisan način poskus, če ste tudi končletno stanje pravilno izračunali.

Še le potem, ko ste se uverili, da ste vsem tukaj opisanim navodilom zadostili, se obrnite na Zadružno Zvezo radi sestave bilance. Z ozirom na visoke stroške, ki so zvezani s sestavo bilance pri članicah, bo Zveza v bodoče gledala strogo na to, da bo vsaka zadruga za sestavo bilance potrebne pripomočke sama pripravila. Zdruge, ki tega ne bodo storile, bodo morale del stroškov revizorja same trpeti.

One članice, ki so bile poprej včlanjene pri graški »Zvezi«, se naj poslužijo tiskovin naše Zveze za izvlečke, ker starih nemških po večini ne znajo pravilno rabiti in povzročijo na ta način veliko zamudo časa revizorju. Poraba je jasna iz tiskovin samih. Postopa se pa naj pri uporabi po zgornjih navodilih.

Davki in državne finance pri nas in drugod.

Stojanovičev finančni proračun nam je še vsem v dobrem spominu. Po njegovem načrtu bi imela država komaj nekaj nad 100 milijonov dinarjev primanjkljaja, kar pa za sedanje razmere v primeru z drugimi državami ni veliko. Naj omenimo pri tej priliki samo italijanski deficit, ki znaša za tekoči finančni proračun 24 milijard lir, ali nemški, ki ni manjši od 55 milijard mark itd. Vsled naših razmer se

Stojanovičev skoro idealni načrt ne bo posrečil, primanjkljaj cenijo na saj eno polovico milijardo dinarjev. In še to bomo dosegli z različnimi mnogimi davki, taksami in monopoli.

Poslovno-obrtni davek, ki ga je hotel finančni minister uvesti in po katerem bi moral, poleg velikih podjetij, tudi vsak mali trgovec in obrtnik za vsak trgovski posel plačati en odstotek od vrednosti prodanega oz. izdelanega blaga, je padel v vodo. Namesto njega je stopila zvišana carna, razen tega morajo industrijska podjetja plačati eden odstotek od vrednosti prodanega blaga. Takse so povišane, trošarina uvedena in zapuščinski davek znaša v nekaterih slučajih nič manj kakor 44 odstotkov. Pred izvedeno zamensko kronske novčance za dinarsko v relaciji 1 : 4, se je mnogo govorilo o davku na medvojno prirastlo premoženje oz. na vojne dobičke in o oddaji premoženja. Ti glasovi so skoro popolnoma utihnili, medtem, ko so v drugih državah postali zopet aktualni. Tako poroča »Frankfurter Zeitung« o švicarskem zveznem zaključku z ozirom na izvanredni vojni davek, ki ga je sprejel švicarski narod v referendumu 4. maja 1919 leta s 307 tisoč glasovi. Mi omenjamo ta zaključek o upeljavi izvanrednega vojnega davka v Švici radi tega, ker bi način upeljave mogel tudi našo državo zanimati v onem času, ko bo močna vlada za sanacijo našega narodnega gospodarstva, posebno državnih financ, primorana kaj podobnega ukreniti. Švicarski narod, zavedajoč se v polni meri svoje državljanske dolžnosti, je glasoval za izvanredni davek, ki ima namen kriti med vojno nastale mobilizacijske stroške, v kolikor ti niso kriti z vojnim davkom od leta 1916. in davkom na vojne dobičke (1915—1920). Novi vojni davek se bo moral plačevati v 4 letnih obrokih. Prva perijoda začne 1. januarja 1921, druga 1. januarja 1925.

Naravne osebe plačajo pridobinski davek in davek na premoženje. Sistem splošnega dohodninskega davka ni mogel prodreti. Davek na premoženje znaša 1 do 25 frankov na 1000 frankov. Najvišja postavka velja za premoženje od 2,300,000 frankov in več. Juridične osebe, to so akcijska in komanditna akcijska

društva, plačajo davek od vplačanega in nevplačanega akcijskega kapitala in od rezerv. Višina davka odvisi od razmerja čistega dobička in vplačanega akcijskega kapitala plus rezerve. Merodajen je povprečni čisti dobiček zadnjih 4 let. Davek znaša 1—100 frankov za 1000 frankov vplačanega akcijskega kapitala plus rezerve.

Inozemci-naravne osebe so dolžne plačati vojni davek, če se držijo v Švici in tam izvršujejo kak posel, če se brez tega nahajajo najmanj 6 mesecev v Švici, če si pridobijo kakšno posestvo, če so imejtelji v Švici se nahajajočih podjetij i. t. d.

Švicarski vojni davek, prilagojen našim razmeram, bi mogel dobro služiti tudi našim državljanom, ko bodo odločevali o davkih na vojne dobičke in o oddaji premoženja.

Dodatno priobčujemo vest trgovsko-obrtno zbornice v Osjeku o plačevanju vojnega davka v Jugoslaviji. Plačanje davka na vojne dobičke za l. 1914., 1915., 1916. in 1917. se ima izvršiti v smislu deloma že dostavljenih plačilnih nalogov brezprizivno in v roku od osem dni. Na intervencijo odposlanstva mesta Brod in drugih mest pod vodstvom podpredsednika trgovskega oddelka zbornice v Osjeku g. Dragotina Eisnera, je odredil generalni direktor iz ravnih poreza telegrafno vsem finančnim ravnateljstvom, da se ima izvršiti plačevanje na temelju članka 60., zakona o davku na vojne dobičke, in ki se glasi sledeče: Davek na vojne dobičke je treba plačati v treh obrokih, od katerih prvi v iznosu od 50 odstotkov, se mora plačati v roku 30 dni po izročitvi naloga za plačanje; drugi obrok v iznosu 24 odstotkov tekom nadaljnjih dveh mesecev in ostanek v istem razdobju. Vsem onim, ki morejo doprinesiti verodostojne dokaze, da ne morejo plačati davka do zakonskega roka, mora delegat finančnega ministrstva dovoliti povoljni način plačanja tako, da je zadnji obrok plačan najpozneje v teku osem mesecev od dneva ko je izročen nalog za plačanje davka. Če se ugotovi, da obdavčenec ne more plačati dolžnega zneska davkov na vojne dobičke, odnosno, če se ugotovi v izvršnem postopanju, da bi plačanje tega davka uničilo

ekstencio obdavčenca, mora finančni minister vojni davek na prošnjo davku podvržene osebe zmanjšati.

Gospodarska pogajanja med Italijo in Jugoslavijo.

Tržaška »Edinost« piše: V najkrajšem času zaprično gospodarska podrobna pogajanja med Italijo in Jugoslavijo. Ob tej priliki utegne priti v natančno razpravo vprašanje varstva interesov Jugoslavije v Italiji. O udeležbi italijanskega kapitala na podjetjih v Jugoslaviji se je že poročalo. Od dobro obveščene jugoslovenske strani prihajajo naslednja sporočila o finančnih interesih Jugoslavije v novih pokrajinah Italije.

Največje jugoslovensko bančno podjetje v »Julijski Benečiji« je »Jadranska banka«. Pri tej banki je udeležen v glavnem tržaški, jugoslovenski, potem reški in dalmatinski kapital, v manjši meri tudi zagrebški in ljubljanski. Je tudi kakih 260 jugoslovenskih hranilnic in zadrug po Schultze-De-litzschevem sistemu, pa tudi Reiffeisnovih. Te zadruge so podrejene centralnim vodstvom v Ljubljani in v Celju. Pričakovati je, da bodo zastopniki Jugoslavije predlagali, da se tem zadrugam dovoli ustanovitev avtonomne združne centrale v »Julijski Benečiji«.

Tržaške slovenske hranilne zadruge upravljajo vloge v znesku kakih 10 milijonov lir. Vsa ta podjetja so sedaj tudi pod oblastvenim nadzorstvom. O vprašanju porazdelitve morske plovbe je bil že na prejšnjih pogajanjih dosežen sporazum med Italijo in Jugoslavijo in je bilo 350.000 ton nekdanjega avstro-ogrškega trgovskega brodovja, namreč družb »Oceania«, »Dalmatia« in »Ungaro-Croata«, kakor tudi družba Račić in družb. in »Ragusea«, pripoznano Jugoslaviji. Od teh družb ima »Oceania« 50.000 ton deplacemanta (odtiska vode), kar bi — če se vzame v podlago 1200 lir za tono — odgovarjalo vrednosti kakih 60 milijonov lir. Glavni delničarji tega podjetja so sedaj po največjem delu primorske banke, potem »Hrvatska eskomptna banka«, srbski finančni za

vodi in dalmatinski kapitalisti. Paroplovna družba »Dalmatia« razpolaga s parkom 40 osebnih parnikov v vrednosti kakih 35 milijonov lir. Delničarji so »Jadranska banka« in dalmatinski kapitalisti.

Jugoslovenski kapital je udeležen tudi pri številnih drugih paroplovnih družbah, četudi v manji meri. Pri paroplovni družbi »Ungaro-Croata« so udeležene »Hrvatska eskomptna banka« in reški Hrvatje. Dalje obstoji v Trstu trgovska in prevozna družba »Balkan« z delniškim kapitalom 15 milijona lir. Razun tega je v Trstu 30 uglednih trgovcev jugoslovenske narodnosti. Med jugoslovenskimi industrijskimi podjetji je navesti posebno kamenolome in aparstvo v Nabrežini. Velik del nekdanje kranjske lesne industrije je po pogodbi v Rapallu dobila Italija. Istotako rudnik v Idriji, ki je bil last jugoslovenske države.

V Opatiji, ki je sedaj prisojena Italiji, je jugoslovenski kapital udeležen posebno pri hotelski industriji; razun tega na družbi »Quarnaro«, ki je — med drugim — lastnica opatijskega vodovoda, ki predstavlja vrednost 8 milijonov lir.

V konvenciji, sklenjeni 10. avgusta t. l. med Italijo, Čehoslovensko, Jugoslavijo, Poljsko in Romunsko so se te države obvezale, da bodo industrijska podjetja, tudi banke, ki imajo svoj sedež v eni teh držav, vzdrževale skozi 5 let v podružnicah v drugih deželah, sklenivših pogodbo. V tej pogodbi pa ni nikakega dogovora, ki bi določal, v katerem kraju naj bo glavni sedež podjetja. Tudi o tem vprašanju se bodo bržkone pogajali na italijansko-jugoslovenskih gospodarskih pogajanjih.

Združenje vinogradnikov Jugoslavije.

Dne 4. decembra t. l. so se zbrali na poziv Vinarskega in sadjarskega odseka Maribor Slov. kmetijske družbe zaupniki vinogradnikov iz cele Jugoslavije v Zagrebu, da se posvetujejo o združenju vseh vinogradnikov Jugoslavije v močno organizacijo v svrhu zaščite celokupnega vinarstva.

Nujna potreba organizacije se je od vseh strani povdarjala ter se je naposled sklenilo, ustanoviti čimprej »Zvezo vinogradnikov Jugoslavije«. Da bo ta zveza lažje in smotreneje delovala, se je sklenilo razcepiti jo v pokrajinske oddelke (Pokrajinske zveze vinogradnikov), katere tvorijo Krajevna ali Okoliška vinarska društva, ki bodo podlaga celi organizaciji. Zgradba organizacije bo torej sledeča: V vsakem vinarskem okolišu, čigar gospodarski interesi stremijo proti eni gotovi točki (n. pr. v vsakem okolišu današnjih kmetijskih podružnic, ki se nahajajo v vinorodnih okrajih) se ustanovi krajevno vinarsko društvo. Vsa krajevna vinarska društva ene pokrajine (n. pr. Slovenije) tvorijo pokrajinsko zvezo vinogradnikov in vse pokrajinske zveze skupaj centralno zvezo vinogradnikov. Okoliška (krajevna) vinarska društva upravljajo (vodijo) od članov izvoljeni odbori; pokrajinske zveze pokrajinski odbori, ki obstojijo iz delegatov krajevnih vinarskih društev; centralno zvezo pa centralni odbor, ki obstoji iz delegatov pokrajinskih zvez vinogradnikov. Na ta način je zasiguran vpliv in sodelovanje vsakega posameznega vinarskega društva v pokrajinski in centralni zvezi v vseh važnih vprašanih vinogradništva. Zveza bo tudi izdajala svoje strokovno glasilo, pod imenom »Jugoslovenski vinogradar«, ki bo prinašal članke v vseh treh narječjih našega troimenega naroda. V pripravljalni odbor za ustanovitev te organizacije, ozir. za izdelanje pravil so bili izvoljeni kot zastopniki Slovenije gg. Anton Puklavec, vin. ravnatelj v Mariboru, kot predsednik in Buhoslav Skalič, višji vin. nadzornik v Novem mestu, kot glavni tajnik odbora. Nadalje so bili izvoljeni kot tajniki v pripravljalni odbor: dva zastopnika za Hrvatsko in Slavonijo in po en zastopnik za Srbijo, Hercegovino in Dalmacijo. Pripravljalnemu odboru so se dale smernice za sestavo pravil. Kakor hitro bodo pravila izgotovljena, po oblasti odobrena in razmnožena, se bo to naznanilo po časnikih in takoj počelo z ustanovitvijo krajevnih vinarskih društev. P. n. kmetijske podružnice se že sedaj naprošajo, da sondirajo v svojem ob-

možju in delajo propagando za ustanovitev okoliških vinarskih društev. Članarina bo znašala na leto kakih 20 K. Naročila na pravila sprejema proti naknadni povrnitvi stroškov vin. ravnatelj A. Puklavec v Mariboru. V ožgled dejstvu, da se bo že v najkrajšem času začelo s pogajanjmi o sklepu trgovinskih pogodb, bi bilo želeto, da bi bila ta organizacija čimprej izvršena in nam na ta način dana možnost vplivati na potek pogajanj v našem interesu. Doseči prosti izvoz vina in preprečiti uvoz tujih vin (posebno italijanskega in madžarskega) mora biti prvo delo nameravane organizacije, ker od teh dveh faktorjev je odvisen obstoj našega vinarstva sploh.

Bodočnost Jugoslavije je odvisna od njene trgovske mornarice.

(Konec.)

In naša trgovska mornarica? — Ta je tako neznatna, da se ji sami Italijani posmehujejo, češ, da jim »schiavi« v »njih Jadranskem morju« v obče ne morejo kvariti računov. Vsekako delajo tudi na to, da bi mi ne dobili ničesar, ali pa vsaj izginjajoči minimum naših ladij, da nas povsem potegnejo v svoje območje. To nam naj bo v opozoritev in pouk, da se lotimo dela okrog obnove in dviganja naše trgovske mornarice, da se zanimamo za vse, kar se tiče morja in pomorstva in da, kakor Angleži in drugi pomorski narodi, vzdržimo pogled vedno na morje. Kupujmo v prvi vrsti pomorske vrednosti (papirje) bivše avstro-ogrške trgovske mornarice, pa bodi tudi še za tako visoko ceno, ker se bo tako naloženi denar svoj čas sijajno obnesel, vsled česar so te vrednosti sigurneje nego vse druge valute.

Čim se uredi Jadransko vprašanje in ko bomo imeli vsaj eno glavno luko, vzrastel bo tudi silno interes za morje. Takrat bodo tudi naši kapitalisti uvideli, da se izplača ulagati denar v pomorske vrednosti in dobiček se bo dvigal od dne do dne. Italijani se boje, da se mi ne bi podali na morje vkljub njihovim zaprekam, katere nam delajo, vidi se njih strah in bojazen, zato se

podvzajo; da zasedejo vsa naša pomorska trgovišča in luke s svojimi parobrodskimi progami ter nam uničijo s svojo uspešno konkurenco naše podjetje takoj v početku. Zato tudi zahtevajo Reko, ker vedo, da bi morali mi, ako želimo urediti si moderno zgrajeno luko, investirati milijarde, a to bi trajalo dolgo časa, med katerim bi nas oni marljivo izrabljali posvoji volji.

Poglejmo še druge manjše pomorske narode: Norvežane in Nizozemce! Poprimimo se, kakor oni, pravočasno važnosti in pomena morja! Naš narod je edini slovanski pomorski narod. Pokažimo svetu, da nismo dobri pomorščaki samo za druge, ampak še boljši za sebe same. Ne bojmo se nikakovih groženj in izzivov, ampak delajmo premišljeno in polagoma, vendar brez odmora, imajoč pred očmi vzor onih malih narodov, ki so s svojo marljivostjo, vstrajnostjo in samozatajevanjem doveli važnost morja ter se dvignili do velike kulturne stopnje in obogateli, dočim so drugi, ki tega niso spoznali, kakor Španci in Portugalski, izgubili vsako važnost. Holanci, Angleži, Nemci in Norvežani uživajo sad svojega dela, največji del svojega blagostanja imajo zahvaliti samo morju in svojim nevstrašenim in odločnim pomorščakom. Sledimo jim tudi mi, pokažimo, da smo dostojni nasledniki in potomci starih Dubrovčanov in tudi nam če sinuti svit srečo in blagostanja. Začnimo enkrat, pa če tudi z najmanjšim, ne naglimo se, vendar vstrajajmo in ne dajmo se odvrniti od nikogar, da bi opustili to našo prirodno priliko, ker le tako zamoremo izpolniti dolžnost napraviti sebi in narodu!

Razmerje med načelstvom in nadzorstvom.

O zakonitem razmerju med načelstvom in nadzorstvom obstajajo najrazličnejša mnenja, ki povzročajo večkrat nesporazumjenje in spore med obema organoma. Pravilno razumevanje stvari prav lahko prepreči vsak nesporazum.

Načelstvo, nadzorstvo in občni zbor so zakoniti organi zadruge, kateri

morajo izvrševati postavno določene dolžnosti. Te dolžnosti so v postavi strogo ločene, posebno kar se tiče nadzorstva in načelstva.

V splošnem lahko rečemo, da je načelstvo upravni organ (organ, ki zastopa zadrugo), dočim je nadzorstvo nadzorujoči organ. Izjemoma lahko zastopa zadrugo tudi nadzorstvo, namreč takrat, kadar je načelstvo zakonito zadržano; ali v slučajih, ko je potrebno zastopstvo zadruge proti članom načelstva (sklepanje pogodb o nastavitvi, v slučaju pravde proti članom načelstva).

Delitev poslov med nadzorstvom in načelstvom se ne sme tolmačiti tako, da je en organ, na pr. načelstvo, podrejen drugemu (nadzorstvu). Tako se namreč dostikrat misli, ker ravno nadzorstvo »nadzoruje«. Vendar pa lahko »nadzoruje« tudi enakopraven enakopravnega. In v resnici je razmerje med načelstvom in nadzorstvom enakopravno.

Iz tega dejstva se dajo izvajati važni sklepi. Najvažnejši je ta, da načelstvo še vedno samo jamči za vse posledice svojih sklepov, četudi se je strinjalo z njimi nadzorstvo. Ravno tako je tudi v obratnem slučaju.

Če smatra načelstvo kak sklep nadzorstva za napačen, ga ne sme izpeljati. Ako se načelstvo in nadzorstvo ne moreta sporazumeti, pride lahko do konflikta, katerega mora razrešiti občni zbor z eventualno izvolitvijo novega odbora. Nikakor pa ne more načelstvo prisiliti nadzorstva ali narobe, da se podvrže njegovim sklepom.

Iz dejstva, da načelstvo opravlja posle, nadzorstvo jih pa nadzoruje, sledi nadalje, da je potrebna stroga ločitev obeh organov. Ako naj nadzorstvo upravo nadzoruje, ne sme samo upravljati. S tem pa še ni rečeno, da se mora nadzorstvo omejiti edino le na nadzorovanje ter mu je odvzeta vsaka možnost sodelovanja pri upravi. Namen kontrole ne obstoji samo v tem, da se razkrijejo nedostatki ali popravijo napačni ukrepi, temveč tudi v tem, da se eno in drugo zabrani. Slednje bi se pa ne dalo doseči, ako bi se vprašalo nadzorstvo za mnenje šele po izvršenem sklepu načelstva, torej da bi

se ga stavilo že pred gotova dejstva. Dopustno in celo potrebno je v gotovih slučajih preprečiti, da ne ukrene načelstvo kaj važnega proti volji nadzorstva ali brez njegovega privoljenja, to se pravi, da je v gotovih slučajih potrebno, da vrši nadzorstvo kontrolo takorekoč že vnaprej, ker bi bilo sicer lahko prepozno. To se lahko zgodi na ta način, da se od načelstva zahteva, da si mora v važnih zadevah preskrbeti privoljenja nadzorstva, ali da se taka zadeva obravnava le v skupni seji načelstva in nadzorstva. Ako se to zgodi, potem je ne le zasigurano respektiranje stališča, ki ga zastopa posamezni organ, temveč je na ta način tudi namenu zakonodajca najbolj ustrezno. Vendar je pri tem treba opozoriti na sledeče: ako rešujeta načelstvo in nadzorstvo na omenjen način gotove zadeve skupno, nikakor ne smeta tudi skupno sklepati, temveč le ločeno, to je, nadzorstvo sklepa zase in načelstvo pa tudi za sebe. Ako bi se sklepalo skupno, bi načelstvo, ki ima navadno večje število članov, lahko majoriziralo nadzorstvo ali v slučaju, da ima nadzorstvo večje število članov, narobe. Sklep, za katerega se ni izjavila večina načelstva in nadzorstva, je neveljaven. Skupna so torej le posvetovanja, sklepati pa mora vsak organ za sebe.

Kontrola nadzorstva pa nikakor ne sme iti tako daleč, da bi si nadzorstvo lastilo pravico, da se smejo načelstvene seje vršiti le v njegovi navzočnosti. Ravno tako ne more načelstvo zahtevati, da se ga pritegne k vsem nadzorstvenim sejam. Drugačno naziranje nasprotuje samostojnosti načelstva in nadzorstva.

V interesu uspešnega delovanja je, da vršita načelstvo in nadzorstvo svoje funkcije sporazumno. Le tedaj bode moglo delati načelstvo roko v roki z nadzorstvom in ne bode lahko prišlo do preprirov radi kompetence enega ali drugega organa. Dobro odnošaje je mogoče vzdržati le, ako si je vsak organ na jasnem glede značaja svoje funkcije in svojih nalog. Tukaj je posebno važno opozoriti, da zakonodajnik ni imel namena postaviti upravnih

organom nadzorovalne radi nezaupanja (kak vzrok bi zakonodajnik tudi naj imel zato?), temveč vzrok za ustanovitve nadzorstva leži v tem, da načelstvo ne upravlja lastnega premoženja, temveč tujega in odloča pri tem o zadevah, ki so za morebitno usodo več sto družin in za gospodarski razvoj celih okrajev velike važnosti. Če bi zakon sam ne ustvaril nadzorstva, bi gotovo vsako načelstvo, ki se zaveda velike svoje odgovornosti, iz lastnega nagiba poskrbelo za postavitve nadzorstva.

Kar se specijelno naših zadrug tiče, bode treba mnogo bolj paziti na sodelovanje nadzorstva kot se je to godilo doslej. Osobito še radi tega, ker se sigurno bližamo v našem gospodarskem življenju onemu trenutku, ko nastopi kriza v cenah. Takrat bodo šli milijoni ljudskega premoženja v zrak. Paziti moramo, da bi ne trpele škode tudi naše zadrug. Paziti morajo naša načelstva pri dajanju kreditov bolj ko kedaj poprej in dolžnost je tudi nadzorstev, da se po navodilih zadrughnih pravil, in po določilih zadrughnega zakona brigajo za poslovanje načelstev.

Zadrug in obrtni red.

V sledečem članku priobčujemo izvleček iz članka »Zadrug in obrtni red«, ki ga je priobčil g. dr. A. K. v ljubljanskem »Narodnem Gospodarju«. Ker se zvajanja tičejo mnogih naših zadrug z gostilniškimi koncesijami, osobito pa konzumnih društev, kmetijskih nakupovalnih zadrug in obrtnih produktivnih zadrug, bode važno, da seznanimo z njimi tudi naše zadrug. Pisatelj pravi med drugim:

Obrtni red razume po dosedanji praksi pod juridičnimi osebami vse zakonito priznane asocijacije, torej nedvomno tudi zadrug. Obrtni red ne dela razločka glede obratovanja obratov po juridičnih osebah bodisi za proste bodisi za rokodelske bodisi koncesijonirane obrti. Obratovanje koncesijoniranih obratov po juridičnih osebah ni nikjer izključeno, nasprotno za nekatere koncesijonirane obr-

te celo izrečno pripoznano, na pr. posredovanje služb, pogrebni zavodi itd.

Zadruga more samo po poslovodji ali namestniku izvrševati obrt. Ako imenuje torej sposobnega poslovodjo, ga prijavi obrtnemu oblastvu ter eventualno prosí, da se ta odobri, tedaj proti podelitvi koncesije ozir. obrtnega lista zadruga za izvrševanje obrata ni zadržka.

1. Kakšna sposobnost se zahteva od poslovodje ozir. namestnika za zadrugo, katera se bavi z izdelovanjem predmetov rokodelskega značaja? Zadruga, ki hoče poslovodjo za izdelke rokodelstva, mora tega v zmislu § 55 obrtnega reda prijaviti pri obrtnemu oblastvu (okraj. glavarstvu ozir. magistratu) s pismeno, kolekovano vlogo ter v zmislu § 14 obrtnega reda predložiti dokaz usposobljenosti za poslovodjo. Vlogo je torej opremiti z njegovimi spričevali. Ista naj obsegajo:

a) redno dovršeno učno razmerje v dotični rokodelski stroki (obrti), za katero se poslovodja namerava namestiti; torej učno spričevalo. To mora biti potrjeno od županstva, kjer se je dotičnik izučil obrta. Ako za dotični kraj obstoji strokovna ali kolektivna obrtna zadruga, mora biti spričevalo potrjeno od nje. Učna spričevala oseb, katere so se izučile v tovarniškem obratu, morajo biti potrjena od županstva, kjer se tovarna nahaja;

b) dokaz o večletni uporabi kot pomočnik ali tovarniški delavec v dotični ali vsaj podobni stroki in sicer najmanj po tri leta. Za to služijo delavska spričevala, ki morajo biti potrjena analogno kakor učna spričevala. Ako se je učno razmerje končalo po letu 1907, tedaj mora oseba predložiti tudi spričevalo o pomagalski preiskušnji.

V slučaju, da se je poslovodja izučil pri obrtniku, ki je član strokovne obrtne zadrug, tedaj mu le ta izstavi pomočniško pismo, katero nadomešča učno spričevalo in spričevalo o pomagalski preiskušnji. Natančneje glej §§ 14, 14 a do f) obrtnega reda, ki obravnavajo možnost spregleda oziroma nadomestilo imenovanih spričeval.

2. Prostí obrti, za katerih izvrševanje se zahteva usposobljenost; dokaz v zmislu § 13, a) obrtnega reda. Gre se tu predvsem za konzumna društva in za zadrug,

ki se bavijo z nabavo mešanega blaga in ga razprodajajo na drobno (detajlno), zlasti tudi kolonialno, materialno in specerijsko blago; na splošno one vrste blago, ki ga omenja § 33, v. 3., 4. in 5. odstavku obrtnega reda. Razen zahtev za vsako obrt sploh se mora s prijavo poslovodje ozir. namestnika predložiti:

a) učno spričevalo o rednem dovršenem učnem razmerju v kakí trgovini sploh; učna doba je morala trajati najmanj dve leti;

b) spričevalo o najmanj dveletni službi v trgovinskem obrtu.

Skupna uporaba v trgovinskem obrtu mora pa znašati najmanj pet let. Zadoštuje pa učenje ali zaposlenje v kakršnikoli trgovini; lahko torej v branjariji ali manufakturni trgovini, kljub temu, da je prva izključno prost obrt, a druga kot trgovina na drobno prost, kot trgovina na debelo pa koncesijoniran obrt. Ako je prijavljen poslovodja služil kot praktikant v pisarnah obrtnih podjetij tovarniškega značaja, se mu ta doba šteje tako, kakor da bi jo bil izvršil kot učenec v trgovinskem obrtu. Ako je bil doslej zaposlen pri prodaji blaga produktivnih obratov, bodisi v pisarni ali kontorju, se mu zaposlenost šteje, kakor da bi jo bil dovršil v trgovinskem obrtu.

Učno spričevalo se lahko nadomesti s spričevalom uspešno dovršene javne dvorazredne trgovske ali srednje šole; dočim absolventu višje trgovske šole (akademije) zná za obrtni red celo predpisano dveletno praktično zaposlenje v trgovinskem obrtu sara na eno leto. Poslovodja — absolvent trgovske akademije, mora predložiti torej samo dokaz o enoletnem zaposlenju v trgovinskem obrtu. Pri naših zadrugah se torej kot poslovodje lahko uporabljajo absolventi dvorazredne slovenske trgovske šole v Ljubljani, ako izkažejo obenem še vsaj dve leti prakse v kakem trgovinskem obrtu kot pomočniki.

Te vrste usposobljenost se zahteva v zmislu naredbe dež. vlade za Slovenijo z dne 10. decembra 1919 št. 796 tudi za na drobno prodajo vseh alkoholnih pijač v posodah zaprtih po trgovskem običaju, t. j. za prodajo piva, vina, žganja itd.

Obrtni red določa v § 13, a) še nekatere važne izjeme glede dokaza usposob-

ljenosti oziroma določa pogoje za izjemni spregled istega. V splošno b. pa to zado- stovalo.

3. Mnogo je zadrug, ki se pečajo z izvrševanjem obrtov, podvrženim koncesij, na pr. konzumna društva izvršujejo obrt gostilne, elektrotehnične zadru- ge se pečajo z napravo elektraren in na- peljavo elektrike, stavbne zadruge z gradnjo stanovanj, zadrugne mlekarne z nakupom in razpečevanjem mleka, vnov- čevalnice za živino z nakupom in prodajo živine, kmetijska društva s trgovno poljskih pridelkov na debelo itd. Za vse te vrste trgovskega obratovanja je po- trebna koncesija, ki jo je zaprositi pri obrtnem oblastvu. Kakor prejšnje vrste obrtov, tako more zadruga tudi te izvr- ševati samo po poslovodji ozir. namest- niku. Če se je pri prej navedenih obrtih zahtevala navadna usposobljenost, se zahteva pri koncesijoniranih ali dopu- ščenih obrtih od poslovodje večja ali kva- lificirana usposobljenost.

a) od poslovodje, pa katerem na- merava zadruga izvrševati obrt gostilne, četudi samo za svoje člane, se zahteva poleg splošnih pogojev za samostojno iz- vrševanje obrta kvalificirana zanesljivi- vost in neomadeževanost njega, kakor tudi njegovih družinskih članov, če žive z njim v skupni rodbinski zvezi. Tu mo- rajo biti zadruge pri izbihi poslovodje posebno pozorne in previdne. Obrtno oblastvo poslovodje ne sme odobriti, ako njegovo življenje ali življenje njegovih svojcev ne odgovarja tej kvalifikaciji. Oseba mora biti zaupanja vredna. To je seveda v veliko korist tudi zadrugi, ker se na ta način indirektno obvaruje slabih, nezanesljivih ljudi. Dokaza usposoblje- nosti kakor pod 1) in 2) obrtni red za iz- vrševanje gostilniškega obrta ne za- hteva;

b) za izvrševanje obrti trgovine z mešanim, kolonialnim, specerijskim, ma- terijalnim in manufakturnim blagom na debelo ter trgovine s poljskimi pridelki na debelo je potrebno obrtnemu oblastvu za poslovodjo predložiti dokaz usposob- ljenosti v isti meri kakor pod točko 2).

Naredba deželne vlade za Slovenijo z dne 18. avgusta 1920 št. 327 pod 6 od- stavkom natančno navaja vrste deželnih pridelkov ter določa, da je obrt trgovine

z deželnimi pridelki na debelo koncesijo- niran. V dosego koncesije se poleg izpo- nitve občin pogojev, predpisanih za sa- mostojno izvrševanje pri vsakem obrtu, zahteva, da je prosilec — v našem sluča- ju poslovodja — zanesljiv in neomade- ževan, ter da dokaže usposobljenost po § 13, a) obrtnega reda, kakor navedeno pod točko 2). Mišljena je tukaj zanesljivi- vost v zmislu § 23, prvi odstavek obrt. reda, tj. zanesljivost s posebnim ozir- om na te vrste obrata. Zadruga, ki namera- va torej trgovati z deželnimi pridelki na debelo mora prositi za koncesijo in za odobritev poslovodje, ki naj bo usposob- ljen kakor navedeno.

Seveda je to le predpogoj za prid- obitev koncesije za te vrste trgovine. Vse zadruge kot juridične osebe smejo izvr- ševati obrt pod enakimi pogoji kakor fi- zične osebe. § 4 navedene naredbe dolo- ča, da se ima obrtno oblastvo pri podelitvi koncesije ozirati na krajevne potre- be; torej na okolnost, če je za dotični okoliš zadruge splošno taka trgovina po- trebna, če je v gospodarski dobroti ljudstva. Obrtno oblastvo zaslži v ta na- men občino, kjer je sedež zadruge ozir. obrata. Občinski odbori, ki zadrugištvu miso naklonjeni, se bodo torej izjavili proti podelitvi koncesije. Izjavo glede krajevne potrebe mora dati občinski od- bor tekom 14 dni. Razen tega je podeli- tev koncesije odvisna od primernih obratnih prostorov; ti morajo odgovar- jati določilom § 23, petega odstavka obrt. reda.

Moram pripomniti, da veljajo ta do- ločla za vse trgovske, koncesijonirane obrte, kar jih navedla naredba št. 327.

Kakor omenjeni trgovski obrti, tako so koncesijonirani z naredbami deželne vlade za Slovenijo z dne 20. decembra 1919 št. 815 in 816 trgovina z živino vsa- ke vrste ter z mlekom in jajci. Za prid- obitev koncesije se glede usposobljenosti zahteva predvsem zanesljivost in neo- madeževano življenje ter se glede kra- jevne potrebe vpraša za mnenje občne sedeža, gremij trgovcev in odsek za pre- hrano v Ljubljani. S stališča zdravstvene policije ne sme biti nobenega pomisleka zoper nameravano obratovanje. Prostori morajo odgovarjati zdravstvenim predpisom.

Za podružnice zadrug veljajo v bist- vu isti predpisi. Tu pride v poštev § 40 obrtnega reda. Kriteriji podružnice so sledeči:

1. stalno obratovališče s potrebnimi pripomočki za obrat;
2. poslovodja z mesečno plačo ali določeno provizijo;
3. nabiranje in sprejem za glavno tr- govino;
4. prevzem določenega blaga od glavne trgovine ozir. njegova dobava od glavne trgovine;
5. sprejem plačil za glavno trgovino.

Vse to razmerje med obrtnim redom in zadrugami velja predvsem v slučajih, pri katerih gre za trgovska opravila v pravem pomenu besede, tj. pri nabavi ali prodaji potrebščin s trgovskim dobič- kom. Trgovanje zadruge je torej obrto- ma izvršeno opravilo le z ozirom na do- bičkanost poslovanja, četudi se dobi- ček deloma porazdeli med člane.

V dvomljivih slučajih naj se zadruge obrnejo za pojasnilo naravnosti na »Za- družno Zvezo« v Celju.

Zadruški kalendar za g. 1920.

Na drugem mestu te številke raz- pravljamo o »Zadruškem kalendarju za g. 1921«. Zadruga Zveza v Celju je prevzela v razprodajo 500 komadov te- ga koledarja, ki bode vsakemu jugoslo- vanskemu zadrugi dobro došel. Stane brez poštnine 12 K. Na željo Glavnog za- družnog saveza bomo razposlali ta ko- ledar v več izvodi vsem zadrugam in prosimo, da bi ga razpečale med svoje zadrugiške. Koledar je prav uporaben, dasi še ne tako popoln, kakor bi bilo že- leti, kar je pa v sedajnih razmerah raz- umljivo. Z ozirom na idealno svrhu zdru- ževanja vsega jugoslovanskega zadrugi- štvstva koledar našim zadrugam in za- družnikom kar najtopleje priporočamo. Mora se sčasoma udomačiti pri zadrugah kakor pri zadrugiškem.

Objave Zadrugne Zveze v Celju.

1. Zvišanje lestvičnih pristojbin.

Opozarjamo nujno vse svoje članice, da so bile lestvične pristojbine letos dvakrat povišane (z navedbami finančnega ministrstva z dne 6. aprila in z dne 19. septembra), skupaj za 200 odstotkov (vsakokrat za 100 odstotkov). Od 1. novembra 1920 ste v veljavi sledeči lestvici:

Lestvica I.

za članice in zadolžnice pri rajfaiznovkah:

od	do	kolek
— K	100 K	0.30 K
100 »	150 »	0.60 »
150 »	300 »	1.20 »
300 »	600 »	2.40 »
600 »	900 »	3.60 »
900 »	1.200 »	4.80 »
1.200 »	1.500 »	6.— »
1.500 »	1.800 »	7.20 »
1.800 »	2.400 »	9.60 »
2.400 »	3.000 »	12.— »
3.000 »	4.500 »	18.— »
4.500 »	6.000 »	24.— »
6.000 »	9.000 »	36.— »
9.000 »	12.000 »	48.— »
12.000 »	15.000 »	63.— »
15.000 »	18.000 »	72.— »
18.000 »	21.000 »	84.— »
21.000 »	24.000 »	96.— »
24.000 »	27.000 »	108.— »
27.000 »	30.000 »	120.— »
30.000 »	33.000 »	132.— »
33.000 »	36.000 »	144.— »
36.000 »	39.000 »	156.— »
39.000 »	42.000 »	168.— »

Pri nadaljnjih zneskih znaša pristojbina za vsakeh 3.000 K 12 K več; vsak delni znesek pod 3.000 K je vzeti v račun kot polni znesek.

Lestvica II.

za pobotnice, zadolžnice pri šulce-delčevkah, zadolžnice na vknjižbo itd.

od	do	kolek
— K	40 K	0.60 K
40 »	80 »	1.20 »
80 »	120 »	1.80 »
120 »	200 »	3.— »

200 K	400 K	6.— K
400 »	600 »	9.— »
600 »	800 »	12.— »
800 »	1.600 »	24.— »
1.600 »	2.400 »	35.— »
2.400 »	3.200 »	48.— »
3.200 »	4.000 »	60.— »
4.000 »	4.800 »	72.— »
4.800 »	6.400 »	96.— »
6.400 »	8.000 »	120.— »
8.000 »	9.600 »	144.— »
9.600 »	11.200 »	168.— »
11.200 »	12.800 »	192.— »
12.800 »	14.400 »	216.— »
14.400 »	16.000 »	240.— »
16.000 »	17.600 »	264.— »
17.600 »	19.200 »	288.— »
19.200 »	20.800 »	312.— »
20.800 »	22.400 »	336.— »
22.400 »	24.000 »	360.— »

Pri nadaljnjih zneskih znaša pristojbina za vsakeh 1.600 K 24 K več; vsak delni znesek pod 1.600 K se vzame v račun kot polni znesek.

Torej ponavljamo: pred 6. aprilom 1920 so veljale lestvične pristojbine, kakor so bile odredjene l. 1916, od 6. aprila do 31. novembra 1920 je bil v veljavi 100 povišek in od 1. novembra 1920 nadalje so veljavne lestvične pristojbine po gornjih dveh vzorcih. Naj zadruga natančno pazijo na kolekovanje!

2. Predavanja na občinih zborih.

Ker prihajamo polagoma v redne razmere in bode zopet omogočeno intenzivnejše delo v naših zadrugah, se bomo morali zopet živo baviti z zadrugno propagando. Čas za to ni neugoden. Saj se kaže, da so baš zadruga v sedajni dobi skoraj edine gospodarske naprave, ki niso podlegle splošni dobičkariji ter so šle, kolikor so mogle, svojim zadrugniškom na roke s cenanim kreditom in cenanim blagom. Ne prazne besede, dejanja podpirajo to dejstvo. Zato moramo zadrugništvo še razširiti, utrditi, pridobiti mu novih zadrugarjev, novih vložnikov, novih odjemalcev. Začetj moramo znova z agitacijo. Lepo priliko nudijo zato občini zbori. Naj bi ne sklicata nobena naša zadruga i. 1920 občnega zbora, na katerem bi se ne vršilo propagandistično predavanje o zadrugništvu! Na to predavanje povabite domačine in govornika od-

Zadrugne Zveze; isti vam bo brezplačno vedno na razpolago. Ob tej priliki bo vedno na mestu tudi razgovor o raznih gospodarskih in strokovnih vprašanih. Začnimo zopet delati! Doslej smo pod pritiskom vojnih razmer večinoma le vzdrževali, kar smo imeli, odslej treba zopet graditi, razširjati se!

3. Revizije i. 1920.

Ker so naše članice proste letnih prispevkov, moremo začasno, dokler ne dobimo zopet primerne vladne podpore, revizijo izvršiti brezplačno samo vsake drugo leto. Za male zadruga sta določena največ dva, za večje največ trije dnevi. Kjer bodo potrebne daljše revizije, bomo morali prositi za povrnitev stroškov, ker bi drugače Zveza ne imela v sedanji druginji za nje pokritja.

4. Zamenjava priznanc.

Kakor je še zadrugam v spominu, se je lansko leto ob priliki zamenjave kronskih bankovcev v dinarske pridržalo 20 odstotkov zamenjane gotovine. Glasom začasnega zakona o proračunu državnih izdatkov in dohodkov (zadnja naredba z dne 26. oktobra 1920) se bodo znane »priznanice« za 20% zadržek v znesku nad 1000 K spremenile v stalne 3% državne obveznice, ki se morajo amortizirati do dne 31. decembra 1930. Priznanice za vsote pod 1000 K se bodo pa izplačale do dne 1. aprila 1921. Zadrugam priporočamo, da pazijo na uradni razglas, kateri bo odredil začetek zamenjave in izplačevanja.

5. Invalidski davek.

V prejšnji okrožnici citiranjem zakona o državnem proračunu (zadnja naredba z dne 26. oktobra 1920) se je določil v členu 83 in sl. invalidski davek, ki se pobira glasom odstavka 3 § 84 c.t. zak. v Sloveniji in Dalmaciji od zemljarine, hišnega davka (najemnega in razrednega), občne pridobitine, pridobitine od podjetij, ki javno polagajo račune, rentnine, davka na tantjeme, plačarine in »državnih pribitkov, ki se pobirajo od navedenih davkov« (1). Invalidski davek se plačuje tudi od rentne na obresti branilnih vlog in podobnih dohodkov, od katerih se davek pobira potom odbitka.

Po členu 25 bi bila lestvica za odnosa tega davka sledeča:

Rentna ali pridobnina z dokladami	Davek
80 K	8 K
200 »	24 »
400 »	48 »
800 »	96 »
1.200 »	148 »
2.000 »	248 »
2.800 »	348 »
4.000 »	500 »
6.000 »	756 »

pri čemur je opomniti, da se glasom zadnjega odstavka čl. 85 cit. zak. invalidski davek ne pobira od onih hranilnih vlog, katerih letne obresti ne znašajo več kakor 80 K.

Iz vsega se vidi, da je združništvo zadel nov, za večje zadrage zelo občuten, za vse zadrage pa skrajno siten davek. Pri rajfajznovkah se bode dalo hranilne vloge z obrestmi pod 80 K hitro dognati, pri večjih bode to stalo precej dela. O izpeljavi in kontroli za ta davek si naše finančne oblasti tudi še niso na jasnem, ker razpošljajo kakor n. pr. češka, sledeče okrožnice vsem denarnim zavodom:

»V zadevi invalidskega davka je ministrstvo za finance (generalna direkcija neposrednih poreza) pod št. 23.298 brzojavno dovolilo, da smejo denarni zavodi invalidski davek za l. 1920 od obresti hranilnih vlog za enkrat plačati le v približni pavšalni vsoti in jim torej pri tem vplačilu ni potreba predložiti prvotno zahtevanega izkaza.

Tekom meseca decembra pride v Ljubljano odposlanec ministrstva za finance, načelnik gospod. Vodopivec, da pouči in uredi računanje in plačevanje invalidskega davka na obresti odnosno na rentno od obresti hranilnih vlog. Denarni zavodi ne bodo plačali zamudnih obresti od razlik, ki se bodo ugotovile povodom definitivne ureditve tega vprašanja zaradi morebiti prenizko plačane pavšalne vsote, ako bodo takoj po ureditvi založili manjkajoči znesek.

Jasno je, da zadrage tega davka, kolikor se tiče hranilnih vlog, ne bodo mogle nositi same. Treba bode kratkoma pri računanju obresti za l. 1920 ta davek po gornji lestvici pri končni vsoti obresti odtegniti in to v zadnji rubriki glavne knjige hranilnih vlog zaznamovati.

Zadragam pa, ki so dobile gornje okrožnice, je svetovati, da polože kot predplačilo na invalidski davek 10% od letos plačane rentnine, oziroma pridobnine; če pa gre za male zneske, je najbolje počakati, da se napravi bilanca za l. 1920 in uredi odtegljaj invalidskega davka v knjigah.

Končno nam bodi dovoljeno izraziti svoje začudenje nad modrostjo finančne uprave ravno glede tega davka. Da ni gospodarsko obdačevati hranilne vloge, je več kot jasno; stranke bodo raje držale denar doma, kakor bi si dale od davkarja pobrati velik del obresti. Da to ne bo dobro za celo naše gospodarsko življenje, katero potrebuje kapitala, je več kot jasno. Ali pa se bodo vloge razdrobile tako, da pridejo pod osemdesetkronski minimum — in to bode dalo denarnim zavodom ogromnega dela.

6. Davek na poslovni promet.

Letos je bil z začasnim zakonom o državnem proračunu upeljan tudi davek na poslovni promet (urejen z ministerialno naredbo z dne 26. okt. 1920, vidi »Uradni list« št. 136 z dne 25. novembra 1920) in sicer bi znašal glasom § 127 e, Eterica — j 2% kosmatega (!) dobička od denarnih poslov in 2% od vrednosti zaloge pri blagovnih poslih — plus plačilo pri izvozu in uvozu v visokosti carine. Vendar pa sine glasom § 127 č finančni minister zadrugo tega davka oprostiti. Za oprostitev vseh svojih članic je tudi že prosila Zadruga Zveza v Celju.

Blagovni promet Zadrugne Zveze v Celju.

Tiskovine

vseh vrst in razne poslovne knjige imamo stalno v zalogi. Priporočljivo je, da naročajo zadrage pri nas, ker so naše tiskovine cenejše ko vsake druge.

Semenje

za spomlad, kakor detelja, zelenjadno in cvetlično semenje se bode lahko odslej dobilo v prvovrstnih kvalitetah pri Zadrugi Zvezi v Celju.

Krušno žito

vsake vrste se dobiva pri Zadrugi Zvezi v Celju. Zveza je sklenila s

slavonskim združništvom pogodbo, glasom katere ji oddajajo zadrage žito naravnost od producentov proti mali komisijonarski pristojbini. Z enako pristojbino oddaja Zveza žito naprej svojim zadrugam. Poslužite se te ugodne prilike!

Za les

vseh vrst je povpraševanje pri Zadrugi Zvezi. Prosimo producente, naj stavijo ponudbe preko svojih zadrug ali kmetijskih podružnic. Damo lahko v zameno tudi žito.

Galice

bo po Novem letu manjša množina po K 20 — kg na debelo in K 21 — kg na drobno na razpolago. Naročite!

Železa

(kvadratnega, okroglega in ploščatega) je še na razpolago okrog 5 000 kg. Posebno priporočljivo za kovače in ključavničarje. Naročila potom bližnje zadrage ali kmetijske podružnice.

Superfosfat

18/20 % je že na razpolago in sicer stane 100 kg K 300 — franko Celje brez vreč, ki jih pa zaračunamo nižko. Ker je precej povpraševanja, treba hitrega naročila. Za sedaj še lahko pošljemo cele vagone.

Jari semenski ječmen

je došel in stane K 700 — za 100 kg brez vreče franko naše skladišče v Celju. Ječmen je popolnoma čist in izborne kvalitete.

Živinska sol

je še v mali množini na razpolago. Stane K 400 — za 100 kg franko skladišče v Celju brez vreč.

Otrobov

začasno ne kupimo, ker cena (K 400 — za stot od mlinca) ni v nobenem razmerju s krmilno vrednostjo. Zato pa priporočamo koruzo in oves, ki ju že imamo deloma v zalogi.

Akcija glede ameriških gospodarskih strojev

je zastala, ker je v Zagrebu umrl glavni zastopnik ameriških tvornic za gospodarske stroje, g. Mack. To je zelo obžalovanja vredno, ker je bilo veliko interesa za poskušnje in kasnejša naročila.

Na vprašanja glede manufakture in specerije

odgovarjamo skupno tem potem, da se blagovni oddelek Zadrugne Zveze ne bavi in sploh ne namerava baviti s temi predmeti. Gremo pa lahko zainteresiranim zadrugam tudi tu z dobrim svetom na roko.

Trijerje

za čiščenje rži in pšenice bomo imeli v spomladi v zalogi in prosimo zadruge, naj nam pošljejo svoja naročila. Trijerji so od znane tvornice »Eta« iz Gumpoldskirchena pri Dunaju, katera zalaga s temi stroji skoraj vse jugoslovanske zadrugne korporacije.

Čevlji

vseh vrst so na razpolago iz naših zadrugnih čevljarских delavnic v Celju, Ptuj in Mariboru. Prosimo prijatelje našega zadrugništva, da bi se za ta prvovrstni izdelek domače obrti zanimali in naročevali. Sprejemamo naročila tudi pri Zadrugni Zvezi in pošljemo natančne cenike.

Rafija in žveplo

bode spomladi na razpolago. Žveplo »ventilato« in rafija »ekstra prima Malunga«. Posebej bi opozorili na rafijo, ker vse kaže, da se bode slama proti spomladi še podražila.

Vreče, konopec (špaga) in vrvi se lahko naroče z našim posredovanjem pri prvovrstni jugoslovanski tvrdki.

Zadruge, poslužujte se pri nakupovanju naštetih kmetijskih potrebščin svoje zadrugne blagovne centre pri Zadrugni Zvezi v Celju!

Zadrugne in gospodarske novice.

O agrarni reformi v Sloveniji čitamo v »Naših zapiskih« sledeča, prav zanimiva informativna izvajanja: V Sloveniji brez zasedenega ozemlja se jemlje za agrarno reformo v poštev okoli 240 veleposestev, ki merijo približno 238 tisoč ha. Ker ostane v smislu določil naredbe vsakemu veleposestniku 75 ha obdelane, oz. 200 ha zemlje sploh, bo izvezeto od gori omenjene ploskovine okoli 48.000 ha sveta. Razlastilo se bo

okrog 190.000 ha zemlje, ki sestoji večinoma iz gozdov in deloma iz njiv, travnikov, vrtov, vinogradov in pašnikov. Je tudi nad 11.000 ha neplodnega sveta. Za kritje potreb slovenskega kmeta se upošteva v vsej Sloveniji pri agrarni reformi 35.000 ha rodovitne, obdelane zemlje. Agrarna reforma bo imela v Sloveniji razmeroma mal obseg. Za področje Slovenije je vodilo posle agrarne reforme »Glavno poverjeništvo ministrstva za agrarno reformo v Ljubljani. Ministrska naredba z dne 16. julija 1920 pa ustanavlja »Agrarno direkcijo« v Ljubljani kot izvrševalni organ ministrstva za agrarno reformo za področje Slovenije s Prekmurjem. Naloga agrarni direkciji je, »da v svojem področju izvršuje razdeljevanje zemlje, kolonizacijo, podeljevanje zemlje prostovoljcem, da nadzira izvrševanje državnega nadzora in državne uprave nad zemljišči veleposestev in da v zvezi s tem skrbi za procvit poljedelstva vobče, da izdeluje načrte in predloge o poslih agrarne reforme« (§ 2). Ustanavljajo se okrožni agrarni uradi kot izvrševalni organi agrarne direkcije za posamezne dele Slovenije s sedežem v Ljubljani, Mariboru, Borovljah in v Murski Soboti. Likvidacijo »Glavnega poverjeništva za agrarno reformo« odredi minister za agrarno reformo. Važna je naredba z dne 4. februarja 1920 o ustanovitvi agrarnih zastopov, ki jih vodi vsaka občina. Občinski agrarni odbori v okrožju posameznih okrajnih glavarstev izvolijo okrožni agrarni odbor in predsedniki okrožnih agrarnih odborov tvorijo deželni agrarni odbor, ki naj bi bil nekaka kmečka zbornica v stvareh agrarne reforme. Občinskim agrarnim odborom gre pravica, 1. da predlagajo: a) koliko veleposestniške zemlje, kje in za koliko zakupnine naj se da v zakup onim družinam občine, ki so po veljavnih odredbah v to upravičene; koliko drv za kurjavo, stavbenega lesa in stelje naj dobe upravičene družine iz veleposestniških gozdov; c) katere skupne naprave v melioracijske ali druge svrhe naj se napravijo ali vzdržujejo na veleposestniških zemljiščih; 2. da zbirajo material, potreben za izvedbo agrarne reforme. Okrožni agrarni odbori imajo nekoliko razširjen delokrog, deželni

agrarni odbor pa sodeluje tudi pri pripravi zakonskih in naredbenih načrtov, zadevajajočih agrarno reformo.« Pripominimo, da je medtem ministerstvo za agrarno reformo izdalo tudi naredbo o »združbah interesentov agrarne reforme«, to je ustanoviti se hoče navzlic vsem nasvetom iz zadrugnih krogov nekake zavode, ki niso ne društva, ne zadruge in bi imele namen »interesentom agrarne reforme« posojati brezobresten državni denar v obratne svrhe. Zadrugništvo ni bilo vredno toliko zaupanja ministrstva za agrarno reformo, da bi se mu ta posel poveril. Država ima prej kot ne preveč denarja in še premalo — uradnikov.

Drugi jugoslovanski zadrugni kongres se je vršil 12., 13. in 14. jun. v Zagrebu. Bila je zastopana za njem tudi Zadrugna Zveza v Celju po gg. dr. A. Božiču, dr. Lj. Štikerju in Janku Lešničarju. Slovenski zadrugni delegati smo bili od tega kongresa nemilo razočarani: slišali smo na njem pač mnogo stvari iz splošne agrarne politike in iz politične strankarske borbe, strokovno zadrugnega pa zelo malo. Predavanja so bila v glavnem tri: g. dr. Oto pl. Frangeš je predaval o mehanizaciji gospodarske produkcije v kraljevstvu SHS; g. Stjepan Jurič o agrarnih problemih s stališča male kmetijske posesti in g. Mladen Vukmir o možnosti zadrugnega razvoja v naši kraljevini. — Ob tej priliki bi si dovolili nasvetovati, da bi se naj vbodoče vabili na zadrugne kongrese samo zadrugni strokovnjaki in delegati zvez ter zadrug, ne pa vsa široka publika, ker drugače ne pridemo na teh prireditvah nikoli do strokovnega dela, katerega nam je baš v našem zadrugništvu najbolj treba.

Zadrugni svet (»zadrugno vijeće«) je ustanovila hrvatsko-slavonska deželna vlada pri poverjeništvu za narodno gospodarstvo v Zagrebu. Ta zadrugni svet ima nalogo, da oddaja svoje mnenje v vseh vprašanjih, ki se tičejo kmetijske produkcije, organizacije, kredita itd. V zadrugnem svetu so zastopane vse hrvatsko-slavonske zadrugne zveze. In pri nas v Sloveniji? Ali bi se znova pritoževali, kako obravnavajo naša poverjenišтва ta vprašanja?

Zadružna banka v Splitu, čije delnice so izključno v rokah Zadružnega Saveza v Splitu ter njegovih zadrug, je ustanovila svojo podružnico v Mariboru, katero kot bratsko zadružno podjetje na naših tleh prirčno pozdravljamo ter priporočamo.

Zadružništvo v Nemčiji. Kakor beremo v poročilu o 34. nemškem zadružnem kongresu, ki se je vršil letos 15. in 16. septembra v Kölnu, je bilo v Nemčiji koncem leta 1919 38.900 zadrug, od kojih je 31.521 kmetijskih. Te kmetijske zadruge so imele pri pokrajinskih zvezah 24 denarnih central z 79 milijardami mark prometa in 23 blagovnih central, katere so skupno nakupile l. 1919 za 446 milijonov mark blaga, prodale pa za 334 milijonov. Te kratke številke kažejo, da je nemško zadružništvo po svoji moči in svojem obsegu še vedno prvo na svetu.

Zadružni teden nameravajo prirediti v čehoslovaški republiki. Ta teden bi se vršila v celi republiki predavanja o zadružništvu, podučni tečaji, manifestačna zborovanja itd. Posnemanja vredno!

Dve novi zadružni banki v Jugoslaviji. V Zagrebu se je s sodelovanjem Hrv. slav. gospod. rškega društva ustanovila »Središnja privredna i zadružna banka« z 20 milijoni kron osnovne glavnice. — V Sarajevu se pa snuje s sodelovanjem sedaj nacionalizirane Agrarne in komercialne banke in Saveza srpskih zemljoradničkih zadruga »Srpska zadružna banka«.

Morska sol. Danes se pri nas prodaja po večini tkzv. nemška sol, ki stane na drobno 8 K za kg. Iz razlogov varčnosti se mnogi ogrevajo za konzum morske soli. Priznati je treba, da je morska sol kvalitativno boljša nego tkzv. nemška. V ceni pa je razlika še večja: morska sol se dobi na debelo že po 5 K 40 v, kar bi odgovarjalo ceni 6 K za kg na drobno. To znači, da je kvalitativno več vredna morska sol pri kg 2 Kcenejša nego nemška. Pri našem malem človeku prihaja ta razlika znatno v poštev in gospodinj, ki so pri nas pred vojno skoraj izključno rabile morsko sol, kar mnogo več zaleže, zopet povprašujejo po njej.

VSEBINA: Za reorganizacijo jugoslovenskih zadružnih zvez. — XV. redni občni zbor Zadružne Zveze v Celju dne 11. julija 1920. — † Mihael Vošnjak. — Urejenje naše valute. — Kongres Saveza srpskih zemljoradničkih zadruga. — Preskrba Stajerske z elektriko. — Produktivne (proizvodne) zadruge. — Stanje jugoslovenskih zadružnih zvez koncem leta 1919. — Nekaj navodil za sestavljanje bilančnih pripomočkov. — Davki in državne finance pri nas in drugod. — Gospodarska pogajanja med Italijo in Jugoslavijo. — Združenje vinogradnikov Jugoslavije. — Bodočnost Jugoslavije je odvisna od njene trgovske mornarice. — Razmerje med načelstvom in nadzorstvom. — Zadruge in obrtni red. — Zadružarski kalendar za g. 1920. — Objave Zadružne Zveze v Celju. — Blagovni promet Zadružne Zveze v Celju. — Zadružne in gospodarske novice.

Vabilo na
26. redni občni zbor
Hranilnice in posojilnice pri Mariji Snežni na Velki, reg. zadr. z neom. zav., ki se vrši dne 12. avgusta 1920 ob 2. uri popoldne v posojilniških prostorih.

Vabilo na
26. redni občni zbor
Hranilnice in posojilnice pri Mariji Snežni na Velki, reg. zadr. z neom. zav., ki se vrši dne 12. avgusta 1920 ob 2. uri popoldne v posojilniških prostorih.

DNEVNI RED: 1. Poročilo načelstva. 2. Odobritev računskega zaključka za l. 1919. 3. Razdelitev čistega dobička. 4. Prečitavanje revizijskega poročila. 5. Slučajnosti.

V slučaju, da bi ob določeni uri občni zbor ne bil sklepčen, se v smislu § 35 pravil pol ure pozneje vrši občni zbor ob vsakem številu udov.

Hranilnica in posojilnica pri Mariji Snežni na Velki, registr. zadruga z neomejeno zav. dne 5. avgusta 1920.

Zöhrer.

Perker.

Vabilo na
redni občni zbor
Hranilnice in posojilnice Sv. Primoža nad Muto, reg. zadr. z neom. zavezo, ki se vrši 26. septembra 1920 ob 1. uri popoldne s sledečim dnevnim redom:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva. 2. Odobritev računskega zaključka za leto 1919. 3. Razdelitev čistega dobička. 4. Čitanje revizijskega poročila Zadružne Zveze v Celju. 5. Volitev načelstva in nadzorstva. 6. Slučajnosti. 7. Predavanje.

Pri Sv. Primožu na Muti, 10. avg. 1920.
Hranilnica in posojilnica na Muti, registrovana zadruga z neomejeno zavezo.

Miloš Oset, član načelstva.
P. Zagajšek, član načelstva.

XI. občni zbor
Hranilnice in posojilnice v Železnikih, registrovane zadruge z neomejeno zavezo, se vrši v nedeljo, dne 8. avgusta tl. ob 3. uri popoldne v uradnem prostoru hišna št. 22.

DNEVNI RED:
1. Poročilo načelstva. 2. Poročilo nadzorstva. 3. Odobrenje računskega zaključka za leto 1919. 4. Volitev načelstva in nadzorstva. 5. Nasveti in slučajnosti.

V Železnikih, dne 15. julija 1920.

Odbor.

Vabilo na
občni zbor
Hranilnice in posojilnice pri Sv. Primožu nad Muto,

ki se vrši v nedeljo, dne 26. septembra 1920 v zadružni pisarni ob 1. uri popoldne s sledečim dnevnim redom:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva. 2. Odobritev računskega zaključka za l. 1919. 3. Čitanje revizijskega poročila Zadružne Zveze v Celju. 4. Volitev načelstva in nadzorstva. 5. Predavanje. 6. Slučajnosti.

Na Muti, dne 5. septembra 1920.
Za Hranilnico in posojilnico pri Sv. Primožu nad Muto, registrovana zadruga z neomejeno zavezo:
Oset. Zagajšek.

Vabilo na
redni občni zbor
Hranilnice in posojilnice na Dolu, registrovane zadruge z neomejeno zavezo, ki se bo vršil v nedeljo, dne 16. januarja 1921 ob 14. uri (2. uri popoldne) v zadružni pisarni h. št. 6 na Dolu.

Dnevni red: 1. Poročilo načelstva. 2. Poročilo nadzorstva. 3. Odobrenje računa za l. 1920. 4. Dopolnilna volitev načelstva in volitev nadzorstva. 5. Čitanje revizijskega poročila. 6. Slučajnosti.

Ako bi bil občni zbor ob določeni uri nesklepčen, se vrši uro pozneje drugi občni zbor na istem prostoru in z istim dnevnim redom, ki bo sklepal v smislu § 35. zadružnih pravil brezpogojno. Načelstvo.

Zadružna elektrarna v Trbovljah
naznanja, da se bo vršil njen

občni zbor
dne 2. avgusta t. l. ob 17. uri v šolskem poslopu v Trbovljah s sledečim vspešnim redom:

1. Zapisnik. 2. Poročilo načelstva. 3. Poročilo nadzorstva. 4. Poročilo poslovanja. 5. Volitve: a) ravnatelja in njegovega namestnika; b) 6 udov načelstva; c) nadzorstva. 6. Slučajnosti.

V Trbovljah, dne 17. julija 1920.
NAČELSTVO.

Učiteljska gospodarska in kreditna zadruga v Celju
registrovana zadruga z omejeno zavezo ima svoj

redni občni zbor
v nedeljo, dne 1. avgusta 1920 ob 8. uri zjutraj v okoliški šoli v Celju s sledečim dnevnim redom:

1. Poročilo načelstva o poslovanju zadruge v letu 1919. 2. Poročilo nadzorstva. 3. Odobrenje letnega računa za l. 1919. 4. Volitve v načelstvo in nadzorstvo. 5. Slučajnosti.

V Celju, dne 16. julija 1920.
NAČELSTVO.

Južnoštajerska hranilnica v Celju.

—————
—————
—————

Izguba.

Račun izgube in dobička l. 1919.

Dobiček.

	K	v	K	v		K	v	K	v
Račun obresti:					Račun obresti:				
Kapitalizovane obresti od hranilnih vlog	283.206	08			Leta 1918 za leto 1919 plačane obresti od posojil	8.520	72		
Izplačane obresti od hranilnih vlog	19.462	19			Vplačane obresti od posojil	68.218	43		
Zaostale obr. od posojil l. 1918	28.066	90			Vplačane zamudne obresti	3.852	36		
» zamudne obr. l. 1918	2.585	39			Za l. 1919 zaostale obresti	23.216	33		
» poštne l. 1918	1.193	36			Za l. 1919 zaostale zamudne obresti	2.162	28		
» kuponi od vrednostnih listin l. 1918	44.924	36			Za l. 1919 zaostale poštne	1.811	49		
Predplač. obresti za l. 1920	6.473	92	385.912	20	Vzdignjene obresti pri pošt- ni hran. za l. 1919	673	74		
» vrednostnih listin:					Vzdignjene obresti od te- kočnega računa	219.334	—	327.689	35
Povrnjene obresti				12 50	» vrednostnih listin:				
Kurzna izguba leta 1919 in odpis vojnega posojila	318.158	69			Vzdignjeni kuponi l. 1919	23.738	15		
Odšteveni delno pokritje iz založnega zaklada (vsled odredbe deželne vlade za Slovenijo št. 14.404/19)	229.075	80	89.082	89	Vrednost kuponov 31. de- cembra 1919	186.896	17	210.634	32
» upravnih stroškov:					» upravnih stroškov:				
Izdatki			45.579	21	Povrnjeni upravni stroški	44	75		
» inventarja:					Povrnjeni poštni stroški	1.892	39	1.937	14
10% odpis			271	28					
» davka:									
Izplačila leta 1919			19.402	73					
» izgube in dobička:									
Čisti dobiček leta 1919			—	—					
			540.260	81				540.260	81

Imetek.

Bilanca za leto 1919.

Dolg.

	K	v	K	v		K	v	K	v
Račun posojil:					Račun hranilnih vlog			12.725.995	77
a) nepremičninskih	759.823	71			» predplačanih obresti			6.473	92
b) občinskih	377.329	47	1.137.153	18	» izgube in dobička:			—	—
» zaostalih obresti			23.216	33	Čisti dobiček leta 1919			—	—
» zaostalih zamudnih obresti			2.162	28					
» zaostalih poštne			1.811	49					
» poštne hranil. na Dunaju			61.930	18					
» pošt. ček. urada v Ljubljani			204.008	59					
» vrednostnih listin:									
a) glavnice	3.048.311	70	3.235.207	87					
b) obresti	186.896	17	7.758.023	44					
» tekoči			2.441	46					
» inventarja			10.214	36					
» knjig in tiskovin			67.224	71					
» blagajne									
» tekoči založnega zaklada:									
Za delno kritje kurzne iz- gube 1919 in odpis vojn. posojila			229.075	80					
			12.732.469	69				12.732.469	69

V CELJU, 31. dec. 1919.